

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA YAŞANAN
EĞİTSEL-YÖNETSEL YETERSİZLİKLER VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevim Aydın

İstanbul

Temmuz, 2017

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA YAŞANAN
EĞİTSEL-YÖNETSEL YETERSİZLİKLER VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevim Aydın

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zeki Ilgar

İstanbul

Temmuz, 2017

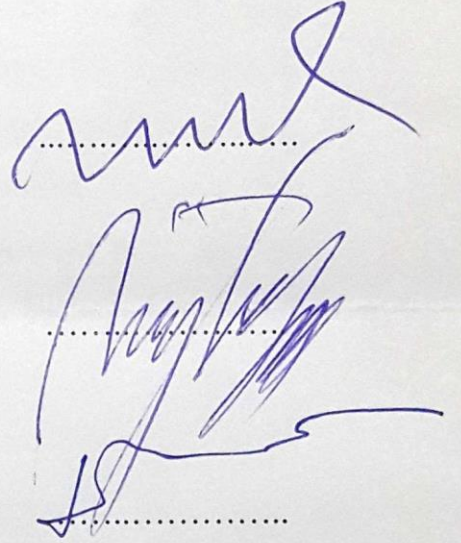
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Marmara Üniversitesi ile İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Arasında Eğitim Yönetimi ve Denetimi Alanında Ortak Lisansüstü Program Açılmasına İlişkin protokol kapsamında açılan tezli yüksek lisans programında hazırlanan bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. M. Zeki ILGAR (Danışman)

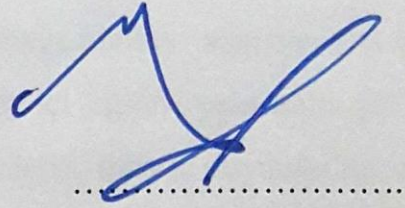
Üye Yrd. Doç. Dr. Bilal YILDIRIM

Üye Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul ORAL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim GÜNEY

Enstitü Müdür V.

Önsöz

Toplumların gelişmişlik düzeylerini belirleyen önemli bir etmen gelişimsel yetersizliği olan bireylere yönelik hizmetlerdir. Bununla ilişkili olarak, bu bireyler ve aileleri için hazırlanan eğitsel ve yasal düzenlemeler temel hizmetleri oluşturmaktadır. Özellikle özel gereksinimli bireylerin bağımsız yaşamalarını ve kaynaştırma ortamlarında eğitim almalarını sağlayacak erken yaşlarda başlayan eğitsel hizmetler önem taşımaktadır. (Billingsle, 2004; Evans, Williams, King ve Metcalf, 2010; Jameson, McDonnell, 2007). Bu ihtiyaçlardan ötürü özel gereksinimli bireylere götürülen eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinde son yıllarda hem özel hem de resmi özel eğitim kurumlarının açılmasında ve bu merkezlerde uygulanan eğitim ve rehabilitasyon programlarında önemli bir artış olmuştur. Gelişen bu olumlu ilerlemenin yanında, bu kurumlar hakkında idareci ve öğretmenlerin yeterliliği ve yaşanan sorunlar ile ilgili ciddi eleştiriler de yapılmaya başlanmıştır. Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki bilgi ve özel eğitim alanında gerekli bilgi, beceri ve tutumlara sahip olmaları özel eğitimin çıktılarını olumlu yönde etkilemektedir (Brownell, Sindelar, Bishop, Langley ve Seo, 2002; Özyürek, 2008).

Nitelikli özel eğitim öğretmeni genel olarak; (a) öğretim yöntemleri, (b) davranış sorunlarıyla baş etme, (c) öğretimi planlama ve değerlendirme (ç) bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlama ve uygulama, (d) aile ve uzmanlarla işbirliği, (e) materyal ve öğrenme çevresi, (f) yasalar, (g) kişisel ve mesleki gelişim alanlarında yeterli donanıma sahip olmalıdır. (Gebbie, Ceglowski, Taylor ve Miels, 2011; Manning, Bullock ve Gable, 2009; Özyürek, 2008).

Özel eğitim alanında görev yapan öğretmenlerin mesleki alan ve özel eğitim alanında donanımı ve yeterliliğini arttırması, hizmet içi eğitim çalışmalarıyla kurs, seminer gibi çalışmaların sürekli olması ve öğretmenlerin, ihtiyaç duyduğu her alanda bu hizmete erişebilmesine dönük düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Özellikle, özel eğitim alanının dışındaki programlardan mezun olan, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin bir kısmının kısa süreli ve yüzeysel eğitim programlarıyla

yetiştirildikleri gerçeği göz önüne alındığında, özel eğitimde yaşanan sorunların çözümü oldukça önem kazanmaktadır. Türkiye’de özel eğitim alanında yetişmiş eleman azlığı nedeniyle bu tür uygulamalar denenmektedir. Kısa süreli ve uygulama deneyimine yeterince yer vermeyen programlar, özel eğitim alanında verilen eğitimin niteliğini düşürmektedir.

Son yıllarda MEB’e bağlı Rehberlik ve Özel eğitim Daire Başkanlığı ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yapmış olduğu çalışmalar özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitsel yönde gelişimine olumlu katkı sunmuştur. Yaşanan tüm bu olumlu gelişmelere rağmen henüz engelli bireylerin ihtiyaçlarının istenilen düzeyde karşılandığını söylemek mümkün değildir. Her ne kadar kanun (2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar” Kanunu) ve kanun hükmündeki kararnameler ile özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim hakları teminat altına alınmış olsa da, kanunun gerektirdiği hizmetlerin özel eğitime gereksinim duyan bireylere istenilen düzeyde sunulması zaman almaktadır.

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin gereksinim durumlarının farklılığı, özel eğitim hizmetlerinin genel eğitime oranla yeni olması, toplumun engelli bireylerin eğitim ihtiyaçlarına dair düşünce ve tutumları, ekonomik kaynakların sınırlı oluşu, yeterli oranda ilgili alan mezunlarının ve uzmanlarının olmayışı bu alanda birçok problemin ortaya çıkmasına zemin oluşturmaktadır. Oluşan bu problemlerin tespiti ve çözümü noktasında birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Korucu’nun (2005) “Türkiye’ de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştığı güçlüklerin analizi: kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından”, Sağıroğlu’nun (2006) “Özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin çocuklarının devam ettiği özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden beklentileri”, Altinkurt’un (2008) “Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri”, Tiryakioğlu’nun (2009) “Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinin özel eğitim bölümünün sorunlarını algılamaları” adlı bilimsel araştırmalar özel eğitim hizmetlerinde yaşanan sorunları belirlemiş ve farklı boyut ve betimlemeler ile ele almışlardır.

Bu çalışma ise Özel Eğitim Uygulama Merkezi ile Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde görev yapan, kurum yöneticileri ile sınıf öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği ve özel eğitim alanı mezunu öğretmenlerinin perspektifinden “Eğitsel-Yönetsel” alanlarda olmak üzere yönetsel yetersizlikler, öğretmenin mesleki bilgi ve donanımı, erken tanı ve yerleştirme, eğitim süreci, aile katılımı, kurum içi ve dışı iletişim, özel eğitim kurumlarının fiziksel durumu alanlarında, yaşanan sorunları belirlemeyi ve bu sorunların giderilmesine dönük çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma ayrıca özel eğitim kurumlarında sunulan hizmetlerde niteliksel bir artış sağlamayı ve ilgili literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca hem fikirleriyle, hem de yol göstermesiyle beni hep destekleyen danışmanlarım Yrd. Doç. Dr. M. Zeki ILGAR 'a, Yrd. Doç. Dr. Bilal YILDIRIM' a ve Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul ORAL' a teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte bana destek olan, her türlü fedakarlığı gösteren aileme ve örneklem grubunu oluşturmayı gönüllü kabul eden yönetici ve öğretmenlere teşekkür ederim.

ÖZ

ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA YAŞANAN EĞİTSEL -YÖNETSEL YETERSİZLİKLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sevim Aydın

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zeki ILGAR

Temmuz-2017, 174 + XIV Sayfa

Bu araştırmanın temel amacı özel eğitim hizmeti veren Özel Eğitim Uygulama Okulu ve Rehabilitasyon Merkezlerinde yaşanan eğitsel-yönetsel yetersizlikleri ortaya koymak ve bu yetersizliklere çözüm önerileri getirmektir. Kısaca Özel Eğitim Uygulama Okullarında ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan öğretmen ve kurum yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda, özel eğitimde yaşanan sorunları tespit etmeyi ve bu sorunların giderilmesine dönük çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında; özel eğitim kurumlarında çalışan on yönetici, yirmi öğretmen, toplamda otuz kişi bu araştırmanın örneklem grubunu oluşturulmuştur. Araştırmanın evreni demografik yapı açısından farklı yapı ve özellikte özel eğitim kurumlarında görev yapan, kurum yöneticileri ve özel eğitim alanı mezunu, okul öncesi öğretmenliği mezunu, sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenler ile görüşme yapılarak evrenin en iyi şekilde temsil edilmesi hedeflenmiştir. Veriler nitel bir özellik gösteren yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacı günlükleri ve

gözlemler ile elde edilmiştir. Çalışmaya katılan yönetici ve öğretmenlere sorulan sorularda; Eğitsel-Yönetsel yetersizlikleri belirlemeye dönük yedi ana başlık oluşturulmuş bu ana başlıklar altında yaşanan problemleri ortaya çıkaracak yirmi dört alt başlık oluşturulmuştur. Eğitsel-Yönetsel alanlarda başlıklar: yönetimin niteliği, öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımı, erken tanı ve yerleştirme, eğitim sürecinin niteliği, aile katılımı, kurum içi ve dışı iletişim, kurumun fiziksel durumu konularında yaşanan yetersizlikleri ortaya çıkaracak yedi alanda toplamda yirmi dört soru sorulmuştur. Katılımcılar birçok problem durumunun var olduğunu belirtmiş, problemlerin bir kısmına bireysel ve kurumsal çabalarla çözümler üretebildiklerini fakat bazı problemlerin ancak üst makamlarca çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Özel Eğitim Kurumu, özel eğitimde sorunlar ve çözüm önerileri.

ABSTRACT

EDUCATIONAL AND ADMINISTRATIVE INADEQUACY THAT ARE LIVED IN SPECIAL EDUCATION INSTITUTES AND THEIR SOLUTION OFFERS

Sevim Aydın

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zeki ILGAR

July-2017, 174 + XIV

The basic aim of this survey is to elicit the inadequacy that one lived in Private Education Institutes rehabilitation center and vocational schools and offer solutions.

Briefly, according to the views of the teachers on centers; this survey aims to determine the inadequacy and develop solutions to stop these problems.

Within this study; This survey was done among ten administrators and twenty teachers who are working in such centers. The population survey was done among ten administrators and twenty teachers who are working in such centers. The population survey is formed with special education graduates, per-school teacher and primary school teacher. As a result ten administrators and twenty teachers (totally thirty people) are formed the samples of this survey.

Data were collected with diaries of researchers semi-formed interview form which has qualitative speciality and observations. Questions that were asked to the teachers and principals were divided into two groups –administrative and Educational lackness.

Each groups had seen heading and under these headline twenty-five, sub-reading were formed. In both main headings (Administrative and Educational)

quality of administrations, stop of education, early diagnosis period of learning, family's support , communication in-cut of the instituition, physcally stuatren of schoarls and lackness of the instituten physically in seven field –totaly twenty-five questions vere asked.Participants sait that they can produce solutions for some of the problems personelly or.Institutionaly but that some problems can be solved by Government or other autorites.

Key Words: Special Education and Rehabilitation Centre, Special Education Institution, at special Education problems and their solution proposals.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	i
ÖZLER.....	iv
İÇİNDEKİLER LİSTESİ.....	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I	
1. GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	3
Problem Cümlesi.....	4
Amaç.....	5
Önem.....	8
Varsayımlar.....	8
Sınırlılıklar.....	8
Tanımlar.....	9
Kısaltmalar.....	11
BÖLÜM II	
2. İLGİLİ LİTERATÜR.....	12
Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim.....	12
Özel Eğitimle İlgili Tanımlar.....	13
Özel Eğitimin Amacı.....	14
Özel Eğitimin Önemi.....	16
Özel eğitimin Temel İlkeleri.....	16
Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Sınıflandırılması.....	18
Özel Eğitimde Erken Tanı.....	23
Özel Eğitimde Süreklilik.....	23
Amerika Birleşik Devletlerinde Özel Eğitim.....	24
İngiltere’de Özel Eğitim.....	26
Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Yasal Dayanakları.....	28
Özel Eğitim Kurumları.....	35
Kaynaştırma Eğitimi.....	37
Kaynaştırma Eğitiminin Yararları.....	37
Özel Eğitim Kurumlarına Fiziksel Koşullar.....	39
Özel Eğitim Kurumlarında Görev Alan Personeller.....	42

BÖLÜM III

3. YÖNTEM.....	43
Araştırma Modeli.....	43
Araştırma Grubu.....	43
Veri Toplama Aracı.....	48
Verilerin Toplanması.....	48
Verilerin Analizi.....	49

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	57
Birinci Alt Problem: Yönetim Alanında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	58
İkinci Alt Problem: Öğretmenlerin Mesleki Bilgi, Donanımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	73
Üçüncü Alt Problem: Erken Tanı ve Yerleştirmede Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	92
Dördüncü Alt Problem: Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	101
Beşinci Alt Problem: Aile Katılımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	121
Altıncı Alt Problem: Kurum İçi-Dışı İletişimde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	126
Yedinci Alt Problem: Kurumun Fiziksel Durumu Bakımından Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	133

BÖLÜM V

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	144
Sonuçlar.....	144
Öneriler.....	158
Uygulayıcılar İçin Öneriler.....	158
Araştırmacılar İçin Öneriler.....	164
KAYNAKÇA.....	165

EKLER.....	169
Ek 1. Yöneticiler Açısından Eğitsel –Yönetmel Yetersizlikler ve Çözüm Önerileri Görüşme Formu	169
Ek 2. Öğretmenler Açısından Eğitsel –Yönetmel Yetersizlikler ve Çözüm Önerileri Görüşme Formu.....	172

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 1.Okul Türlerine Göre Örneklem Grubunun Dağılımı	44
Çizelge 2.Okul Yöneticisi Örneklem Grubunun Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	44
Çizelge 3.Öğretmen Örneklem Grubunun Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	45
Çizelge 4.Okul Yöneticisi Örneklem Grubunun Kurumdaki Görev Dağılımları....	45
Çizelge 5.Okul Yöneticisi Örneklem Grubunun Mezun Oldukları Programların Dağılımı	46
Çizelge 6.Öğretmen Örneklem Grubunun Mezun Oldukları Programların Dağılımı.....	46
Çizelge 7.Yönetici Örneklem Grubunun Mesleki Kıdem Sürelerinin Dağılımı....	47
Çizelge 8.Öğretmen, Örneklem Grubunun Mesleki Kıdem Sürelerinin Dağılımı...47	
Çizelge 9. Yöneticilerin, Kurum Misyon-Vizyon Doğrultusunda Amaca Uygun Olarak Yönetiliyor mu Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	58
Çizelge 10. Öğretmenlerin, Kurum Misyon-Vizyon Doğrultusunda Amaca Uygun Olarak Yönetiliyor mu Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	59
Çizelge 11. Yöneticilerin, Yönetim Alanında Eksikliğini Düşündüğünüz Durumlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	61
Çizelge 12.Öğretmenlerin, Yönetim Alanında Eksikliğini Düşündüğünüz Durumlar Var mı İlişkin Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	62
Çizelge 13.Yöneticilerin, Yönetim Sürecini Aksatan –Olumsuz Etkileyen Durumlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	64
Çizelge 14. Öğretmenlerin, Yönetim Sürecini Aksatan –Olumsuz Etkileyen Durumlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	66
Çizelge 15. Yöneticilerin Kurumda Materyal, Araç-Gereç İhtiyacınız Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	67
Çizelge 16.Öğretmenlerin, Yöneticilerin Kurumda Materyal-Araç, Gereç İhtiyacınız Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	68
Çizelge 17.Yöneticilerin, Yönetimdeki Kişilerin Özel Eğitim Alanında Bilgi- Donanımını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	70
Çizelge 18. Öğretmenlerin, Yönetimdeki Kişilerin Özel Eğitim Alanında Bilgi- Donanımını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	71

Çizelge 19. Yöneticilerin, Öğretmenleri Farklı Disiplin Alanı ve Sayısı Bakımından Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	73
Çizelge 20. Öğretmenlerin, Öğretmenleri Farklı Disiplin Alanı ve Sayısı Bakımından Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	75
Çizelge 21. Yöneticilerin, Öğretmenlerin Mesleki Bilgi ve Donanımını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	77
Çizelge 22. Öğretmenlerin, Kendinizi ve Mesleki ve Bilgi ve Donanım Bakımından Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	80
Çizelge 23. Yöneticilerin, Öğretmenlerin Kendini Geliştirmek amacıyla Girişim ve İmkani Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	83
Çizelge 24. Öğretmenlerin, Kendinizi Geliştirmek Amacıyla Girişim ve İmkani Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	84
Çizelge 25. Yöneticilerin, Öğretmenlerde Davranış-Tepki Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	86
Çizelge 26. Öğretmenlerin, Davranış- Tepki Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımı.....	87
Çizelge 27. Yöneticilerin, Öğretmen Sirkülasyonu Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	89
Çizelge 28. Öğretmenlerin, Öğretmen Sirkülasyonu Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	90
Çizelge 29. Yöneticilerin, Erken Tanı ve Yerleştirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımları.....	92
Çizelge 30. Öğretmenlerin, Erken Tanı ve Yerleştirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	95

Çizelge 31. Yöneticilerin, Rehberlik Araştırma Merkezinin Yaptığı Değerlendirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	97
Çizelge 32. Öğretmenlerin, Rehberlik Araştırma Merkezinin Yaptığı Değerlendirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımlar.....	99
Çizelge 33. Yöneticilerin, Eğitim Süresinin Yetersizliğine İlişkin Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	101
Çizelge 34. Öğretmenlerin, Eğitim Süresinin Yetersizliğine İlişkin Karşılaştığınız Sorular Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.....	102
Çizelge 35. Yöneticilerin, Öğretmenlerin Pedagojik Alan Bilgisi ve Sınıf Yönetiminde İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	104
Çizelge 36. Öğretmenlerin, Pedagojik Alan Bilgisinde ve Sınıf Yönetimine ilişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	106
Çizelge 37. Yöneticilerin, Özel Gereksinimli Bireye Uygun Kazanımların Belirlenmesinde Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	107
Çizelge 38. Öğretmenlerin, Özel Gereksinimli Bireye Uygun Kazanım Belirlenmesinde Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	109
Çizelge 39. Yöneticilerin, Bireysel Eğitim Planının Hazırlanması ve Uygulanmasında Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	110
Çizelge 40. Öğretmenlerin, Bireysel Eğitim Planının Hazırlanması ve Uygulanmasında Karşılaştığı Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	112
Çizelge 41. Yöneticilerin, Materyal, Araç-Gereç Gibi Uyanların İhtiyacı Karşılama ve Yeteri Kadar Kullanılmasına İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	114

Çizelge 42. Öğretmenlerin, Materyal, Araç-Gereç Gibi Uyarıların İhtiyacı Karşılması ve Yeteri Kadar Kullanılmasına İlişkin Sorulara Verdiği Cevabın Dağılımları.....	115
Çizelge 43. Yöneticilerin Farklı Engele Sahip Özel Gereksinimli Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Almasına İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	117
Çizelge 44. Öğretmenlerin, Farklı Engel Türüne Sahip Özel Gereksinimli Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Almasına İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	119
Çizelge 45. Yöneticilerin, Aile Katılımında Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	121
Çizelge 46. Öğretmenlerin, Aile Katılımında Karşılaştığı Sorunlara Verdikleri Cevapların Dağılımları.....	123
Çizelge 47. Yöneticilerin, Kurum İçi İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımları.....	126
Çizelge 48. Öğretmenlerin, Kurum İçi İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımları.....	127
Çizelge 49. Yöneticilerin, Kurum Dışı İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımları.....	129
Çizelge 50. Öğretmenlerin, Kurum Dışı İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımları.....	131
Çizelge 51. Yöneticilerin, Kurum Binasının Özel Eğitime Uygunluğuna İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	133
Çizelge 52. Öğretmenlerin, Kurum Binasının Özel Eğitime Uygunluğu Durumuna İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	135
Çizelge 53. Yöneticilerin, Sınıf -Atölyelerin Fiziksel Durumuna İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	138
Çizelge 54. Öğretmenlerin, Sınıf -Atölyelerin Fiziksel Durumuna İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	139
Çizelge 55. Yöneticilerin, Kurumun Konumu ve Ulaşılabilirlik Açısından Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	141
Çizelge 56. Öğretmenlerin, Kurumun Konumu ve Ulaşılabilirlik Açısından Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.....	142

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya genel bir giriş yapılarak problem durumu ortaya konulmuş araştırmanın amacı ve önemi üzerinde durularak temel varsayımlar, sınırlılıklar vurgulanmış ve temel kavramlara yer verilmiştir.

Yasaların zorunlu bir sonucu olarak on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısıyla beraber eğitim kurumları; çağdaş toplumlarda her bireye eğitim verebilecek olanak ve fırsatlarla yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda bilişsel, duyuşsal ve fiziksel özellikleri ile akranlarından önemli derecede farklılıklar gösteren bireyler özel eğitim kapsamında eğitim alma haklarına kavuşmuşlardır.

Engelli eğitimi Türkiye’de özel eğitim kurumlarında verilmektedir. 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname’de (1997 madde 19), Özel Eğitim Kurumları, özel eğitim gerektiren bireylere özel eğitim desteği sağlamak, onları iş ve mesleğe hazırlamak veya örgün eğitim programlarından yararlanamayacak durumda olanların temel yaşam becerilerini geliştirmek, öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere açılan gündüzlü eğitim kurumları olarak tanımlanmaktadır.

Özel eğitim kurumları; Milli eğitim Bakanlığına bağlı, gündüz eğitim kurumları, yatılı özel eğitim okulları, kaynaştırma eğitimi yapan okullar ile resmi ve özel kurumlar, özel eğitim ve rehabilitasyon kurumları şeklinde yürütülmektedir. (Baykoç Dönmez, 2010). Bu kurumlarda, özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler, mensup oldukları engel sınıflarına göre kayıt yaptırmakta ve eğitim alabilmektedirler.

Yasal hizmetler ve özel eğitim kurumlarında sunulan eğitim hizmetleri bu alanda ki temel hizmetleri oluşturmaktadır. Özellikle, özel gereksinimli bireylere

bağımsız yaşam ve toplumsal yaşam becerilerinin kazandırılmasını sağlayacak erken yaşlarda başlayan eğitsel hizmetler önem taşımaktadır.

Özel eğitim alanında çalışan yönetici ve öğretmenlerin mesleki bilgi ve özel eğitim alanında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları verilen eğitimin niteliğini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak özel eğitim kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin bir kısmının özel eğitim alanı dışında bir programdan mezun olmaları ve öğretmenlerin kısa süreli eğitim olanakları ile bu alanda çalıştıkları göz önüne alındığında, eğitimin niteliği konusu önem kazanmaktadır. Özel eğitim alanı dışında bir programdan mezun olan öğretmenlerin bu alanda çalışabilmek için aldığı kursların kısa süreli olması ve uygulama çalışmalarına yeterince yer verilmemesi, bu alanda sunulan eğitimin niteliğini düşürdüğü kurum yöneticileri tarafından ifade edilmiştir. Aynı zamanda, kurum yöneticileri ve öğretmenlerin açıklamalarında özel eğitim bölümü mezunu öğretmenlerinin de mesleki ve alan bilgisi konusunda bazı yetersizliklerinin olduğu, bu öğretmenlere yönelik çalışmaların yapılması alan yazında vurgulanmaktadır.

Bu çalışma, Özel Eğitim Uygulama Okulu ve Rehabilitasyon Merkezlerinde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve sorunlara dönük çözüm önerilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Sonuç olarak özel gereksinimli bireylere sunulan eğitimin nitelik bakımından artırılması, etkin verimli eğitim hizmetlerinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Demografik yapı açısından farklı yapı ve özellikte özel eğitim kurumlarında görev yapan yöneticiler ve öğretmenler bu araştırmanın evrenini temsil etmektedir. Çalışmada, özel eğitim kurumlarında çalışan on yönetici, yirmi öğretmen, toplamda otuz kişi ile bu araştırmanın örnekleme oluşturulmuştur. Veriler nitel bir özellik gösteren yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacı günlükleri ve gözlemler ile elde edilmiştir. Çalışmaya katılan yönetici ve öğretmenlere sorulan sorularda; özel eğitim kurumlarında yaşanan Eğitsel-Yönetimsel yetersizliklere ilişkin yedi ana başlık oluşturulmuştur.

Eğitsel-Yönetimsel alanlarda belirlenen konular: yönetimin niteliği, öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımı, erken tanı ve yerleştirme, eğitim sürecinin

niteliği, aile katılımı, kurum içi ve dışı iletişim, kurumun fiziksel durumu konularında yaşanan yetersizlikleri ortaya çıkaracak yedi alanda toplamda yirmi dört soru sorulmuştur. Katılımcılar birçok problem durumunun var olduğunu belirtmiş, problemlerin bir kısmına bireysel ve kurumsal çabalarla çözümler üretebildiklerini fakat bazı problemlerin ancak st makamlarca zlebileceğini ifade etmişlerdir.

Problem Durumu

Bir ulusun en değerli varlıkları çocuklardır. Onları eğitmek ve topluma kazandırmak bir ulusun en temel görevlerinden biridir. Türkiye Cumhuriyeti, kabul edilen 1982 yılı Anayasa'sında sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanmakta ve bunun sonucunda insanın, engelli olsun ya da olmasın, onurlu bir yaşam sürdürmesini güvence altına almak, eğitim hakkından eşit ve demokratik bir Şekilde yararlanmak, kiŐiliđinin özgürce geliŐmesinin koŐullarını sağlamak gibi hakları özel gereksinimli bireylere sağlamaktadır. (I. Özürlüler Şurası,1999). Bunlar, sosyal devletin başta gelen temel görevlerindedir denilmektedir. Bu bağlamda, sosyal devlet olmak için ocuk gelişimi, eğitim, sağlık, beslenme, aile, gençlik, konut, istihdam, topluma uyum, korunma, ulaşım ve sosyal güvenlik gibi konularda zrllk veya engellilik ile ilgili politikalara ayrıca yer verilmesi sosyal devlet olmanın da bir gereği olarak belirtilmektedir (I. Özürlüler Şurası, 1999). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde de açıkça ifade edildiği gibi toplumu oluşturan bireylerin eşit haklara sahip olması maddesi, engelliler açısından bakıldığında eğitim haklarının sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Yine Anayasanın 42. maddesinde; kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...

Devlet durumları sebebiyle ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır; 61. maddesinde de devlet zrllerin korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayacak tedbirleri alır ifadeleri yer almaktadır. Ancak tarihsel sürece baktığımızda dünyada ve ülkemizde özel eğitimin uygulanmasında gerek eğitsel gerek yönetmel alanlarda çeşitli problemler yaşanmaktadır.

Türkiye'de özel gereksinimi olan bireylerin gerçek sayısı bilinmemekle birlikte, sağlanan eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri son derece sınırlıdır. Bu sonuç

özel gereksinimli bireylerin, gereksinimlerine uygun eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin devlet sektörü dışında özel ve tüzel kişiliği olan kurumlarca sağlanmasını gerekli kılmaktadır (Akçamete ve Kaner, 1999:1). Milli eğitim bakanlığına bağlı özel eğitim uygulama okulları ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin yönetsel durumu, öğretmenlerin niteliği, eğitiminin niteliği, aile katılımı gibi konularda yasal düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen işleyişte pek çok sorun ve güçlüklerin olduğu gözlenmektedir.

Oluşan bu problemlerin tespiti ve çözümü noktasında birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Korucu'nun (2005) "Türkiye' de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştığı güçlüklerin analizi: kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından", Sağıroğlu'nun (2006) "Özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin çocuklarının devam ettiği özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden beklentileri", Altinkurt'un(2008) "Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri", Tiryakioğlu'nun (2009) "Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinin özel eğitim bölümünün sorunlarını algılamaları" adlı bilimsel araştırmalar özel eğitim hizmetlerinde yaşanan sorunları belirlemiş ve farklı boyut ve betimlemeler ile ele almışlardır.

Bu araştırmada özel gereksinimi olan bireylere hizmet veren MEB'e bağlı Özel Eğitim Uygulama Okulları ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde yaşanan sorunları belirlemek, çözüm önerileri oluşturmak amacıyla bu kurumlarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin görüşleri ele alınarak incelenmiştir.

Problem Cümlesi

Özel eğitim okulu ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin kurumlarında karşılaştığı eğitsel - yönetsel yetersizlikler nelerdir ve nasıl çözülebilir?

Amaç

Bu araştırmanın amacı özel eğitim kurumlarında yaşanan eğitsel-yönetimsel sorunların ve çözüm önerilerinin belirlenebilmesidir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezi yönetici ve öğretmenlerinin;

Birinci Alt Problem: Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde yönetim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

- 1.1. Kurumun misyon-vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetildiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?
- 1.2. Yönetim sürecinde eksikliğini düşündüğünüz durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?
- 1.3. Yönetim sürecini aksatan-olumsuz etkileyen durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?
- 1.4. Kurumunuzda; materyal, araç- gereç ihtiyacı gideriliyor mu, materyal-araç gereç ihtiyacının giderilmesine dönük çözüm önerileriniz nelerdir?
- 1.5. Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz, duruma ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

İkinci Alt Problem: Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımı konusunda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

- 2.1. Kurumunuzdaki öğretmenleri, özel eğitim kurumunda bulunması gereken farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
- 2.2. Öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımının olduğunu düşünüyor bu alanda yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
- 2.3. Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim- imkanlarını yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

2.4. Öğretmenlerde davranış- tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

2.5. Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

Üçüncü Alt Problem: Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde erken tanı ve yerleştirme konusunda karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

3.1. Erken tanı ve yerleştirmede karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

3.2. Rehberlik araştırma merkezinin yaptığı değerlendirme süreci ve sonrasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Dördüncü Alt Problem: Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

4.1. Özel eğitimde, eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

4.2. Eğitim sürecinde öğretmenlerin alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

4.3. Programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak belirlendiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

4.4. Bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

4.5. Eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyaranların ihtiyacı karşıladığını ve süreçte yeterli olarak kullanıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

4.6. Farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Beşinci Alt Problem: Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde aile katılımında karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

5.1. Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Altıncı Alt Problem: Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde kurum içi ve kurum dışı iletişimde karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

6.1. Kurum içi iletişimde, “personeller arasında-personel veli arasında “karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

6.2. Kurum dışı iletişimde, “Kaynaştırma eğitimi veren kurumlar -diğer özel eğitim kurumları” ile iletişimde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Yedinci Alt Problem: Özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde kurumun fiziksel durumu bakımından karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

7.1. Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?

7.2. Sınıf ya da atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

7.3. Kurumun konumu ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Önem

Bu araştırma Özel Eğitim Uygulama Okulu ve Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezlerinde karşılaşılan sorunların yeni bilgiler ışığında yorumlanarak ortaya çıkarılması, özel eğitim kurumlarında çağdaş eğitim uygulamalarını geliştirmek açısından önemlidir. Özel eğitim hizmetlerinin kalitesini arttırmak, tüm engel gruplarının özel eğitim olanaklarından performans ve ihtiyaçları doğrultusunda ulaşabilmesi, nitelikli bir eğitim alabilmeleri için bu alandaki yetersizliklerin belirlenmesi ve çözüm olanaklarının devreye girmesi önem kazanmıştır. Yaşanılan sorunlar örgütün amaçlarını gerçekleştirmesini durduran, yavaşlatan, saptıran engeldir. Yönetim süreci sorun çözme sürecidir. Özel eğitim kurumlarında yaşanan sorunların tespitinde öncelikle bu kurumların yöneticilerinin ve öğretmenlerinin görüşleri büyük bir önem taşımaktadır. Buna ek olarak, bu alanda araştırma yapacaklara veri sağlaması açısından bu çalışma önemli görülmektedir.

Ayrıca bu araştırma ile günümüz verilerince Özel Eğitim Uygulama Okulu ve Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezlerinde verilen hizmetlerin nitel yönünün belirlenmesi ve yükseltilmesine olanak sağlayacağı bu bağlamda oluşturulacak politika ve yasal düzenlemelere de ışık tutacağı beklentisi bu araştırmanın önemli olduğunu göstermektedir.

Varsayımlar

1- Görüşme yapılan yönetici ve öğretmenlerin soruları doğru algıladığı ve içtenlikle yanıtladığı belirlenmiştir.

Sınırlılıklar

1-Bu araştırma 2016-2017 eğitim öğretim ile sınırlıdır.

2-Bu araştırma, örneklem grubu olarak seçilmiş kurumlarda görev yapan yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır.

3-Bu araştırma, İstanbul ili Avrupa yakası sınırları içerisinde yer alan MEB'e bağlı özel eğitim uygulama okulları ve özel rehabilitasyon merkezleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Özel Eğitim: Özel Eğitim hakkında Bakanlar Kurulunca 30/ 05/ 1997 tarihinde çıkartılan 573 sayılı Özel Eğitimle ilgili Kanun Hükmündeki Kararnamenin üçüncü maddesinde Özel Eğitimin tanımı şöyle yapılmıştır: Özel Eğitim, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, gelişmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir.

Özel Gereksinimi Olan Çocuklar: Tanımlar da 10.02.2000 tarih ve 2509 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde özel gereksinimi olan çocuklar 'özel eğitim gerektiren birey terimi altında incelenmekte ve bu terim çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren birey' olarak tanımlanmaktadır (Ataman, 2003: 14).

Özel Eğitim Okulları: 573 sayılı Özel Eğitimle ilgili Kanun Hükmündeki Kararname'ye (1997: madde 18) göre, durumları ayrı bir okulda özel eğitim gerektiren bireyler için özür ve özelliklerine uygun gündüzlü veya yatılı özel eğitim okulları açılır.

Özel Eğitim Kurumları ve Rehabilitasyon Merkezleri: 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname'ye (1997 madde 19) göre, Özel Eğitim Kurumları: özel eğitim gerektiren bireylere özel eğitim desteği sağlamak, onları iş ve mesleğe hazırlamak veya örgün eğitim programlarından yararlanamayacak durumda olanların temel yaşam becerilerini geliştirmek ve öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere açılan gündüzlü eğitim kurumlarıdır.

Bakanlık: Milli Eğitim Bakanlığı'nı ifade etmektedir.

Özel eğitim okul ve kurumları: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere hizmet veren, özel olarak yetiştirilmiş personelin bulunduğu, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemlerin uygulandığı, Bakanlığa bağlı her tür ve kademedeki yatılı ve gündüzlü resmî ve özel okul ve kurumlar.

Bireysel gelişim raporu: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine ilişkin değerlendirme sonucunu gösteren raporun adıdır.

Tanılama: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve ilgilerinin belirlenmesi amacıyla tıbbi, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme süreci.

Usta öğretici: Ustalık yeterliğini kazanmış öğrencilerin /kursiyerlerin kurum, okul ve işyerindeki eğitiminden sorumlu, mesleki eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan, usta öğreticilik belgesine sahip kişi.

Kurum Sahibi: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi açma hakları taşıyarak Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi açmış olan kişidir.

Kurum Müdürü: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde yöneticilik vasfına sahip olan kadrolu veya ücretli çalışan yönetici personel,

Kurumda Çalışan Öğretmen: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışma şartları taşıyan kadrolu veya ücretli çalışan eğitici personel,

Aile: Özel gereksinimi olan çocuğa sahip olup özel eğitim merkezlerine rehabilitasyon merkezlerine devam eden ailelerdir.

Kısaltmalar

BEP: Bireyselleştirilmiş eğitim programını,

BÖP: Bireysel öğretim planını,

RAM: Rehberlik Araştırma Merkezini,

MEB: Milli Eğitim Bakanlığını ifade etmektedir.

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal temelleri ele alınarak konu ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, demokratik toplumların temel koşullarından biridir. Engelli, bir başka deyişle özel gereksinimli öğrencilere, özel eğitim hizmetleri sunulmaksızın bunu sağlayabilmek mümkün gözükmemektedir.

Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim

Her çocuk, bir diğerinden farklıdır. Bu farklılıklar çok genel olarak bedensel, bilişsel ve duyuşsal olarak gruplanabilir. Her çocuk kendine özgü bedensel yapıya ve işlevlere, çeşitli alanlarda öğrenme özelliklerine ve hızına, duygusal özelliklere sahiptir. Bu farklılıklar belli sınırlar içinde olduğunda, öğrenciler genel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Ancak, farklılıkların daha büyük boyutlu olduğu çocuklarda, genel eğitim hizmetleri yetersiz kalmakta ve özel eğitim hizmetleri gerekli olmaktadır. Özel eğitim, 30 Mayıs 1997 tarihli Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de şu şekilde tanımlanmaktadır:"Özel eğitim, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdüren eğitim"dir (KHK/573 1997).

Kırcaali-İftar (1998: 3) özel eğitimi, ortalama öğrenci özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünü olarak tanımlanmıştır.

Özel gereksinimi olan bireylerin, mümkün olan en erken dönemde, gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarda, uygun yöntemler ve araç-gereçler kullanılarak desteklenmesi ve olan kapasitelerini en üst seviyede kullanabilmeleri açısından önemlidir. Ayrıca bu bireylerin toplumca kendilerinden beklenen rol ve sorumlulukları ile gelişimsel görevlerini yerine getirebilmeleri, kendilerine en uygun özel eğitim hizmetinden yararlanabilmelerine bağlıdır.

Özel Eğitimle İlgili Tanımlar

Zedelenme: Bireyin psikolojik, fizyolojik, anatomik özelliklerinde geçici yada kalıcı türden bir kayıp, bir yapı ya da işleyiş bozukluğu olması durumudur (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1989; WHO, 1993). Özyürek (2006), zedelenmeyi “organların yapısındaki biyofiziksel ve kimyasal bozukluklar” olarak tanımlar. Bu tanımlara göre, beyinde, gözde, kulakta çeşitli nedenlerden dolayı zedelenmeler olabilir. Örneğin, kulağın biyofiziksel yapısının bozuk olması bir zedelenmedir. Ancak, bireyde zedelenmenin olması her zaman yetersizlikle karşılaşmasına yol açmayabilir.

Yetersizlik: Yetersizlik, bir şeyi yapmada yeterli olmama, belirli bir şekilde davranmada sınırlı kapasite olarak tanımlanmaktadır (Eripek, 2005). Özyürek’e (2006) göre ise, zedelenmelerin sonucu organın işlevini yerine getirememesi durumudur. Zedelenmeden etkilenmiş olmasından dolayı bireyin bedensel ve zihinsel davranışları sınırlanır. Kulağında zedelenme olan bireyin işitememesi o bireyin yetersizliğidir.

Özür(Engel): Bireyin yetersizlik yüzünden yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumunda kalmasına özür/engel denir (Cavkaytar ve Diken, 2005; Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1989). Özyürek (2006)’e göre. özür/engel, yetersizlikten dolayı toplumsal ve duygusal davranışlarında görülen sapmalardır (Pek çok yetersizlik çok küçük çevresel düzenlemelerle ortadan kaldırılabilirdiği gibi, pek çoğu da çevrenin beklentileriyle birlikte birey için altından kalkılması güç ağır bir yük de olabilmektedir. Eğer çevrenin beklentileri bireyin yapabildiklerinin üzerinde olursa birey bu beklentileri

karşılayamaz duruma düşebilecek, dolayısıyla özür/engel durumuyla karşılaşabilecektir (Cavkaytar ve Diken, 2005).

Kırcaali-İftar (1998: 3)Özrün engele dönüşmesinin önlenmesinde iki temel etmen vardır:

- Özel eğitim aracılığıyla özel gereksinimli bireylere bilgi ve beceri kazandırmak.
- Yaşadığımız çevreyi özel gereksinimli bireylerin kullanabilecekleri hale getirmek.

Türkiye'deki okullarda var olan eğitim ortamlarının ve eğitim programlarının normal öğrenciler dikkate alınarak düzenleniyor ve yürütülüyor olması, çoğu özürlü öğrencinin bu ortam ve programlardan yararlanmalarında ciddi sınırlılıklar oluşturmaktadır.

Özel Gereksinimi Olan Birey: Özel gereksinimi olan birey ülkemizde “özel eğitime gereksinimi olan çocuk” terimi yaygın kullanılmaktadır. 573 sayılı KHK’ de ise “özel eğitim gerektiren birey” terimi kullanılmıştır. Bilişsel, dil, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde yaşlarına göre farklı özellikler gösteren ve destek eğitime ihtiyacı olan bireylerdir.

En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı: Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, öz bakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinde verildiği ve mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan eğitim ortamıdır.

Kaynaştırma: Özel gereksinimi olan çocukların özel eğitim desteğiyle araç gereç donanımıyla normal sınıflarda akran gruplarıyla eğitim görmesidir.

Özel Eğitimin Amacı

Engel ve sağlık durumuna bakılmaksızın her çocuk ailenin özeli ve gelecek güvencesidir. Çocuk toplumda ailesini temsil edip soyunun devamını sağlayacaktır. Bu bağlamda gelecek nesillerin istenilen bir toplum yapısı oluşturmaları açısından nitelikli bir eğitim alma ihtiyaçları vardır. Herkesin durumu ne olursa olsun bireysel

farklılıklarına uygun eğitim alması en doğal ihtiyacı ve hakkıdır. Toplumun temel görevlerinden biri ise bu hakkın hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmadan bireyin yetenekleri doğrultusunda ve düzeyine göre verilmesidir. Atatürk ilke ve inkılapları ve Atatürk milliyetçiliği ile belirlenen doğrultuda sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlamak, özel eğitim gereksiniminde olan her çocuğa ilgi ve yeteneklerini azami derecede geliştirme fırsatı vermek, bu çocukları kendi kendine yetme ve topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek ve erken teşhis ve tedaviye almaktır. Eğitim, toplumun yaratıcı gücünü ve verimini arttıran, bireye yeteneklerini geliştirme olanağı veren, sosyal adalet, fırsat ve olanak eşitliği ilkelerini gerçekleştirmede en etkili araçtır (Adem, 1995: 3). Bireysel farklılığı ne olursa olsun eğitim hakkı kısıtlanan veya verilmeyen bireyler her toplum için zararlıdır. Zararlı olmasalar da gelecek hayatlarında toplumun dışına atılmışlık duygusu içinde, bireysel ihtiyacını karşılama, bağımsız bir şekilde hayatlarını idame ettirme konusunda ciddi sorun yaşamaktadırlar.

Özel eğitime gereksinim duyan çocuğu olan aileler çocuğunun yetişkinliğinde başkalarına bağımlı kalacağını düşünerek gelecek kaygısı yaşarlar. Buna bağlı olarak da en büyük endişeleri kendilerinden sonra çocuklarının ne olacağıdır. Etkin bir özel eğitim ile özel eğitime ihtiyacı olan kişilerin varlığı kabul edilerek toplumdan soyutlamadan insan onuruna yakışır şekilde rehabilite edilmeli ve sosyal destek hizmetleri sunularak topluma katılımları sağlanmalıdır. Bu yapılırken de bireysel ihtiyaçları karşılayacak şekilde, çağdaş ve bilimsel temellere dayanarak, çağın gerisinde olmayan düzenlemelerle onların bağımsız birer birey olarak yetiştirilmesi gerekmektedir.

Özetle;

- Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini sağlamaya çalışmak,
- Kendi kendilerine yeteli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak,

-Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç gereç kullanarak ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarına yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Özel Eğitimin Önemi

Çocukları topluma kazandırmak, kendi kendine yaşamını sürdürebilecek kapasiteyi kazandırmak özel eğitimin önemini göstermektedir. Bu bağlamda özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları, uygun yöntem ve tekniklerle bireysel yeterliliklerine dayalı gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu ihtiyaçları gidermek amacıyla özel eğitimden yararlanmak isteyen bireylerin, yasalarla da desteklenerek önü açılmıştır. Özel eğitim bireyin gelişimi, var olan yetenek ve gizil güçlerin ortaya çıkması, yetersizlik durumlarında ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde yeterlilik kazandırılması, bireyi başkalarına bağımlı hayat sürdürmesini önlemek, bağımsız bir birey olarak yaşamını sürdürebilmesi için kişinin amacına ulaşım mutlu olması, ailenin ve toplumun refahı açısından çok önemlidir. “ÖZEL EĞİTİM; ENGELLİ ÇOCUĞUN TOPLUMSALLAŞMASININ TEK YOLUDUR.”

Özel Eğitimin Temel İlkeleri

Türk milli eğitimini düzenleyen genel esaslar doğrultusunda özel eğitimle ilgili temel ilkeler 573 Sayılı Özel Eğitim hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)’de şu şekilde yer almaktadır:

- Özel eğitimi gerektiren tüm bireyler ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- Özel eğitime erken başlamak esastır.

-Bireyin engelini erken farkına varılması, tanının erken konması ve eğitime erken başlaması bireyin gelişimini olumlu yönde etkileyen önemli hususlardan biri olmaktadır.

-Özel eğitim hizmetleri özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.

-Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel performansları dikkate alınarak amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

-Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayarak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.

-Özel eğitim gerektiren bireyler için bireysel eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır. Bu ilke, özel eğitimin bireyin ihtiyaçlarından hareketle planlanarak yürütülmesini öngörmekte, bu amaçla her birey için ayrı ayrı bireyselleştirilmiş eğitim planı yapılmasını ve çerçeve programlarının uygulanmasını esas kabul etmektedir.

-Ailelerin özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması esastır. Bu ilke, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimlerinde ailelerin rolünü vurgulamakta ve onların aktif katılımının sağlanmasını gerekli görmektedir. Bu çerçevede aileler tanılamaya dâhil, eğitimin her aşamasına katılacak ve söz sahibi olacaktır.

-Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde özel eğitim gerektiren bireylerin örgütlerinin görüşlerine önem verilir. Çağdaş ülkelerde gönüllü kuruluşların eğitimdeki rollerinin giderek artma eğilimi göstermesinin bir yansıması olarak özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde ilgili gönüllü kuruluşların katılımı sağlanmaktadır.

-Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır. Bu ilke, özel eğitim gerektiren bireylerin okul ve okul dışı eğitimlerinin bir bütünlük içerisinde planlanmasını öngörmekte, ayrıca söz konusu bireylerin topluma uyumları ile toplumun onlarla birlikte yaşama becerilerini geliştirme (karşılıklı uyum) yaklaşımını benimsemektedir.

Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Sınıflandırılması

Özel gereksinimli bireylerin yetersizliklerinin türü ve derecesi birbirinden farklılık göstermekte ve bu farklılıklar özel eğitimde bireysel farklılıkları oluşturmaktadır. Bu farklılıkları belirlemek amacıyla engel türüne uygun bir sınıflandırma önem kazanmaktadır. Sınıflandırma ile eğitim ihtiyacı daha doğru bir şekilde belirlendiği için özel eğitimin daha nitelikli ve amaca uygun olması sağlanmaktadır.

Her bireyin yetersizliği kendine özgü olmasına karşın, tanınması, ihtiyaçlarının belirlenmesi, eğitimlerinde daha uygun düzenleme ve planlamaya yol gösterici olması için ortak özellikleri ve eğitim ihtiyaçlarına göre sınıflandırma yapılmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, 2006: 12).

1. Görme Yetersizliği Olan Bireyler
2. İşitme Yetersizliği Olan Bireyler
3. Zihinsel Öğrenme yetersizliği olan Bireyler
4. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireyler
5. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Bireyler
6. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler
7. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Bireyler
8. Otistik Özellikler Gösteren Bireyler
9. Üstün Zeka ve Üstün Yeteneği Olan Bireyler
10. Duygusal, Davranışsal ve Sosyal Uyum Güçlüğü Olan Bireyler

Aşağıda bu engel gruplarının eğitim olanaklarıyla ilgili kısa bilgilere yer verilmiştir:

1. Görme Engelliler

Özel eğitim okullarında, görme engellilere ve az görenlere; okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde eğitim hizmetleri sunulmaktadır. İlköğretim düzeyindeki görme engelliler okullarının tümü yatılıdır, gündüzlü devam imkânı da sağlanmaktadır. Kaynaştırma ve özel eğitim sınıfı uygulamaları da vardır. İlköğretimlerini tamamlayan görme engelliler üst öğrenimlerini normal okullarda kaynaştırma eğitimi

ile sürdürmektedirler. Görme engelliler için kurulmuş dernek ve kurumlarda da bağımsız bir şekilde hareket etme, yön bulma, spor etkinlikleri, satranç gibi çalışmalar ile eğitim imkanı sağlanmaktadır.

2. İşitme Engelliler

Özel eğitim okullarında işitme engellilere okul öncesi, ilköğretim ve Orta öğretim düzeyinde yatılı ve gündüzlü hizmet verilmektedir. Orta öğretimlerini normal okullarda sürdürmeleri esas alınmakla birlikte meslek liselerine sınavsız yerleştirilmeleri sağlanmış ve işitme Engelliler Meslek Liseleri açılmıştır. İşitme engelli öğrenciler kaynaştırma uygulamalarıyla da eğitim öğretimlerini sürdürmektedirler.

3.Zihin Engelliler

Zihinsel engelli çocukların eğitim gereksinimlerine göre sınıflandırma yapılmaktadır. Zihinsel engelli çocukların neyi öğrenip neyi öğrenemeyeceklerine, ne derecede öğreneceklerine cevap aranmaktadır. Grupların oluşturulmasında zekâ bölümü puanları kullanılmaktadır. Buna göre 3 eğitsel gruplama yapılmaktadır.

-Eğitilebilir Zihinsel Engelliler Zekâ bölümleri 50-54 ve 70-75 arasında olan bireylerdir. Okul çağında akademik çalışmalarda gerilik gösterirler. Ortalama üçüncü ya da dördüncü sınıf düzeyinde akademik bilgi ve beceri kazanabilirken bu düzeye normallere göre daha ileri yaşlarda ulaşırlar. “Eğitilebilir” terimi içine giren çocukların okuma, yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebileceklerini açıklamaktadır.

-Öğretilebilir Zihinsel Engelliler Zeka bölümleri 25-35 ve 50-55 arasında olan bireylerdir. Genellikle okul öncesi dönemlerde yetersizlikleri fark edilir. Çünkü gelişim özelliklerinde normallerden önemli derecede farklılık gösterirler “Öğretilebilir” teriminin iki anlamı vardır: Temel akademik becerilerde güçlük çekerler. Günlük hayatın gerektirdiği sosyal uyum, pratik iletişim ve öz bakım becerilerini öğrenebilir.

-Ağır ve Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler Zekâ bölümleri 35 ve daha altındadır. Yetersizlikleri doğuştan fark edilir. Bazı basit öz bakım becerilerini öğrenebilirler.

16 yaşını tamamlamış yetişkin zihinsel engellilerin gelişim ve seviyelerine uygun bir iş ve mesleğin temel becerilerini kazandırmak amacıyla diploma aranmaksızın devam edebilecekleri iş eğitim merkezleri açılmaktadır.

İlköğretim eğitimlerini zihinsel engelliler okulu, rehabilitasyon merkezleri normal akranlarıyla aynı ortamda yarı zamanlı yada tam zamanlı kaynaştırma eğitimi ile yada yine normal okulların alt sınıflarında eğitim almaktadırlar. Zihinsel engellilerin azı ortaöğretime geçiş yapmakta bunların çoğunluğu meslek lisesi programlarına yerleşmektedir. Zihinsel yetersizliğinden dolayı orta öğretime geçiş yapamayanlar uygulamalı iş okulu, gibi mesleki anlamda beceri kazandırılacak alanlara yönlendirilmektedir.

4. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olanlar

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklar; özel eğitim önlemleri (rehberlik ve araştırma merkezlerinin öğretmene, kurum idaresine, aileye yönelik çocuğun bireysel ve gelişim özellikleri dikkate alarak sağladığı) alınarak normal okullarda kaynaştırma eğitimi almaktadırlar. Bu önlemlerden bazıları bilgilendirme toplantıları, eğitim öğretim ortamını bozmadan sınıf-okul ve ev ortamında alınması gereken tedbirler öğretmenlerinin ve ailelerinin bu konuda hizmet içi eğitim seminerlerinden yararlandırılmaları gibi önlemler alınarak normal okullarda kaynaştırma uygulamalarıyla eğitimlerine devam etmektedirler. Bu öğrenciler rehberlik ve araştırma merkezlerinde veya dil ve konuşma terapistlerine yönlendirilerek uygun terapi hizmetleri de sunulmaktadır.

5. Ortopedik (Fiziksel) Engelliler ve Süreğen Hastalığı Olanlar

Özel eğitim okullarında ve normal okullarda ortopedik engellilere okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim düzeyinde eğitim hizmetleri tıbbi rehabilitasyon ile iç içe sunulmaktadır. Bu engel grubu için açılan meslek liselerinde özel gereksinimli bireyler engel durumları, bireysel farklılıkları ve yetenekleri doğrultusunda bölümlere yerleştirilmektedir.

Süreğen hastalığı olan çocukların eğitimi öncelikle normal okullarda gerçekleştirilmektedir. Ancak sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıkları sebebiyle eğitime devam edemeyen çocuklara, hastanelerin bünyesinde açılan okullarda eğitim verilmektedir.

6. Öğrenme Güçlüğü ve Dikkat Eksikliği Olanlar

Öğrenme güçlüğü olanların eğitimleri, özel eğitim okullarında okul öncesi, İlköğretim ve yaygın eğitim düzeyinde gündüzlü olarak sunulmaktadır İlköğretimlerini normal ilköğretim okulların kaynaştırma eğitimi veya alt sınıf ile özel eğitim ilköğretim okullarında sürdürmektedirler. Bu öğrencilerin kaynaştırma uygulamaları ile eğitimlerine öncelik verilmektedir. İlköğretimlerini tamamlayan bu öğrenciler temel mesleki becerileri kazandırmaya yönelik meslek derslerinin yanında öğrencilerin düzeyine uygun genel kültür derslerinin de verildiği mesleki eğitim lise ve merkezlerine alınmaktadırlar. Öğrenme yetersizliği olan çocukların eğitimleri; öz bakım ve temel yaşam becerilerinin kazandırılması, işlevsel akademik becerilerin geliştirilmesi ve topluma uyumlarının sağlanmasına yönelik programlarının uygulandığı eğitim uygulama okullarında sürdürülmektedir. İlköğretimlerini tamamlayan öğrenme yetersizliği olan bireylerin eğitimleri temel yaşam becerilerini geliştirmek, öğrenme gereksinimlerini karşılamak, topluma uyumlarını sağlamak, işe ve mesleğe hazırlamak amacıyla açılan genel olarak meslek liseleri ve meslekî eğitim merkezlerine devam etmektedirler.

7. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklar

Özel gereksinimli bireyleri yaşlılarından ayırmadan uygulanan eğitim en ideal eğitimidir ilkesinden yola çıkılırsa DEHB olan çocukların normal okullara devam etmeleri onların en doğal haklarıdır. Bazı DEHB'li çocuklar özel bir eğitim sınıfına bütün gün ya da günün bir bölümünde yerleştirilebilir. Ancak bu çocukların çoğunun normal bir sınıfta kalmaları yani kaynaştırma eğitimi almaları son derece önemlidir. DEHB olan özel gereksinimli bireyler için eğitim alabilecekleri ortamlar, en az kısıtlayıcı ortamdaki en fazla kısıtlayıcı ortama doğru şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Tam zamanlı kaynaştırma
- Kaynak oda destekli kaynaştırma
- Yarı zamanlı kaynaştırma
- Özel sınıf
- Gündüzlü özel eğitim ortamı

8.Otistik Engelliler

Otizm ve spektrum bozukluğu olan bireylerin eğitimlerindeki en önemli unsur erken müdahaledir. Bu bireyler ne kadar erken fark edilir ve erken müdahale programlarına alındığında otizm ile başa çıkmak ve yoğunluğunu azaltma mümkün olur. Ancak doğum anı veya bebeklik döneminde normal gelişim gösteren akranlarıyla neredeyse aynı özellikleri göstermesi bakımından erken fark etme zorlaşmaktadır. Yoğun olarak okul öncesi döneme denk gelen ilk çocukluk döneminde ancak fark edilebilmektedirler.

Eğitimi bebeklik dönemine denk gelen erken müdahale programlarıyla başlamaktadır. Okul öncesi, ilköğretim,ortaöğretim eğitimleri özel eğitim okulları, rahabilitasyon merkezleri, normal gelişim gösteren akranlarıyla kaynaştırma eğitimi kapsamında tamamlanmaktadır.Aynı zamanda yurt dışı kaynaklı Lovaas, Pecs, Teacch yöntemleri kullanılarak eğitimleri ve sağaltımları desteklenmektedir.Otistik çocukların eğitiminde eğitim modellerini geliştirmek ve uygun görülenleri yaygınlaştırmak için Otistik Çocuklar Eğitim Projesi ve Uygulama Yönergesi 17.12.1999 tarihinde uygulamaya konulmuştur.

9.Üstün Zekalı ve Özel Yetenekliler

Üstün zekalı ve özel yetenekli ilköğretim ve orta öğretim çağındaki öğrencilerin bireysel yeteneklerinin ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak için öğrencileri yaşlarından ayırmadan eğitim imkanları sağlanır. Ancak performans ve yaratıcılık özel yeteneği geliştirmek amacıyla eğitimleri dışındaki zamanlarında ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda eğitim veren bağımsız özel eğitim kurumu olan "Bilim ve Sanat Merkezleri" açılmaktadır.

10. Duygusal Davranışsal ve Uyum Güçlüğü Olan Çocuklar

Bu çocuklar yoğun olarak kaynaştırma eğitimi kapsamına alınmaktadır. Ancak eğitsel olarak gerekli önlemlerin (rehberlik ve araştırma merkezlerinin öğretmene, kurum idaresine, aileye yönelik çocuğun bireysel ve gelişim özelliklerini dikkate alarak sağladığı bilgilendirme toplantıları, eğitim-öğretim ortamını bozmadan sınıf okul ve ev ortamında alınması gereken tedbirler hakkında yönlendirmeler gibi) alınması gerekmektedir. Eğitim sürecine okula bağlılığı sağlamak amacıyla sportif, sanatsal faaliyetlerin eklenerek uygulanması önem kazanmaktadır

Özel Eğitimde Erken Tanı

Tanı (teşhis), bireyin özrüne ad koyma derecesini ve belirleme bundan etkilenme durumunu ortaya koymak demektir. Tanılama ise' da "eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanlarındaki özelliklerinin belirlenerek değerlendirilmesi sürecini ifade etmektedir." şeklinde tanımlanmaktadır. 573 \ KHK (1997).

Özel eğitimde bireye tanı koyma ve değerlendirme önemlidir. Bu süreç eğitimin başlama aşamasından önce yapılmalı ve özel eğitim devam ettiği sürece tekrarlanması gereken bir dizi çalışma demektir.

Özel Eğitimde Süreklilik

Özel gereksinimin türüne göre tanı ve değerlendirmede kullanılan yöntem ve araçlar farklılık göstermektedir. Aynı zamanda eğitim süreci içinde özel gereksinimli bireyin eğitim ihtiyaçları kazanımları doğrultusunda sürekli değişim göstermektedir. Bu durum özel eğitimi sürekli kılan bir diğer sebeptir. Bu nedenle her bölümde tanı ve değerlendirmeye yer verilmektedir. Tanı ve değerlendirmenin yapıldığı yerler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı rehberlik ve araştırma merkezlerinin koordinasyonunda ilgili uzmanların katılımıyla yürütülmektedir. Tıbbi tanı, hastanelerin ilgili servislerinde konulmakta, eğitsel tanı ise tıbbi tanı sonuçları da göz önünde bulundurularak RAM'daki uzmanlarca yapılmaktadır.

Tanı ve değerlendirmede dikkat edilmesi gereken ilkeler ise şöyle sıralanabilir:

- **Erkenlik İlkesi:** tanı ve değerlendirme mümkün olduğu kadar erken yapılmalıdır.

-**Bütünlük İlkesi:** değerlendirme yapılırken her bireyin özür durumu ve derecesinin belirlenmesine ek olarak bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal, ruhsal ve kişilik özellikleri ile gelişimi ayrı ayrı bütün unsuları kapsayacak şekilde genişliğine ve derinliğine incelenmelidir. İncelemede bütünlüğün sağlanmasına özel bir önem verilmelidir.

-Derinlik İlkesi: özel gereksinimi olan bireylerin yalnız incelendiği zaman ki durumu değil, o ana kadar olan gelişimi de incelenmelidir. Mümkün olursa doğum öncesinden başlanmalı, doğumdan sonraki gelişimi, geçmişi ve seyri, ayrıntılı bir şekilde incelenmelidir.

-Çeşitlilik İlkesi: özel gereksinimi olan bireylerin özür durumu, derecesi yetenekleri ilgileri ve diğer yönlerinin incelenmesinde mümkün olduğu kadar aşağıdaki hususların çeşitlilik ilkesine titizlikle uyulmalıdır. İncelemede uygulanan testlerde, tekniklerde ve yöntemlerde çeşitlilik, yönlerde ve alanlarda çeşitlilik, disiplinlerde ve uzman kadrosunun ekip çalışmasında çeşitliliktir.

-Uzmanlık İlkesi: kendi bilim dalında uzman olması, inceleme yaptığı özür dalında yeterli bilgiye ve beceriye sahip olması önem taşımaktadır.

-Süreklilik İlkesi: ilk değerlendirme yapıldıktan sonra bunun doğruluğu ve yanlılığı sağlanan değişme ve gelişmeler devamlı olarak izlenmelidir.

-Yeterlilik İlkesi: değerlendirmeler, bireyin yalnız özür durumu, derecesi yetersiz olduğu yönleri değil aynı zamanda özellikle yeterli, üstün olduğu ve başarılı olabileceği alanları, yetenekleri ortaya çıkarmayı amaçlamalıdır.

-İş Birliği İlkesi: değerlendirmede görev alanlar, kendi aralarında ve çocuğun ailesi ile sıkı bir iş birliği içinde çalışmalıdırlar.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Özel Eğitim

A.B.D.'de 1975 yılında yürürlüğe giren ve 1990 yılında kapsamı genişletilen Özürlü Bireyler Yasası, 0-21 yaş arasındaki tüm bireylerin, engelleri ne olursa olsun, devlet tarafından ücretsiz eğitilmelerini zorunlu kılmıştır.

A.B.D. Özürlü Bireyler Yasası beş temel özelliğe sahiptir:

- Uygun eğitim hizmetleri
- Nesnel eğitsel değerlendirme

- Bireyselleştirmiş eğitim planı
- En az kısıtlayıcı eğitim ortamı
- Eğitsel kararları ve uygulamaları denetleme.

Uygun Eğitim Hizmetleri: Herhangi bir engele sahip olan 3-21 yaş arasındaki her öğrenci, gereksinimlerine uygun özel eğitim hizmetlerinden ücretsiz yararlanır. Özel eğitim hizmetleri kapsamına fizyoterapi, psikolojik danışma, odyoloji hizmetleri gibi destek hizmetler de dahildir. Özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmek için öğrencinin engelinin tanılanmış olması gerekir. 0-2 yaş grubundaki çocukların ise, uygun özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri için, yaşlarına kıyasla bazı gelişim alanlarında geri kalmış olmaları ya da risk faktörüne sahip olmaları yeterlidir.

0-2 yaş grubunda uygun özel eğitim hizmetlerinden yararlanma hakkına çocuk kadar aile de sahiptir.

Nesnel Eğitsel Değerlendirme: Özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaya hak kazanabilmek için, 3-21 yaş arasındaki öğrencilerin ayrıntılı bir formal değerlendirmeden geçirilmeleri gerekir. Değerlendirme, disiplinler arası bir değerlendirme kurulu tarafından gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, engelin türünü ve derecesini tanılamak kadar, eğitsel gereksinimleri belirlemek de dikkate alınmalıdır. 0-2 yaş grubundaki çocukların hem kendileri, hem de aileleri değerlendirilir.

A.B.D.’de son yıllarda hızla yaygınlaşan eğilim, normal sınıf öğretmenin bir öğrenciyi özel eğitime aday olduğu gerekçesiyle formal değerlendirmeye yollamadan önce bazı girişimlerde bulunmasıdır. Bu ön girişimlerde öğretmenin, öğrenciyi sınıfta güçlük çektiği alanlarda değerlendirmesi ve eğitim programlarında değişiklikler yapması beklenmektedir. Bu etkinlikler sırasında öğretmene eğitim hizmetlerinin sağlanabilmesi için öğrencilerin “engelli” diye nitelendirilmiş olma zorunluluğu kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı: Özel eğitim kapsamına alınan her öğrenci için, her öğretim yılı yenilenmek üzere, bir bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanır. 0-2 yaş grubundaki çocuklar için, bireyselleştirilmiş eğitim planı yerine, bireysel aile hizmetleri planı hazırlanır ve bu planda çocuk kadar ailenin özelliklerine de yer verilir. Bireysel aile hizmetleri planının hazırlanabilmesi için, engellilik durumunun tanılanmış olması gerekmez.

En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı: Çocuğa, eğitsel gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak, en az kısıtlayıcı eğitim ortamı sağlanır. Kısıtlayıcılık, (a) çocuğun normal yaşlarıyla ne derece bir arada bulunduğu ile, diğer bir deyişle, kaynaştırmaya ne derece yer verildiği ile, (b) eğitsel gereksinimlerin ne ölçüde karşılandığı ile ilişkili bir özelliktir.

Eğitsel Kararları ve Uygulamaları Denetleme: Özel eğitime ilişkin verilen kararları ve uygulamaları denetlemek için yapılabilecekler üç maddede özetlenebilir:

- a. Tanılama, değerlendirme ya da eğitsel uygulamalarla ilgili olarak aileler ya da eğitim kurumları soruşturma isteğinde bulunabilirler.
- b. Aileler yapılan formal değerlendirmeden memnun kalmazlarsa, yeni bir değerlendirme yapılması isteğinde bulunabilirler.
- c. Öğrencinin eğitimi ile ilgili yeni bir karar alınacağında, aile bu konuda bilgilendirilir ve ailenin onayı alınır.

Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1018. Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 561.

İngiltere'de Özel Eğitim

İngiltere'de 1994 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Uygulama Kılavuzu ile tüm özel gereksinimli çocuklara ilişkin eğitsel düzenlemelerin esasları belirlenmiştir. İngiltere'deki son özel eğitim düzenlemelerinin en önemli özelliği, özel eğitim kapsamına girecek çocukların önemli bir bölümünün eğitimlerinin, formal eğitim süreçlerine yer vermeksizin, normal sınıflarda yapılabileceğini öngörmesidir. Tek tip değerlendirme ve eğitim yaklaşımının, tüm özel gereksinimli çocuklar için uygun olamayacağı görüşü benimsenmektedir. Bu görüşten hareketle, beş aşamalı bir özel eğitim değerlendirme ve öğretim sistemi oluşturulmuştur. İlk üç aşama, informal değerlendirme ve kaynaştırmayı, 4. ve 5. aşamalar ise formal değerlendirme ve gerekli görülen durumlarda, ayrı özel eğitim ortamlarında eğitimi içermektedir.

İngiltere'de, her okulda bir özel eğitim koordinatörü bulunmaktadır. Özel eğitim koordinatörü, tüm özel gereksinimli öğrencilerin dosyalarını tutmak, sınıf öğretmenlerine danışmanlık yapmak, okul dışı kurum ve kişilerle ilişkileri organize

etmek gibi işleri yürütmektedir. Her okulun yazılı bir özel eğitim düzenlemesi bulunması gerekmektedir. Bu düzenlemede, özel eğitim koordinatörünün görevleri, informal değerlendirmelerin nasıl gerçekleştirileceği, verilecek hizmet içi eğitim programları, vb. konular ayrıntılı olarak yer almaktadır. Yerel eğitim yönetimleri, formal değerlendirme ve kararlardan sorumludur.

Aşağıda, özel eğitim hizmetlerinin her bir aşamasının özellikleri kısaca tanıtılmaktadır.

1. Aşama: Sınıf ya da branş öğretmeni, aldığı eğitimden tam olarak yararlanamadığını düşündüğü bir öğrenciyi informal olarak değerlendirerek, öğrencinin eğitim programını bireyselleştirir. Bu çalışmalarında öğretmen, özel eğitim koordinatörüne danışır ve koordinatör bu öğrencilerin kayıtlarını tutar.

2. Aşama: Özel gereksinimli öğrenciden öncelikle özel eğitim koordinatörü sorumlu olur. Koordinatör, öğretmenle birlikte çalışarak informal değerlendirme yapar ve bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlar.

3. Aşama: Özel eğitim koordinatörü, okul dışı uzmanlara danışarak ve onlardan destek hizmet alarak, informal değerlendirme yapar ve bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlar. Destek hizmet personeli, örneğin, odyolog ya da dil ve konuşma uzmanı, yerel eğitim yönetimlerinden ya da özel kuruluşlardan sağlanabilir.

4. Aşama: Özel gereksinimli öğrenci, formal değerlendirme istemiyle yerel eğitim yönetimine gönderilir. Burada, öğrenciye daha önce okulunda öğretmeni ve özel eğitim koordinatörü tarafından sağlanmış olan hizmetler gözden geçirilerek, formal değerlendirmeye gerek olup olmadığına karar verilir. Eğer gerek görülürse, disiplinler arası bir ekip tarafından, formal değerlendirmenin gerçekleştirilmesi sağlanır. Bu değerlendirme sonucunda, öğrencinin öğrenimini sürdüreceği eğitim ortamına karar verilir. Bu ortam, normal sınıf olabileceği gibi, özel eğitim sınıfı ya da okulu da olabilir.

5. Aşama: Yerel eğitim yönetimi, çocuğun resmen özel gereksinimli olarak nitelendirilmesinin gerekli olup olmadığına karar verir. Resmi tanılama, bazı özel eğitim hizmetlerinin sağlanması için gerekli olabilmektedir.

A.B.D.'nin ve İngiltere'nin özel eğitim düzenlemelerinin en önemli farklılığı, A.B.D.'de 3-21 yaş arasındaki öğrencilerin özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri için "özel gereksinimli" olarak tanılanmış olmalarının gerekmesi, İngiltere'de ise böyle bir tanılama olmaksızın özel eğitim hizmetlerinin sağlanabilmesidir. Ancak, A.B.D.'de de, yukarıda da belirtildiği gibi, formal tanılama olmaksızın özel eğitim hizmetlerinin verilebilmesinin yolları aranmaktadır.

Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1018. Açık öğretim Fakültesi Yayınları No: 561.

Türkiye'de Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Yasal Dayanakları

Ülkemizde özel eğitim gerektiren çocukların eğitimine 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde işitme engelli çocuklara eğitim veren bir okulun açılması ile başlanılmıştır. Grati Efendi tarafından açılan bu sınıflar daha sonra ayrı bir okul olarak işitme ve görme engellilere 1912 yılına kadar 30 yıl süreyle eğitim vermiştir. 1912 yılında kapatılan bu okulun ardından 1921 yılına kadar özel eğitim açısından bir gelişmeye kaynaklarda rastlanmamıştır. 1921 yılında Kurtuluş Savaşı döneminde İzmir'de "Özel İzmir Sağır ve Körler Müessesesi" adıyla bir okulun açıldı, daha sonra bu okulun Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak 1950 yılına kadar hizmet verdiği bilinmektedir (Şahin,2003: 59). 1950 yılında Doç. Dr. Mitat Enç öncülüğünde altı Nokta Körler Eğitim ve Kalkındırma Derneği kurulmuştur. Görme engelliler işitme engelliler için okulların açılmasına devam edilirken bu dönemin özel eğitim alanına personel yetiştirmede ilk sistemli çabası 1952 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde kurulan Özel Eğitim şubesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Şubeye mezuniyetlerinden sonra ülkenin farklı yerlerinde özel eğitimin gelişmesi için hizmet götürecek ve bu alanda gerekli personelin yetişmesine öncülük edecek 40 öğrenci alınmıştır. Şube, 1955 yılında iki dönem mezun verdikten sonra kapatılmıştır. 1955 yılında Ankara'da bugünkü adıyla Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) eğitilebilir zihinsel engelli çocukları seçmek, özel gereksinimli diğer çocukları incelemek ve rehberlikte bulunmak için ilk psikoloji kliniği açılmıştır (Şahin, 2003: 59).

Eğitim sistemimizde rehberlik kavramının gündeme gelmesi ise II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllardadır. Bu yıllardaki müfredat programlarında; bireyler arası farklılıklardan, eğitim ve programların bu farklılıklara göre uyarlanması gereğinden bahsedilmeye başlanmıştır. Marshall Planı çerçevesinde Ülkemize gelen Amerikalı uzmanların eğitimimizdeki çeşitli geliştirme ve yenileştirme faaliyetleri sırasında, eğitimde ve özellikle rehberlikte kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'na bağlı bir Test-Araştırma Bürosu 1955 yılında kurulmuştur. Bu büro rehberlikte bazı ölçme araçları üzerinde çeşitli çalışmalar yapmış, ancak sonraki yıllarda çeşitli örgütsel düzenlemeler sırasında kapatılmıştır (Altınkurt, 2008: 19).

1956 ve 1957 yılları ise, özel eğitim alanında iki önemli yasanın kabul yılları olması açısından önemlidir. Daha önce de belirtildiği gibi müzikte üstün yetenek gösteren iki sanatçımız İdil Biret ve Suna Kan'ın 1948 yılında çıkarılan yasa ile eğitimleri devlet tarafından üstlenilmiştir. 1956 yılında çıkan 6660 sayılı yasa ile 1948 yılında çıkarılan yasanın kapsamı genişletilmiş, üstün yetenekli ve üstün zekalı çocukların devlet tarafından yetiştirilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması kabul edilmiştir (Kargin, 2003: 3). 1957 yılında ise 6972 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 22. maddesi ile korunmaya muhtaç çocuklardan özel eğitime gereksinimi olanlar için Millî Eğitim Bakanlığı'nca gerekli önlemlerin alınması güvence altına alınmıştır (Kargin, 2003: 3).

1960'lı yılların en önemli özelliği, özel eğitime gereksinimi olan bireylerin haklarının 1961 Anayasası'nda devlet tarafından garanti altına alınmış olmasıdır.

1961 Anayasası'nın 48.Maddesinde “herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir” hükmü ile 50. Maddesinde“devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır” hükmü bulunmaktadır. Ayrıca 1960'lı yıllar, özel eğitim açısından hem yasal düzenlemelerin devam ettiği, hem de üniversite bünyesinde personel yetiştirmenin gerçekleştirildiği yıllar olma bakımından da önemlidir. Bu dönemde 1961 yılında yayınlanan 222 sayılı”;ilköğretim ve Eğitim Kanun'unun 12. maddesindeki “mecburi ilköğretim çağında buldukları halde

zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan özürlü olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır” hükmü ile zorunlu ilköğrenim çağında bulunan engelli çocukların eğitimleri yasa önünde tanınmıştır. Bir başka yasal düzenleme ise 1967 yılında kabul edilen 931 sayılı kanundur (Kargın, 2003: 3). Bu kanun daha sonra 1971 yılında 1475 sayılı yasa ile yeniden düzenlenmiştir ve “işverenler 50 veya daha fazla işçi çalıştırdıkları iş yerlerinde %2 oranında sakat kimseyi meslek, beden ve ruhi durumlarına göre uygun bir işte çalıştırmakla yükümlüdür” hükmünü getirmektedir (Şahin,2003: 59).

1978 yılında yürürlüğe giren “Özel Eğitim Öğretmenliği Sertifika Programı” ile ilgili bölüm, özel eğitimin her dalına öğretmen yetiştirmeye başlamış ve 625 sınıf ve ders öğretmeni yetiştirmiştir. 1965 yılından 1982 yılına kadar özel eğitim personeli yetiştirme açısından tek kaynak durumunda olan Özel Eğitim Bölümü 1982 yılında YÖK Yönetim Kurulu kararı ile Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü ile birleştirilmiştir (Kargın, 2003: 4).

1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı “Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 6. maddesinde “Fertler, eğitimleri süresince istedikleri gibi istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yerleştirilirler. Millî eğitim sistemi her bakımdan bu yöneltmeyi gerçekleştirecek şekilde düzenlenir”. 7. maddesinde “Temel eğitim her Türk vatandaşının hakkıdır”. Aynı kanunun 8. Maddesinde ise “ özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır” ifadesinin yer aldığı görülür. 1980’li yıllar özel eğitim alanında önemli gelişmelerin ortaya çıktığı yıllardır. İlk olarak 1950 ile 1980 yılları arasında; ilköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde ayrı bir şube müdürlüğü tarafından yürütülen özel eğitim hizmetleri, 1980 yılında genel müdürlük bünyesine alınmıştır. 1983 yılında genel müdürlük Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı’na dönüştürülmüş ise de 1992 tarihinde kabul edilen 3797 sayılı yasa ile tekrar Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu yapılanma ile özel eğitim hizmetlerinin, Bakanlık örgütünde genel müdürlük ile, taşra örgütü olarak da illerde Millî Eğitim içinde bir müdür yardımcısı ile ona bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ile yönetimi sağlanmıştır (Akçamete ve Kaner, 1999; Şahin, 2003: 60).

1982 Anayasası'nın 41., 42., 49., 50., 60. ve 61. maddeleriyle ailenin korunması, eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi, çalışma hakkı ve ödevi ile sosyal güvenlik hakkı konularında herkesin yasa önünde eşit olduğu ifade edilmiş, 61. maddede ise "Devlet sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır" ifadesi yer almaktadır. Anayasanın bu maddeleri engelli bireyler için oluşturulması gereken düzenlemelere ışık tutmuştur (Kargın, 2003: 5).

Özel eğitim alanında 1980'li yıllarda gözlenen bir diğer gelişme ise 1983 yılında kabul edilen 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu"dur. Bu kanunun 3. Maddesinin c fıkrasına göre "özürlü" doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi olarak tanımlanmıştır. Yine bu kanuna göre özel eğitime gereksinim duyanların genel eğitim-öğretimleri ile meslek kazanmaları hükme bağlanmıştır (Kargın, 2003: 15).

Özel gereksinimli bireylere özgü ilk kapsamlı yasanın adımlarının atılması yine 1983 yılında olmuştur. 1983 yılında 2916 sayılı "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile özel eğitimle ilgili tanımlar, ilkeler, kurumlar ve görevleri, özel eğitime gereksinimi olan çocukların belirlenmeleri, yerleştirilmeleri, izlenmeleri ile ilgili bölümler yer almış ve bu kanun doğrultusunda çeşitli yönetmelikler yayımlanmıştır (Kargın, 2003: 5).

Bir başka yasal düzenleme de 1986 yılında özel eğitime gereksinimi olan bireylerin iş yaşamına katılımlarını artırma yönünde karşımıza çıkmaktadır. Bu yasa 3308 sayılı "Çıracılık ve Mesleki Eğitim Yasası"dır. Bu yasaya göre Bakanlığın özel eğitime gereksinimi olan bireyleri bir işin gereklerine ve iş yaşamına hazırlayıcı kurslar düzenlemeleri hükme bağlanmıştır (Şahin, 2003: 60).

1987 yılında 3360 sayılı "il Özel idaresi Kanunu" kabul edilmiştir. Bu kanun özel eğitimi de kapsamına almıştır ve ilköğretimin sağlanması için genel ve gerektiğinde gezici ilköğretim okulları ve buna yönelik personel istihdamının oluşturulması esas olarak kabul edilmiştir (Şahin, 2003: 60).

XIII. Millî Eğitim Şûrası 1990 yılında düzenlenmiş ve özel eğitime gereksinimi olan bireylerin yaygın eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmalarını sağlayacak önlemlerin alınması kararları alınmıştır. Şûra kararlarına bakıldığında özel eğitime ilişkin ilk karar, 1953 yılında toplanan V. Millî Eğitim Şûrasında alınmıştır. Bu karar özel eğitime gereksinimi olan çocukların zorunlu eğitim kapsamında görülmeleri şeklindedir. XII. Millî Eğitim Şûrasında ise, özel eğitime muhtaç çocukların eğitimine önem verilmesi ve özel eğitimin ihtiyaç duyduğu öğretmenlerin yetiştirilmesi için yeni programların açılması özürülü çocukların durumuna uygun bir eğitim öğretim düzeninin kurulabilmesi için gerekli özel araç ve gereçlerin yeterli miktarda sağlanması ve okullarda kullanılması da karara bağlanmıştır (Kargın, 2003: 16).

1990 yılında alınan Şûra kararları doğrultusunda 1991 tarihinde 1. Özel Eğitim Konseyi toplanmıştır. Bu konseyde değişik engel grupları komisyonları kurulup, her komisyon kendi alanı ile ilgili kararlar almıştır. Alınan önemli kararlardan birisi, gündüzlü öğretime ağırlık verilmesi ve kaynaştırma programlarının yaygınlaştırılması gerekliliğidir. Kaynaştırma programları için hem her engellinin eğitimi alanında uzman kişiler tarafından ve her öğrenci için bireysel olarak programlanması ve sürekli olarak izlenmesi kararı alınmıştır. Özel eğitim hizmetlerinin daha etkin ve yaygın olarak yürütülebilmesi amacı ile Millî Eğitim Bakanlığında daire başkanlığı şeklinde hizmet veren birim, 1992 yılında 3797 sayılı kanunla Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü şekline dönüşmüş ve özel eğitimle ilgili ayrı şubeleri içeren bir teşkilat haline gelmiştir (Kargın, 2003: 16).

1993 yılı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim yılı ilan edilmiştir. Bu yıl içinde ilk defa özürülü bireylere hizmet veren kurum ve kuruluşlarla ilgi Özel Eğitim Rehberi çıkmıştır. Özel eğitim yılı nedeniyle yurdun değişik yerlerinde toplantılar düzenlenmiştir. Ayrıca etiketlenmenin olumsuz etkilerinden kurtulmak için ayrı yatılı gündüzlü okulların isimleri, içinde özür ifadesi bulunmayacak şekilde yeniden isimlendirilmiştir. 1990 yılında düzenlenen Şûra'da kaynaştırmanın kapsamının genişletilmesi vurgulanmış olmakla birlikte, yine bu yıllarda ayrı yatılı ve gündüzlü okulların sayısında çarpıcı bir artış olduğu görülmektedir.

1950- 1992 yılları arasında 75 özel eğitim okulu açılmış iken, 1992- 1995 yılları arasında 75 okul daha açılarak toplam sayı 150'ye ulaşmıştır (I.Özürülüler Şûra Raporu, 1999). Özel eğitim okullarının sayısında ortaya çıkan bu artışa karşın 1992-1993 eğitim-öğretim yılında kaynaştırma eğitimini yaygınlaştırmak ve iyileştirmek amacıyla 12 pilot ilde okulöncesi, ilk ve ortaöğretim düzeylerinde 88 pilot okul belirlenmiş, bu okullardaki tüm öğretmenler, öğrenciler ve öğrenci velileri kaynaştırma eğitimine alınmışlardır (Şûra Raporu, 1999). Ayrıca 1990'lı yıllarda, engelli gençlerin mesleki eğitimleri için kız meslek liseleri, endüstri meslek liseleri ile ticaret turizm meslek okullarında eğitime ve zihinsel engelli çocukların kaynaştırma eğitimleri sağlanmıştır (I.Özürülüler Şûra Raporu, 1999).

1990'lı yıllar tüm engel gruplarına ilişkin çalışmaların yapıldığı yıllar olarak dikkati çekmektedir. Bu yıllarda işitme, görme, zihinsel ve otistik çocuklara ilişkin yapılan çalışmalarda ve araştırmalarda sayısal bir artış görülmektedir. Ayrıca üstün yetenekli ilköğretim çağı öğrencilerinin özel yeteneklerini geliştirmek amacı ile 1993 yılında bu öğrencilerin tanılanmasına ilişkin bir model geliştirilmiş ve uygulama için 5 pilot il seçilmiştir. Ankara'da tanılama işlemleri tamamlanarak 1995 yılında Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi açılmış, 1995-1996 öğretim yılında 45 öğrenciye hizmet verilmiştir. Bu süreçte kazanılan deneyimler değerlendirilmiş, özel yetenekli ilköğretim çağı öğrencilerinin eğitimlerinin geliştirilmesi amacı ile 1997 yılında bir proje hazırlanmış ve uygulamaya başlanmıştır (Altinkurt, 2008: 23).

1996 yılında ise Başbakanlığa bağlı Özürülüler idaresi Başkanlığının kurulmasına ilişkin Yetki Kanunu çıkartılmıştır. Başkanlığın kurulmasına 1997 yılında 571 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname kabul edilmiştir. Kararname ile özürülülere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, özürülüler ile ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olmak, özürülülerin sorunlarını belirlemek ve bunların çözüm yollarını araştırmak gibi haklar tanınmıştır. Yetki Kanunu çerçevesinde Özel Eğitim Hizmetlerinin nicel ve nitel yönden gelişmesine katkıda bulunacak özelliklere sahip 573 sayılı "Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", Bakanlar Kurulunca kararlaştırılıp 6 Haziran 1997 yılında yürürlüğe girmiştir. 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel eğitim gerektiren bireylerin, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel

ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim görme hakkı tanınmış bu haktan yararlanmaya yönelik esaslar düzenlemiştir. Kararnamede tanılama, değerlendirme ve yerleştirme süreçleri yeniden düzenlenmiş ayrıca, erken çocukluk döneminden itibaren okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim yükseköğretim yaygın eğitime ilişkin ilkeler belirlenmiştir. Bu ilke ile özel gereksinimli bireyler için kaynaştırma eğitimine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Kararnamede, ailelerin özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması vurgulanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı “Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği” 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’nun 20. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır. Yönetmeliğin amacı, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı özel eğitim okullarının kurulu ve işleyişleriyle ilgili esasları düzenlemektedir. Yönetmelik ayrıca Bakanlığa bağlı özel eğitim okulları ile diğer resmi okullara devam eden özel eğitime muhtaç çocukların eğitim, öğretim ve yönetimi ile de ilgili hükümleri kapsamaktadır. Ancak bu yönetmelik kapsamı ve e belirlenen ilkeleri de özel eğitim hizmetlerinin nicelik ve nitelik yönünden gelişmesini sağlayacak gibi görünmekle birlikte uygulamalara bakıldığında sadece özel eğitim okullarının sayısında artı olduğu görülmüştür. (Özürlülere Hizmet veren Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurum ve Kuruluşları İşbirliği ve Koordinasyon Toplantıları sonuç Raporları, 2000: 47-48).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, Türk Millî Eğitimnin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim görme haklarından yararlanabilmelerini sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenlemek amacıyla 31.05.2006 ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ile onlara doğrudan veya dolaylı olarak sunulacak eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili hükümleri kapsar. Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ile onlara doğrudan veya dolaylı olarak sunulacak eğitim öğretim hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili hükümleri kapsayan 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, Türk Millî Eğitimnin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim görme haklarından yararlanabilmelerini sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır (Altinkurt, 2008: 25).

Özel Eğitim Kurumları

Özel Eğitim, normal gelişim gösteren akranlarından farklı gelişim gösteren bireylere özel oluşturulmuş ortamda özel olarak yetişmiş personeller tarafından verilen eğitimidir. Bu bağlamda Türkiye’de engelli eğitimi özel eğitim kurumlarında verilmektedir.

Ataman’a göre ise; Özel Eğitim çoğunluktan farklı ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanların yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek toplumla kaynaşmasını sağlayan, bağımsız ve üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir (Ataman, 2003: 19; I. Özürlüler şurası, 1999). 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname’de (1997 madde 19). Özel Eğitim Kurumları, özel eğitim gerektiren bireylere özel eğitim desteği sağlamak, onları iş ve mesleğe hazırlamak veya örgün eğitim programlarından yararlanamayacak durumda olanların temel yaşam becerilerini geliştirmek ve öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere açılan gündüzlü eğitim kurumları olarak tanımlanmaktadır.

1997 yılında Bakanlar Kurulunca çıkartılan 573 sayılı Özel Eğitimle ilgili Kanun Hükmündeki Kararname’de özel eğitim kurumlarının üçe ayrıldığı görülmektedir. Bunlar:

- 1) Özel Eğitim Okulları
- 2) Özel Eğitim Kurumları
- 3) Diğer(Normal) Okul ve Kurumlardır.

Özel Eğitim Okulları

573 sayılı Özel Eğitimle ilgili Kanun Hükmündeki Kararname’ye (1997: madde 18) göre, durumları ayrı bir okulda özel eğitim gerektiren bireyler için özür ve özelliklerine uygun gündüzlü veya yatılı özel eğitim okulları açılır. Burada okullar Millî Eğitim Bakanlığı’nın Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne bağlı olarak açılmış” özel eğitim uygulama ve iş okullarıdır.” Bu kurumlara özel gereksinimli

bireyler, özel özür türleri ve bireysel farklılıkları dikkate alınarak yerleştir ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP hazırlanır.

Bu kurumlar;

1. Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Olan Bireyler için Açılan Eğitim ve Uygulama Okulu,
2. Özgül Öğrenme Yetersizliği Olan Bireyler için Açılan Kurumlar,
3. Görme Yetersizliği Olan Bireyler için Açılan Basım Evi ve Aksam Sanat Okulu,
4. Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Olan Bireyler için Açılan ilköğretim Okulları,
5. Görme, işitme ve Ortopedik Yetersizliği Olan Bireyler için Açılan Kurumlar
6. Özel Eğitim Gerektiren Bireyler için Açılan İş Eğitim Merkezleri,
7. Özel Eğitim Gerektiren Bireyler için Açılan Mesleki Eğitim Merkezleri,
8. Otistik Bireyler için Açılan Kurumlar,
9. Üstün veya Özel Yeteneği Olan Bireyler için Açılan Kurumlar,
10. Hastanede Yatan Çocuklar için Açılan Kurumlardır.

Özel Eğitim Kurumları ve Rehabilitasyon Merkezleri

Bu gruba giren okullar Milli Eğitim Bakanlığının ve Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün ilke ve amaçlarına uygun olarak eğitimlerini yürütmektedirler. Ülkemizde iki kuruma bağlı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon kurumları bulunmaktadır. Bunlar; Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı ‘Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi’ diğeri ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı ‘Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi’dir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bu kurumların denetimini yine aynı Bakanlık personeli yapmakta diğeri ise, bağlı olduğu Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı yetkililer tarafından denetlenmektedir.

Normal Okul ve Kurumlarda Özel Eğitim

573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de (1997: madde 20) durumları normal akranlarıyla birlikte eğitim görmeye uygun olan, özel eğitim gerektiren bireyler, eğitim ve öğrenimlerini resmi ve özel okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında sürdürürler(Korucu:2005). Kaynaştırma eğitimi veren okullarında özel eğitim gerektiren bireylere, normal akranlarıyla eğitim alma fırsatı tanınır veya yardımcı derslikler açılarak engel türü ve derecesi bakımından yakın olan gruplarla

normal okul içinde ayrı sınıf oluşturulur. Kurumlarda, araç-gereci farklı eğitim yöntem ve teknikleri ile eğitim materyalleri sağlanır ve diğer özel tedbirler alınır. Bu tedbirleri Sarı (2003) şu şekilde açıklamıştır: Özel eğitim gerektiren bireyin ihtiyacını karşılayabileceği bir özel eğitim öğretmeni, özel eğitim görevi verilen gezici öğretmen ve kaynak oda fırsatlarına sahip olması gerekir. Özel gereksinimli bireylerin yukarıdaki haklar doğrultusunda eğitim ihtiyaçlarını desteklemek amacıyla ülkemizde kaynaştırma eğitimi uygulanmaktadır.

Kaynaştırma Eğitimi

Kaynaştırmanın Tanımı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konulan 31.05.2006 tarihli 26184 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde yer alan tanıma göre kaynaştırma; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır. Diğer bir deyişle özel eğitim gerektiren çocukların, normal gelişim gösteren yaşlarıyla, normal sınıflarda eğitim ve öğretime özel bir şekilde dâhil edilmesidir.

Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

Özel Gereksinimli Çocuğa Yararı

- Bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığı ile kapasite ve öğrenme hızına uygun eğitim alırlar.
- Özelliklerine uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar düzenlendiği için uyum, başarı ve olumlu benlik algısı artar.
- Destek eğitimi sayesinde zayıf yönlerini kısa sürede yeterli hale getirebilirler.
- Kendine güven, takdir edilme, cesaret, sorumluluk, bir işe yarama duygusu gibi sosyal değerler dizgesi gelişir. Sosyal bütünleşmeleri kolaylaşır.
- Kaynaştırma ortamlarında olumsuzdan çok, olumlu davranış gösterme frekansları artar.
- Model olma ve özdeşim kurmaları kolaylaşır.
- İletişim, işbirliği, kabullenme, ortak yaşam becerileri edinirler.

-Algı sistemi ve öğrenme özelliklerine uygun yöntem teknik araç ve gereçlerin kullanılması sayesinde öğrenmeleri pekişir.

-Eğitim programlarına ek olarak aile eğitimi, sosyal, kültürel, serbest zaman etkinlikleri sayesinde bütünsel gelişimleri kolaylaştırır.

Normal Çocuklar İçin Yararları

-Engelli insanlara karşı şartsız kabul, hoşgörü, yardımlaşma, ortak yaşam, demokratik ve ahlaki anlayışları gelişir.

-Bireysel farklılıkları doğal karşılar ve saygı gösterirler.

-Kendi yetersizliklerini görme, bunları kabul etme ve giderme davranışları gelişir.

-Saldırganlık, kıskançlık, kendine güvensizlik, vb. davranışlarında azalma görülür.

-Liderlik, model olma ve sorumluluk duygusu gelişir.

Kaynak oda ise, kaynaştırma uygulaması yapılan okullarda, özel eğitim gerektiren öğrencilerin destek hizmeti alması için düzenlenmiş ortamdır (573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 1997: 4. maddesi).

Yukarıda tanımlanan özel eğitim kurumlarının amaçları 573 sayılı Özel Eğitimle ilgili Kanun Hükmündeki Kararnamenin 32. maddesi a, b ve c fıkralarında bu şekilde açıklanmıştır: Madde 32' ye göre özel eğitim kurumları, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitim gerektiren bireylerin;

a- Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,

b- Kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,

c- Uygun eğitim programları ile özel yöntem personel ve araç gereç kullanarak, ilgileri, gereksinimleri, yetenekleri doğrultusunda üst öğrenimde iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmaları amaçlanmaktadır.

Özel Eğitim Kurumlarında Fiziksel Koşullar

Özel eğitim kurumlarında eğitimin kalitesini etkileyen önemli faktörler arasında kurumun fiziksel yeterliği gelmektedir. Bu bağlamda kurum içi ve dışı fiziksel çevre olanaklarının yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Fiziksel çevre düzenlemesi yapılacak kurumların en az kısıtlayıcı eğitim ortamı ilkesinde hareketle çocuğu akranlarından en az düzeyde ayırarak, normal yaşlıları ile eğitim alabileceği mekanlar düzenlenerek nitelikli eğitim olanakları sağlanmalıdır. Eğitim kurumunun plan projesi yapılırken, özel gereksinimli bireyin engel türü, yaş ve gelişim özelliği dikkate alınmalıdır.

Binanın Yeri

1. Binaın yeri özel eğitim kurumlarının fiziksel durumunda önemli yer tutan bir özeldir.
2. Özel eğitim kurumları çocukların kolayca ulaşabileceği bir yerde olmalıdır.
3. Binaın zemininde kayma, sel ve nem olmamalıdır.
4. Binaın yakınında tehlikeli olabilecek çukurlar, uçurumlar olmamalıdır.
5. Binaın yeri trafikten uzakta olmalıdır ve gerekli trafik önlemleri alınmış olmalıdır.
6. Binaın çevresi, açık manzarası güzel ve ferah olmalıdır.
7. Havalandırması kolay olmalıdır.
8. Binaın bulunduğu yerde fabrika, radyasyon serpintisi, kötü koku, hava gazı gibi zararlı gaz ve duman çıkaran ve çevredeki havayı bozan tesisler bulunmamalıdır. Binaın çevresinde dere yatakları, kanallar ve kuyular olmamalıdır.
9. Çevresinde sazlık, bataklık, mezarlıklar bulunmamalıdır.
10. Binaın yeri mümkünse park ve bahçeye, ormanlık ve doğal alanlara yakın bir yerde olmalıdır.
11. Binaın yeri açık, geniş, oyun alanlarının ve kapalı oyun alanlarının düzenlenebileceği büyüklükte olmalıdır.
12. Geniş bir bahçeye sahip olmalı ve bahçenin mümkünse binaın arkasında olmasına dikkat edilmelidir.
13. Tek katlı, merdiveni olmayan binalar tercih edilmelidir.
14. Eğitim odaları güney tarafta olmalı, güneş ısısından ve ışığından mümkün olduğunca faydalanılmalıdır.

15. Binanın bölümleri arasında ilişkisini sağlamak amacıyla fonksiyon şeması olmalıdır (MEB, 2014).

Binanın Yapı Özelliği

1. Tüm çocukların rahat ulaşım sağlaması bakımından bina tek katlı olmalıdır.
2. Binada ısıtma ve havalandırma tesisatı bulunmalıdır.
3. Bina yalıtımı kullanılan enerjiyi en iyi şekilde tutacak ve ısı kaybını önleyecek şekilde olmalıdır.
4. Duvarlar yalıtımlı, pencereler çift cam olmalıdır.
5. Öğretilebilir zihinsel engellilere hizmet verilen kurum ve merkezlerde pencereler de emniyetli yetişkinlerin açabileceği ikinci pencereler olmalıdır.
6. İşitme ve konuşma engelli ve otistik çocuklara hizmet verilen merkezlerde ses ve gürültü dalgalarının binaya yansımaması için yol ile bina arasına ses kesici engeller (bariyer, duvar, çalı, çit) yapılmalıdır.
7. Oyun salonu doğal aydınlatmadan yararlanacak şekilde olmalıdır. Yapay aydınlatmalar çocukların ulaşamayacağı yükseklikte ve sabit olmalıdır.
8. Görme ve ortopedik engelliler için duvarlarda tutma yerleri, merdiven korunakları olmalıdır, kâğıt kaplama yapılmamalıdır.
9. Merdiven sorunu olmamalı, asansör bulunmalıdır.
10. Binanın tavanı açık renk ile boyanmalıdır. Duvarlarda kullanım amacına göre yumuşak ve dinlendirici pastel renkler tercih edilmelidir.
11. Tüm özel eğitim kurumlarında bina bölümlerinin bütün kapıları; yangın, deprem, sel gibi doğal afetlerde, tahliyenin kolay olması için dışarıya açılacak şekilde yapılmalıdır(MEB, 2014).

Binanın Bölümleri ve Özellikleri

1.Giriş: Okul binasının ilk bölümüdür. Girişte ortopedik engellilerin rahat kullanabileceği merdiven yerine eğimli yol girişi ve duvarlarında tutma destek kolları bulunmalıdır. Giriş kapısının emniyeti sağlam olmalı, güvenlik görevlileri ile yabancı kişilerin içeri girmeleri engellenmeli ve çocukların kontrolsüz dışarı çıkmaları önlenmelidir.

2.Müdür Odası: Kuruma gelecek veliler ile iletişimin kurulabilmesi için girişe yakın aynı zamanda okuldaki bağlantılara da yakın olmalıdır.

3.Büro: Öğrenciye ve kuruma ait evrakların bulunduğu bölümdür.

4.Personel Odası: Kurumda görev yapan eğitim personelinin ders saati dışında dinlenme ihtiyacını gidermesi için ayrılmış bölümdür.

5.Bekleme Odası: Çocuklarını kuruma getiren ebeveynin ders bitimine kadar beklediği bölümdür. Burada aileyi özel eğitim alanında bilgilendirecek dergi, ansiklopedi, broşür gibi kaynaklar ve kurumda çocukların yaptığı çalışma örnekleri bulunmalıdır.

6.Gözlem Odası: Grup odasının yanında gerekli görülen durumlarda gözlem yapmak için kullanılan bölümdür.

7.Grup Eğitimi Odası: En fazla on öğrenciye kadar eğitimin grup şeklinde yapıldığı bölümdür. Her çocuğa 1,5 metre alan düşmeli, birden fazla engeli olan öğrenciler için sınıf mevcudu dördü geçmemelidir.

8.Bireysel Eğitim Odası: Öğretmen ve öğrenci olmak üzere birebir eğitimin yapıldığı bölümdür.

9.Fiziksel Rehabilitasyon Salonu: Fiziksel engeli olan öğrencilerin eğitim aldığı kurumlarda öğrencinin beden, kas gelişimini desteklemek amacıyla araç gerecin bulunduğu salondur. Bir kaç öğrencinin eğitim alabileceği genişlikte olmalıdır.

10.Tuvalet ve Lavabolar: Özel gereksinimli öğrencilerin engeli,boyu göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir.Yüzeyde kaymayı engelleyecek malzeme kullanılmalı, tüm malzemeler düşmeyi engellemek için çok iyi sabitlenmelidir.

11.Oyun Odası: Öğrencilerin hoş vakit geçirmesi, motor gelişimlerini desteklemesi amacıyla belirlenmiş bölümdür. Kullanılan materyal, oyuncakların güvenliği denetlenmeli ve mekanın oyun ihtiyacını karşılayacak genişlikte olması

gerekmektedir. Oyuncaklar raflarda düzenli şekilde bulunmalı, zemin kir tutmayan, kaymayı engelleyen malzeme ile kaplanmalıdır.

12.Uygulama Atölyesi: Özel gereksinimli bireye günlük yaşam becerisi, öz bakım becerisi gibi beceri ve davranış kazandırmak amacıyla oluşturulan alanlardır.

Odyoloji ünitesi, yemekhane, revir, yatakhane gibi bölümler öğrencinin ihtiyacına göre kurumda yer alabilecek bölümlerdir.

Bahçe

Özel eğitimde bahçe, binanın iki katı büyüklükte olmalıdır. Bahçe okulun çıkışına yakın yerde değil daha güvenli bir yerde olmalıdır. Bahçede çocukların okul dışına çıkmalarını önleyecek nitelikte koranaklar bulunmalıdır. Bahçede oyun imkânı yanında doğa ve hayvan sevgisini aşılacak bölümler olmalıdır. Özel eğitim kurumlarında hayvan beslenebilen bölümler ve sebze yetiştirebilecek alanlar en idealleridir. Bahçede çocuklar için oyun sahaları ve araçları bulunmalıdır (MEB, 2014).

Özel Eğitim Kurumlarında Görev Alan Personeller

- 1.Sorumlu yönetici
- 2.Büro görevlisi
- 3.Özel eğitim öğretmeni(Zihin engelliler, işitme engelliler, görme engelliler, üstün zekalılar öğretmeni)
- 4.Çocuk gelişimi ve eğitimcisi
- 5.Sınıf öğretmeni
- 6.Fizyoterapist
- 7.Psikolog
- 8.Rehber öğretmen
- 9.Doktor ya da hemşire
- 10.İş ve uğraşı terapisti

Kurumun türüne göre: Bakıcı anne, aşçı, odyolog, dil ve konuşma terapisti gibi personel türü arttırılabilir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin analizi ve verilerin çözümlenmesi konularında bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma, betimsel nitelikli bir araştırmadır. Araştırma, nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım-Şimşek, 2008: 39).

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında, İstanbul il merkezi sınırı içinde yer alan Fatih-Zeytinburnu-Bakırköy ilçelerinde bulunan 10 özel eğitim uygulama merkezi ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi yer almaktadır. Bu merkezlerde görev yapan yönetici ve öğretmenlerden, tesadüfi (random-seçkisiz) örnekleme yolu ile seçilmiştir. Seçkisiz, sistematik, tabaka ve küme örnekleme yöntemleri alan yazında olasılık temelli örnekleme adı altında tartışılmaktadır. Olasılık temelli örneklemin özü olasılık kuramına dayanır. Belirli bir evrende yer alan “şeylerin” özellikleri her bireye eşit olarak dağıtılmıştır. Yani bu evrendeki şeylerin özellikleri belirli ölçütler uygulandığında birbirine benzer özellikler göstermektedir. Öte yandan bu evrendeki her “şey” oluşturulacak herhangi bir

örnekleme dahil olma konusunda eşit şansa sahip olmalıdır. Bu özelliklere sahip olan bir evrenden evreni temsil edebilme büyüklüğüne sahip ve tamamen rastgele yöntemle seçilen örnekleme seçkisiz örnekleme denir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 104).

Bu çalışmanın örneklem grubu katılmaya istekli 10 yönetici 20 öğretmenden oluşan toplam 30 kişiden oluşmaktadır.

Örneklem grubunu oluşturan 10 kurum yöneticisi ve 20 öğretmenin okul türüne, cinsiyete, göreve, meslekteki kıdeme göre dağılımları aşağıdaki çizelgelerde gösterilmiştir.

Çizelge 1. Okul Türlerine Göre Örneklem Grubunun Dağılımı

Okul Türü	n	%
Özel Eğitim Uygulama Okulu	3	30
Özel Rehabilitasyon Merkezi	7	70
Toplam	10	100

Çizelge 1'e göre; örnekleme seçilen özel eğitim uygulama okulunun örnekleme oranı % 30, özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinin oranı ise % 70'dir.

Çizelge 2. Okul Yöneticisi Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	4	40
Erkek	6	60
Toplam	10	100

Çizelge 2'e göre; örnekleme seçilen kadın yöneticilerin örnekleme oranı % 40, erkek yöneticilerin oranı ise % 60'dır.

Çizelge 3. Öğretmen Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	11	55
Erkek	9	45
Toplam	20	100

Çizelge 3'e göre; örnekleme seçilen eğitim personelinin kadın örnekleme oranı % 55,erkek yöneticilerin oranı ise % 45'dir.

Çizelge 4. Okul Yöneticisi Örneklem Grubunun Kurumdaki Görev Dağılımları

Görev	n	%
Müdür	7	70
Müdür Yardımcısı	3	30
Toplam	10	100

Çizelge 4'e göre; örnekleme seçilen yöneticilerin görev dağılımı müdür örnekleme oranı % 70, yöneticilerin müdür yardımcısı oranı ise % 30'dur.

Çizelge 5. Okul Yöneticisi Örneklem Grubunun Mezun Oldukları Programların Dağılımı

Görev	n	%
Zihin engelliler öğretmeni	1	10
Psikolojik danışmanlık ve rehberlik	3	30
Din kültürü öğretmeni	1	10
İşletme	2	20
Sınıf öğretmenliği	3	30
Toplam	10	100

Çizelge 5'e göre; örnekleme seçilen yöneticilerinden % 10'u zihin engelliler öğretmenliği mezunu, %30'u Psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü mezunu, %10'u din kültürü öğretmenliği mezunu, % 20'si İşletme mezunu, % 30'unun ise Sınıf öğretmenliği mezunu olduğu belirlenmiştir. Çizelgeden çıkarılan sonuca göre özel eğitim bölümü mezunu yönetici oranının düşük olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 6. Öğretmen Örneklem Grubunun Mezun Oldukları Programların Dağılımı

Program	n	%
Zihin engelliler öğretmeni	6	30
İşitme engelliler öğretmeni	2	10
Sınıf öğretmeni	3	15
Okul öncesi öğretmeni	9	45
Toplam	20	100

Çizelge 6'e göre; örnekleme seçilen zihin engelliler öğretmeni örnekleme oranı % 30, İşitme engelliler öğretmeni oranı %10, sınıf öğretmeni oranı %15 okul öncesi öğretmeni oranı ise %45'dir. Çizelgeden çıkarılan sonuca göre okul öncesi öğretmenliği mezunu örneklem içerisinde, diğer örneklem grubuna göre daha fazla sayıdadır.

Çizelge 7. Yönetici Örneklem Grubunun Yöneticilikteki Kıdem Sürelerinin Dağılımı

Kıdem süresi	n	%
1-5 yıl	2	20
6-10 yıl	3	30
11-20 yıl	2	20
21 yıl ve üzeri	3	30
Toplam	10	100

Çizelge 7'ye göre; örnekleme seçilen yöneticilerin kıdem süreleri 1-5 yıl için %20, 6-10 yıl için %30, 11-20 yıl için %20, 21 yıl ve üzeri için örnekleme oranı % 30 dur.

Çizelge 8. Öğretmen Örneklem Grubunun Eğitimdeki Kıdem Sürelerinin Dağılımı

Kıdem süresi	n	%
5 ay-1 yıl	5	25
1-2 yıl	4	20
2-5 yıl	2	10
6-10 yıl	5	25
11-20 yıl	1	5
21 yıl ve üzeri	3	15
Toplam	20	100

Çizelge 8'e göre; örnekleme seçilen öğretmenlerin kıdem süreleri 5 ay -1 yıl için %25, 1-2 yıl için %20, 2-5 yıl için %10, 6-10 yıl için %25, 11-20 yıl için %5, 21 yıl ve üzeri için örnekleme oranı % 15'tir.

Veri Toplama Aracı

Özel eğitim uygulama merkezleri ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerine uygulanmak üzere, araştırmacı tarafından özel eğitim kurumlarında yaşanan eğitsel ve yönetsel yetersizlikleri ortaya koymak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Geçerlik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla görüşme formu hazırlanmadan önce özel eğitim kurumlarında çalışan yönetici ve öğretmenlerle ön çalışma yapılarak sorunların genel olarak belirlenmesi sağlanmıştır. Aynı amaçla süreçte araştırmacı günlükleri ve gözlem çalışmalarından yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşü alındıktan sonra yönetici ve öğretmenlere uygulanmak üzere iki takım halinde hazırlanmıştır. Görüşme formunda 7 temel soru ve bu temel sorulara ilişkin alt sorular yer almaktadır. Sorular açık uçlu cevap verilecek şekilde tasarlanmıştır. Yönetici ve öğretmenlere aynı sorular yöneltilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem grubu ile yapılan görüşme sürecinde elde edilen veriler araştırmacı tarafından ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşme sonunda elde edilen veriler yazılı metin haline getirilmiştir. Verilerin toplanmasında ayrıca araştırmacı notlarından da yararlanılmıştır. Araştırmacı notları eylem araştırmalarında kullanılan araştırmacının kendi gözlemlerini (bazen de tepkilerini) yansıtan notlardır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmanın veri analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Bu çalışmada verilerin çözümlenmesi sürecinde sorunları belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Form kullanılarak elde edilen veriler ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Kaydedilen verilerin yazılı dökümü nitel araştırma yöntemi olan içerik analizi yöntemiyle kodlanarak nicelleştirilmesi sağlanmıştır. İçerik analizi yazılı ve sözlü materyalin sistemli bir analizi olup, söylenenin ya da yazılanın kodlanarak nicelleştirilmesidir (Balcı, 2004: 50). Katılımcıların görüşme sürecinde ifade ettikleri sorunlar alt başlıklara dönüştürülerek betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir. Bulguların analizinde katılımcıların kendi ifadelerinden de yararlanılmıştır.

Nitel araştırma, kendi doğal akışı içindeki sosyal hayatın incelenmesine yoğunlaşır. Sosyal yaşamın zenginliği ve karmaşıklığı sosyal hayata dair farklı bakış açıları ve çözümlene türleri olduğu dolayısıyla da nitel verilerin çözümlenmesinde çok çeşitli bakış açılarının ve uygulamaların olduğu anlamına gelir. Birçok farklı teknik vardır. Çünkü, açıklanacak bir çok soru ve genel gerçekliğin derinlemesine incelenecek bir çok yönü vardır. Bu farklı teknikler genellikle birbirine bağlı, birbiri ile örtüşen ve birbirini tamamlayan niteliğe sahiptir kimi kez ise uzlaşmaz çiftler gibi birbirlerini dışlarlar. Nitel araştırma, çözümlene tekniklerinin bir deposu gibidir ve nitel veri bütününe farklı yönleri aydınlatan birden çok teknik uygulanabilir (Punc, 2011: 188).

Nitel araştırmada veri analizi, çeşitlilik, yaratıcılık ve esneklik anlamına gelir. Her nitel araştırma farklı bir takım özellikler taşır ve veri analizinde bir takım yeni yaklaşımları gerektirir. Bu nedenle araştırmacının gerek araştırmanın gerekse toplanan verilerin özelliklerinden yola çıkarak ve var olan veri analiz yöntemlerini gözden geçirerek kendi araştırması için bir veri analiz planı geliştirmesi beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 221).

Strauss (1987), nitel araştırmada veri analiz yöntemlerinin standart hale getirilemeyeceğini ve veri analizini standartlaştırmanın nitel araştırmacıyı sınırlandıracağını vurgulamaktadır. Standartlaştırılmış veri analizinin araştırma

yoluyla elde edilen verilere uygun, zengin ve derinlemesine sonuçlar elde edilmesini olumsuz yönde etkileyeceğini dile getirmektedir. Benzer bir biçimde Coffey ve Atkinson (1996), veri analiz sürecinin kapsamlı ve sistematik olması gerektiğini ancak bu süreci her araştırma için geçerli olabilecek standart bir süreç haline getirmenin mümkün olmayacağını belirtmektedir (Akt.Yıldırım ve Şimşek, 2011: 221).

Wolcott (1994), veri analizinde toplanan verilerin özgün formuna mümkün olduğu kadar sadık kalarak ve gerektiğinde araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntı yaparak betimsel bir yaklaşımla verileri okuyucuya sunmak (betimleme), birinci yaklaşımı (betimleme) da içeren bir biçimde bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistematik analiz yapmak ve araştırmacının birinci ve ikinci yaklaşımı temel alıp buna ek olarak veri analizi sürecine kendi yorumlarını da dahil etmesi (araştırmacının yorumu) şeklinde üç temel yol önermektedir. Gerek Wolcott'un sınıflaması, gerekse alan yazındaki diğer sınıflamalar, veri analizinde her araştırmacı için önemli olan üç temel kavramın betimleme, analiz ve yorumlama olduğunu vurgulamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 221-222).

Nitel araştırma yapmaya ilişkin birçok farklı yaklaşım bulunmakla birlikte, nitel veri analizinin tam olarak neyi temsil ettiği, hangi süreçlere, işlemlere dayandığı konusunda nicel veri analizindeki gibi kesin ve detaylı talimatlar bulunmamaktadır. Sonuç olarak, nitel veri analizi hangi usulama tarzı temelinde yürütülürse yürütülsün, tüm nitel veri analizi türleri ortaklaşa biçimde temel analitik süreçleri içermektedir. Bu durumda, farklı yaklaşımlara rağmen nitel veri analizinde ortak olan temel analitik süreçleri ayırt etmek mümkündür. Her ne türde olursa olsun tüm nitel veri analizi türlerinde ortak biçimde paylaşılan temel analitik süreçler, kategoriler oluşturma (sınıflandırma), kategorileri atama, ilintilendirme ve bağlantılar kurma olmak üzere dört grupta toplanmaktadır (Kuş, 2006: 20-34).

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ya da dokümanlar yoluyla elde edilen veriler ya betimsel yolla ya da içerik analizi yoluyla incelenmekte ve çözümlenmektedir. Nitel araştırmada analiz, niteliksel verileri organize etme, belli gruplara ayırma, örüntüleri araştırma, önemli noktaları belirleme ve bunlara dayalı olarak söyleneceklerine karar vermeyi içerir (Demir, 2008: 144). Strauss ve Corbin

(1990), betimsel analiz ve içerik analizi olmak üzere iki veri analiz süreci önermektedir.

Betimsel Analiz

Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak ta sunulabilir. Betimsel analizde görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür bir analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ilişkiye yönelik tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir. Betimsel analiz içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Doğrudan alıntılara sık yer verilir. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamadan oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 223-224).

İçerik Analizi

1941 yılında literatüre giren içerik çözümlemesi kavramının yaratıcısının H. Lasswell olduğu kabul edilmektedir. İçerik analizi, çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik amaç ve tekniklerin bütünü olarak tanımlanabilir. İçerik analizi adı altında toplanan bu araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelde tümdengelim dayalı bir okuma aracı olarak nitelendirilebilirler. Söz konusu okuma sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır.

İçerik analizi teknikleri, bir söylemi anlamada ve yorumlamada, öznel etkenlerden kurtulmayı sağlamak amacını taşımaktadır. Okuyucunun bilgisine sezgisine, tutumlarına, değerlerine ve referans çerçevesine bağlı, kolayca ve otomatik bir şekilde yapılmış yorumun karşı, nesnel okuma ilkeleri getirmektedir. Söylemin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizli, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlamaktadır. Dolayısıyla içerik analizi, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik ikinci bir okumadır. Bu anlamda içerik analizi, bir tür etkileşim psikanalizini ve iletileni algılama sanatını andırmaktadır. Söz konusu okuma, okuyanı önyargılarında onaylayan, ilk duygularında rahatlatan, ideolojik, politik ve kültürel kanaatlerini pekiştiren bir okuma değil, ona gerçekten de yeni bir şeyler öğreten, onu yeni bir şeylerin önüne koyan bir okumadır (Bilgin, 2006: 1).

İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkan tanıyan bir tekniktir. İçerik analizi özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirler ve analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunurlar.

İçerik analizi yalnızca metinler üzerinde kullanılan bir teknik değildir. Öğrenci resimleri gibi görsellerin ve televizyon programları, çekimlerin incelenmesinde de kullanılır. Metinler yalnızca kitap, kitap bölümü, mektup, tarihsel dokümanlar, gazete başlıkları ve yazıları gibi düşünülmemelidir. Görüşmeler, tartışmalar, konuşmalar, sohbetler, tiyatro gösterileri içerik analizi tekniği kullanılarak incelenebilir(Büyüköztürk, vd., 2013: 240-241).

İçerik analizinde, incelenen konuya bağlı olarak, frekans analizi, kategorisel analiz, değerlendirici analiz ve olumsuzluk ya da ilişki analizi olmak üzere çeşitli teknikler kullanılır. İçerik analizi kapsamında kullanılan bazı özel analiz teknikleri de

vardır. Bunlar, kapalılık göstergesi, vokabülerin zenginliği, flesch göstergesi, bilgisayarla analiz olarak ifade edilmektedir (Bilgin, 2006: 18-27).

İçerik analizi, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır. Verileri derin işleme tabi tutuma vardır. Amaç, verileri açıklayabilecek kavramlara, ilişkilere ulaşmaktır. Tümevarımcı analiz-kuram oluşturma, kodlama, kavramlar ile kategoriler (tema) içerik analizinin temel kavramlar ve birimlerini oluşturur. İçerik analizi, görüşme, gözlem veya dokümanlar yoluyla elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesinde bazı aşamalar kullanılır. Nitel araştırma veriler, verilerin kodlanması (daha önce belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama, genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama), temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamada analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 223).

1.Verilerin Kodlanması: İçerik analizinin ilk aşaması verilerin kodlanmasıdır. Bu aşamada elde edilen bilgiler incelenerek, anlamlı bölümlere ayrılmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılır. Kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bu bölümler, araştırmacı tarafından isimlendirilir. Diğer bir deyişle kodlanır. Verilerin kodlanması nitel verilerin düzenlenmesinde önemli bir kolaylık sağlar. Kodlamada kullanılan kavramlar araştırmacının kendisinden, okuduğu alan yazından ya da verinin içinden gelebilir. Araştırmanın amacı çerçevesinde, yoğun bir veri seti ile çalışan araştırmacının, seçici olabilmesi ve araştırmanın temel soruları çerçevesinde kodlama işlemini yürütebilmesi, araştırmanın geçerli sonuçlara ulaşması için gereklidir. Birden fazla araştırmacının veri analizinde birlikte çalıştığı durumlarda, kodlama güvenilirliğine ilişkin bir çalışma yapmak gerekir. Bu durumda araştırmacılar, aynı veri setlerini kodlar ve ortaya çıkan kodlama benzerliklerini farklılıklarını sayısal olarak karşılaştırarak bir kodlama yüzdesine ulaşırlar. Bu tür çalışmalarda en az % 70 düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesine ulaşmak gerekir. Araştırmada yardımcı araştırmacının da kodladığı verilerin tutarlılığı “Görüş Birliği/(Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994).

2. Temaların Bulunması: Toplanan verilerin kodlanması ve bu kodlara göre sınıflandırılması yeterli değildir. İlk aşamada ortaya çıkan kodlardan yola çıkarak verileri, genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temaların bulunması gerekmektedir. Temaların bulunması için önce kodlar bir araya getirilir ve incelenir. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılır. Bu bir anlamda tematik kodlama işlemidir ve toplanan verilerin kodlar aracılığı ile kategorize edilmesidir. Önceden kuramsal çerçevesi iyi çizilmiş bir araştırmada ise, temaların en azından bir bölümünün bu kuramsal çerçeveye göre önceden belirlenmesi mümkündür.

3. Verilerin Kodlara ve Temalara Göre Düzenlenmesi ve Tanımlanması: Tematik kodlama aşamasını, verilerin ortaya çıkan kodlara ve temalara göre düzenlenmesi aşaması takip eder. İlk aşamadaki ayrıntılı kodlama ikinci aşamadaki tematik kodlama sonucunda, araştırmacı topladığı verileri düzenleyebileceği bir sistem oluşturur. Üçüncü aşamada ise araştırmacı, bu sisteme göre elde edilen verileri düzenler ve bu şekilde belirli olgulara göre verileri tanımlamak ve yorumlamak mümkün olabilir.

4. Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması: Ayrıntılı biçimde tanımlanan ve sunulan bulguların araştırmacı tarafından yorumlanması ve bazı sonuçların çıkarılması bu son aşamada yapılır. Toplanan verilerin açıklanmasında anlamlandırılmasında yardımcı olabilecek araştırmacının görüş ve yorumları nitel araştırmada önemli bir yer tutar. Araştırmacı son aşamada topladığı verilere anlam kazandırmak ve bulgular arasındaki ilişkileri açıklamak, neden- sonuç ilişkileri kurmak, bulgulardan bir takım sonuçlar çıkarmak ve elde edilen sonuçların önemine ilişkin açıklamalar yapmak zorundadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227-238).

Diğer nitel analiz biçimleri, alan analizi, göstergebilim, söylem analizi, konuşma analizi, etnometodoloji, gömülü kuram çözümlemesi (tematik analiz), anlatı (öykü) çözümlemesi, belge ve metin çözümlemesi şeklinde sıralanmaktadır. Erken veri analizi (veri toplarken yapılan analiz), hatırlatıcı not yazma, analitik dosyalar oluşturma, ilk kodlama şemaları, aylık raporlar, kontrolün devamlılığını sağlamak şeklindeki adımları içermektedir. Sonraki veri analizi (veriler toplandıktan sonra yapılan analiz ise kod madenine giriş olarak ifade edilmektedir ve açık (sabit) kodlama, eksensel (kuramsal-aksiyal) kodlama ve seçici (asli,selektif) kodlama olmak

üzere üç tür kodlamayı esas alacak şekilde gerçekleştirilmektedir (Glesne, 2013: 256-268).

Nitel araştırmalarda araştırma sonuçlarının geçerlik ve güvenilirliğini artıracak kavramların ön plana çıktığı görülmektedir (Yıldırım, 2010). Lincoln ve Guba (1985) nitel araştırmaların niteliğini değerlendirmek için bazı kriterler önermiştir. Daha çok doğal araştırmada uygulama alanı olduğuna inandıkları alternatif terimler kullanmışlardır. Bunlar inandırıcılık (credibility), aktarılabirlik (transferability), tutarlılık (dependability) ve teyit edilebilirlik (confirmability) olarak sınıflandırılmıştır. Onlara göre güvenilirliği elde etmek için bu dört kriteri sağlamak gerekir. Araştırmacının dönüşlülüğü (ResearcherReflexivity) ve kendini konumlandırması da kriterler arasında gösterilmektedir.

İnandırıcılık için uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi gibi yollardan yararlanılmaktadır. Bu çalışmada inandırıcılığı artırmak için adı geçen tekniklerin hepsi kullanılmıştır.

Nitel araştırmaların, nicel araştırmalarda olduğu gibi örneklemeden elde edilen bulgular evrene genellenemeyebilir. Fakat bir araştırmanın sonuçlarının farklı gruplarda uygulanabilirliğine dair yargılara ulaşılabilir. Bunun (aktarılabirlik transfer edilebilirliğin) sağlanması için ayrıntılı betimleme, amaçlı örnekleme teknikleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada ayrıntılı betimlemeden yararlanılmıştır. Tutarlılığı artırmak için tutarlık incelemesi yapılabilir. Bu çalışmanın tutarlık incelemesi yapılmıştır.

Teyit edilebilirlik bir başka kriterdir. Teyit incelemesi, dışarıdan bir uzmanın araştırmada ulaşılan yargıların, yorumların ve önerilerin ham verilerine geri gidildiği zaman teyit edilip edilmediğine ilişkin bir değerlendirme yapmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Teyit incelemesini yapanlar (örneğin, öğretim üyeleri) ulaşılan yargı, yorum ve önerilerini ham verilerle karşılaştırıp denetler. Bu çalışmanın teyit incelemesi öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacının dönüşlülüğü (ResearcherReflexivity) ve kendini konumlandırması kriteri de önemli kabul edilmektedir. Araştırmacının dönüşlülüğü (ResearcherReflexivity) ve kendini konumlandırması, araştırmacıların varsayımları,

inançları ve taraflılıkları (biases) konularında kendilerini açmalarıdır (Creswell ve Miller, 2000: 124-130). Araştırma bu kriter gözetilerek yürütülmüştür.

Creswell (2007) nitel araştırmacıların, herhangi bir araştırmada yukarıda sunulan prosedürlerin en az ikisini karşılamasını önerir. Farklı veri kaynaklarını çeşitleme, süreci detaylı ve titiz bir şekilde yazma ve katılımcı teyidi gibi prosedürlerin kolay, ayrıca en popüler ve masrafsız prosedürler olduğunu belirtir. Diğerlerininse uygulanmalarının araştırmacı için daha zaman alıcı ve maliyetli olduğunu ifade eder.

Bu çalışmada yukarıda adı geçen kriterleri yerine getirmek için uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi, ayrıntılı betimleme, tutarlık incelemesi ve teyit incelemesi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Nitel Verilerin Sayısallaştırılması (Nicelleştirilmesi)

Nitel verilerin sayısallaştırılması ise, basit yüzde hesapları ve sözcük sıklık hesapları olmak üzere iki yöntemle gerçekleştirilir. Nitel verinin sayısallaştırılmasındaki amaçlar güvenilirliği (üç tür güvenilirlik: değişmezlik, tekrarlanabilirlik ve isabet) ve geçerliği artırmak, yanlılığı azaltmak, karşılaştırma yapmak ve tekrar sınılamaya olanak vermek şeklinde sıralanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 242-243). Bu çalışmada nitel verilerin sayısallaştırması işleminde yüzde hesapları kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmada yer alan amaçlar doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öncelikli olarak araştırmada yer alan amaçlar sırasıyla belirtilmiştir. Belirtilen her amacın ardından ise, bu amaçla ilgili olarak elde edilmiş bulgular çizelge olarak gösterilmiştir. Verilerin analizi sonucunda bulgular, yöneticiler açısından eğitsel-yönetmel yetersizlikler ve çözüm önerileri ile öğretmenler açısından eğitsel-yönetmel yetersizlikler ve çözüm önerileri olmak üzere iki boyutlu olarak belirlenerek incelenmiştir. Aşağıda sırasıyla her bir amaçla ilgili olarak araştırma bulguları gösterilmiştir.

Birinci boyutu olan “yöneticiler açısından eğitsel-yönetmel yetersizlikler ve çözüm önerileri” konusuna ilişkin örnekleme grubu ile yapılan veri toplama süreci sonunda yedi ana problem belirlenmiş, ana problemler analiz edilerek alt problemler oluşturularak betimlenmiştir.

İkinci boyut olan “öğretmenler açısından eğitsel-yönetmel yetersizlikler ve çözüm önerileri” konusuna ilişkin katılımcılar ile yapılan veri toplama süreci sonunda yedi ana problem belirlenmiş, ana problemler analiz edilerek alt problemler oluşturularak betimlenmiştir.

Birinci Alt Problem: Yönetim Alanında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

1.1.1.Kurumun misyon- vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetildiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 9. Yöneticilerin, Kurum Misyon-Vizyon Doğrultusunda Amaca Uygun Olarak Yönetiliyor mu Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kurum misyon-vizyona		
uygun olarak yönetiliyor mu?	n	%
Evet	8	80
Hayır	2	20
Toplam	10	100

Çizelge 9'dan anlaşılacağı gibi “Kurumun misyon-vizyona uygun yönetildiğini düşünüyor musunuz” sorusuna görüşme yapılan kurum yöneticisinin 8’i evet, 2’si hayır cevabını vermiştir. Çizelge araştırmacı tarafından analiz edildiğinde yöneticilerin büyük oranının yönetim alanında sorun yaşamadığı tespit edilmiştir.

Sorun yaşamadığını belirten yöneticilerden bir tanesinin aşağıdaki ifadesi konuyu kısaca yorumlamaktadır.

“Yönetimsel olarak karşılaştığımız bir sorun yok. Kurumun misyon-vizyon doğrultusunda yönetildiğini düşünüyorum. İlçe MEM ile uyum içerisinde çalışıyoruz. Herkes işinin bilincinde çalışıyor, bu yüzden sorunumuz yok...”

Sorun yaşadığını belirten bir başka kurum yöneticisinin konuya ilişkin görüşü ise kısaca aşağıda belirtilmiştir.

“Çalışanların disiplin sorunu yönetimsel olarak kurumun işleyişini olumsuz etkiliyor. Disiplinsizlik özellikle öğretmen veli iletişimi, velilerin okula bakışını

olumsuz yönde etkiliyor. Bu durum kurumun misyon ve vizyonun doğrultusunda yönetilmesini engelliyor...”

Kurumun misyon-vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetilmesine ilişkin sorun yaşadığını ifade eden bir yöneticinin çözüm önerisi ise aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri:”Kurumdaki tüm çalışanların kurumun varoluş amacına uygun hareket etmesi, sorumluluğunu en iyi şekilde gerçekleştirilmesi gerekiyor. Kurumun misyonu eğitimin kalitesiyle ilgilidir. Eğitimin kalitesini arttırmada en büyük görev ise öğretmenlere düşmektedir...”

1.1.2. Kurumun misyon-vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetildiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 10. Öğretmenlerin, Kurum Misyon–Vizyon Doğrultusunda Amaca Uygun Olarak Yönetiliyor mu Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kurum misyon- vizyona uygun olarak yönetiliyor mu?	n	%
Evet	8	40
Hayır	12	60
Toplam	20	100

Çizelge 10’dan anlaşılacağı üzere “Kurumun misyon–vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetildiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerden 8’i evet cevabını verirken 12’si hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin verileri analiz edildiğinde % 80’inin bu soruya evet dediği saptanmıştır. Araştırmacı her iki grubun verilerini karşılıklı olarak değerlendirdiğinde konu yöneticiler tarafından sorun olarak algılanmazken, öğretmenler açısından kurumun misyon ve vizyon uygun yönetilmesi hususunda yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu kısaca özetlemektedir.

“Rehabilitasyon merkezlerinin misyon vizyona uygun olarak yönetildiğini düşünmüyorum. Çünkü çoğu zaman eğitim işlevinden ziyade ticarethane misyonu benimseyebiliyor. Bu anlayışı benimseyen kurumlarda öğretmene öğretmen gibi muamele edilmiyor. Sadece veliyi memnun etme odaklı eğitim veriliyor. Çünkü veli giderse öğrenci sayısı azalacağından göstermelik, iç boş yönetim anlayışı var...”

Başka bir öğretmen ise konuya ilişkin olarak şunları ifade etmiştir.

“Kurumun misyonu-vizyonu yok, öğretmen en iyisini bilir anlayışı var. Yöneticiler eğitim ile ilgili süreçlere katılmıyorlar. Misyonu gerçekleştirmek öğretmenin sorumluluğuna bırakılıyor...”

Başka bir öğretmenin konuya ilişkin düşüncesi ise aşağıda ifade edilmiştir.

“Kurumumuzun, misyon ve vizyona uygun olarak yönetildiğini düşünüyorum. Yönetim anlamında karşılaştığım bir sorun yok...”

Kurumun misyon–vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetilmesine ilişkin sorun yaşadığını ifade eden bir öğretmenin çözüm önerisi ise aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Yöneticilerin özel eğitim alanında mezun olmuş kişiler olması kurumun misyon-vizyona uygun olarak yönetilmesi için çok önemli. En azından öğretmen çıkışlı eğitimci vasfı olan kişilerin yönetici olması gerekiyor...”

1.2.1. Yönetim alanında eksikliğini düşündüğünüz durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 11. Yöneticilerin, Yönetim Alanında Eksikliğini Düşündüğünüz Durumlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Yönetim sürecinde eksikliğini düşündüğünüz durumlar var mı?		
	n	%
Evet	8	80
Hayır	2	20
Toplam	10	100

Çizelge 11'den anlaşılacağı üzere örneklem grubuna giren yöneticilerden 8'i yönetim alanında eksiklik yaşadığını belirtmiş, 2'si bu alanda sorun yaşamadığını belirtmiştir. Yönetim sürecinde yaşanan eksiklikler ile ilgili veri toplama aşamasında çoğu kurum yöneticisi yönetmeliklerin çok katı uygulandığını, kurumun ya da öğrencinin durumuna göre esnekliklerin olmadığını bu durumun yönetim sürecinde önemli bir eksiklik olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir.

Yönetim sürecine eksiklik yaşadığını belirten yöneticilerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıklamaktadır.

“Evet, yönetim alanında yaşadığımız en büyük eksiklik yönetmeliklerdeki eksiklikler ve sınırlamalardır diyebilirim. MEB'e bağlı tüm rehabilitasyon merkezleri gibi bizde yönetmeliklere bağlıyız. Yönetmelikleri uygulama da sıkıntılar oluşabiliyor. Örneğin, ders saatlerimiz yönetmeliklerde bellidir. Ayda 8 seans olmak üzere haftada 2 seans ders verme durumundayız. Her ders 45 dakika olarak belirlenmiş. Bu sürenin özel gereksinimli çocuğun eğitim ihtiyacını karşıladığını düşünmüyorum...”

Bu konuda düşüncesini ifade eden bir başka kurum yöneticisinin görüşü ise kısaca aşağıda belirtilmiştir.

“Yönetim alanında karşılaştığımız farklı sorunlarımız var. MEB gereksiz mevzuatlarla kurumları sıkıntıya sokabiliyor. Farklı vergiler sürekli olarak maddi anlamda bizi zor durumda bırakıyor. Bizim gibi merkezi okullarda bu sıkıntı yaşanırken daha az gelişen, ücra yerlerde denetim daha az yapılıyor. Kiraları da bize oranla çok düşük. Aslında, adaletsiz bir durum oluşuyor...”

Bu alanda sorunlarını ifade eden kurum yöneticilerinin, yönetim sürecinde eksikliğini düşündüğü durumların çözümüne yönelik düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Yönetmeliklerin güncellenmesini ve daha esnek uygulanmasını istiyorum. Masa başından yönetmeliklerin oluşturulmasını istemiyorum. Yönetmeliklerin katı olarak uygulanmaması, kurumun ihtiyaç duyduğu durumlarda bazı esnekliklerin sağlanması gerekiyor. Kurumların olanakları ve yapabilecekleri durumlar gerçekçi bir şekilde değerlendirilerek düzenlemeler gerçekleştirilmelidir...”

1.2.2. Yönetim alanında eksikliğini düşündüğünüz durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 12. Öğretmenlerin, Yönetim Alanında Eksikliğini Düşündüğü Durumlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Yönetim sürecinde eksikliğini düşündüğünüz		
durumlar var mı?	n	%
Evet	18	90
Hayır	2	10
Toplam	20	100

Çizelge 12’den anlaşılacağı üzere örneklem grubundaki öğretmenlerin 18’i yönetim sürecinde eksiklik olarak düşündüğü durumlara maruz kaldığını belirtmiş, 2’si bu alanda sorun yaşamadığını belirtmiştir. Kurum yöneticilerinin verileri analiz

edildiğinde sonucun birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Araştırmacının verileri analiz etmesi sonucunda, her iki grubun büyük çoğunluğunun bu konuda sorun yaşadığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerden birinin konu ile ilgili ifadesi durumu kısaca açıklamaktadır.

“Aslında rehabilitasyon merkezlerinde sadece öğretim hizmeti vermek yeterli değil. Sosyal yaşama uyum, topluma kazandırma, doğru davranış kazandırma gibi becerileri de desteklemek gerekiyor. Ancak kurum yöneticileri kendilerini okullarla kıyasladığı ve evrak kısmına odaklanıldığı için bize sınır ve kriter oluşturuyorlar. İsteseniz de bu kriterlerin dışına çıkamıyorsunuz. Böylece rehabilite etme kısmı ki en önemli kısımdır geri planda kalıyor...”

Diğer bir öğretmen ise konu ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir.

“Yönetimle iletişimimiz çok zayıf. Sadece idari ihtiyaçlar, formlar dışında hiçbir şekilde diyalog yok. Yöneticiler bu alanda bilgi eksikliklerinden dolayı özel eğitimi gerektiği gibi görmüyorlar. Personel olarak bizi hiçbir etkinliğe katmıyorlar. Yöneticilerin öğretmenlerle yaptığı genel toplantılarını arttırması gerekiyor...”

Bu alandaki sorunlarını ifade eden öğretmenlerin, yönetim sürecinde eksikliğini düşündüğü durumların çözümüne yönelik düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Rehabilitasyon merkezlerinin engelli çocukların topluma kazandırılmasına sosyal anlamda daha aktif rol alması için etkinliklerin arttırılması gerekiyor. Çocuklara bazı davranışları kazandırmak için çevre olanakları yeterli değil. Yöneticilerin daha uygun çevre ve sosyal aktiviteler yaratması gerekiyor. Sınıf içinde öğretim yapabilirsiniz ancak eğitim çok daha geniş kapsamıdır. Eğitim boyutu dediğimiz, topluma uyum, sosyalleşme, alışveriş yapma gibi birçok becerinin kazanımı için sosyal çevre olanaklarının geliştirilmesi gerekiyor.

Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi sahibi olması, eğitim sürecine daha aktif katılması gerekiyor. Öğrenci sayımız çok, gerek öğrenci hakkında bilgi alma, gerek kurumdaki eksiklik ve aksayan durumları belirleme adına yöneticilerle iş birliği halinde olmamız gerekiyor...”

1.3.1. Yönetim sürecini aksatan-olumsuz etkileyen durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 13. Yöneticilerin, Yönetim Sürecini Aksatan-Olumsuz Etkileyen Durumlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Yönetim sürecini aksatan, olumsuz etkileyen durumlar var mı?		
	n	%
Evet	9	90
Hayır	1	10
Toplam	10	100

Çizelge 13'den anlaşılacağı üzere “Yönetim sürecini aksatan-olumsuz etkileyen durumlar var mı?” sorusuna görüşme yapılan kurum yöneticilerinden 9’u evet cevabını verirken 1’i bu konuda sorun yaşamadığını belirterek hayır demiştir.

Yöneticiler bu konudaki düşüncelerini ifade ettikten sonra araştırmacı tarafından yapılan analiz sonucunda yönetim sürecini aksatan ya da olumsuz etkileyen durumların değişken yapıda olduğu belirlenmiştir. Genel olarak değişken yapıda olmasına karşın özellikle yakın zamanda uygulamaya başlanacak olan damar okuma sistemi ile ilgili yöneticilerde ortak kaygı söz konusudur. Damar okuma sisteminin yönetim sürecini aksatacağı ve olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Bu konuda düşüncesini belirten yöneticilerden birinin ifadesi aşağıda belirtilmiştir.

“Şimdi yeni bir sistem uygulanmaya başlayacak. Damar okuma sistemi. Yönetmelikleri incelediğim kadarıyla bu sistem uygulamada soruna dönüşebilir. Şöyle ki çocuklarda bazı sağlık sorunları veya okula gelmeyi engelleyecek durumlar olabiliyor. Bu durumlarda eğitimden mahrum olmamaları için ek dersle ihtiyacı tamamlıyoruz. Ancak damar okuma sistemi gelirse bu uygulamayı yapamayacağız. Mesela, epilepsi hastalığı olan bir çocuğumuz var ve okula geldi, nöbet geçirdi damar okuma yapılmadığı için eğitime gelmemiş sayılacak. Birde uygulama dersten önce ve dersten sonra olmak üzere haftada en az dört kere uygulanacak ve ışına maruz kalma çocuğun sağlığını da zarar verecek. Kimi çocuklarda okutmada sorun

oluşabilir, özel çocuklar oldukları için tepki oluşabilir. Bu durumlarda birden çok kez damar okutmaya çalışacağız. Kısaca diyebilirim ki damar okutma sistemi eğitsel ve sağlık yönünden çocuklara ve bize zorluk çıkaracak...”

Diğer bir yönetici de yönetim sürecini aksatan ya da olumsuz etkileyen durumlara ilişkin açıklamasında belirttiği damar okuma sistemini şu şekilde ifade etmiştir.

“Eylül ayı gibi uygulamaya başlanacak damar okuma sisteminin yönetsel olarak bizi zor durumda bırakabileceğini düşünüyorum. Şöyle ki; Binamızın kirasını veriyoruz, kurum hazır, kurumda öğretmen hazır, servisi gönderiyoruz öğrencinin evine alması için veli diyor ki çocuğum hasta veya farklı bir durumdan dolayı okula gelmeyecek. Bu durum da kurum maddi anlamda zor durumda kalacaktır...”

Damar okuma sisteminin dışında, yönetimde süreci aksatan-olumsuz etkileyen bir diğer durum kurum yöneticilerinden biri tarafından aşağıda ifade edilmiştir.

“Yönetici olarak karşılaştığımız en büyük sorun öğrenci öğretmen arasında diyalogun kurulamamasından dolayı öğretmen değiştirmemiz. İşe alırken performansını tam olarak bilemiyorsunuz. Uygulama sürecinde yaptığınız gözlem veya ailenin güvenini kazanıp kazanmadığı bizim için önemli. Bu performansı alamadığımız öğretmenler olabiliyor maalesef...”

Yöneticiler, yukarıda belirlenen yönetim sürecini aksatan –olumsuz etkileyen sorunların giderilmesine dönük çözüm önerilerini şu şekilde ifade etmiştir.

Çözüm Önerileri: “Yönetmeliklerin uygulanmasında özellikle damar okuma sisteminde daha esnek davranılabilir. Ben de engelli annesiyim. Sonuçta kurumlar bu alanda hizmet veriyorlar, özel çocukların haklarının korunmasında duyarlılar. Zaten aileler de çocuklarının girmediği dersi imzalamıyorlar. Ben damar okuma sistemine karşı değilim ama en azından aile, hastalık durumlarında esnekliğin olması gerekiyor. Öğretmenlerin süreç içerisinde gelişmesi için bakanlığın bazı faaliyetleri gerçekleştirmesi gerekiyor...”

1.3.2. Yönetim sürecini aksatan-olumsuz etkileyen durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 14. Öğretmenlerin, Yönetim Sürecini Aksatan–Olumsuz Etkileyen Durumlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Yönetim sürecini aksatan olumsuz yönde		
etkileyen durumlar var mı?	n	%
Evet	8	40
Hayır	12	60
Toplam	20	100

Çizelge 14'ten anlaşılacağı üzere “Yönetim sürecini aksatan-olumsuz etkileyen durumlar var mı?” sorusuna görüşme yapılan öğretmenlerden 8’i evet cevabını verirken 12’si bu konuda sorun yaşamadığını belirterek hayır demiştir. Bu soruyu yöneticilerden % 90’ı evet olarak cevaplandırmıştır. Verilerin tümü araştırmacı tarafından analiz edildiğinde yakın zamanda uygulanmaya başlayacak “parmak okuma” sisteminin yöneticilerde ciddi anlamda soruna neden olduğu bu bağlamda oranın yüksek olduğu belirlenmiş, eğitim personelinin ise bu konuda sorumluluğunun olmaması üzerine başka konularda yaşadıkları sorunları aktardığı ancak bu sorunların oranının yöneticilere göre düşük olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin konu ile ilgili ifadesi durumu kısaca açıklamaktadır.

“Yönetim sürecini aksatan bir durum yaşamadım. Her kes sorumluluğunun bilincinde. Mesela; Geçen haftaki toplantıda yöneticimiz işini iyi yapan öğretmene ödül vereceğini söyledi. Kurumumuzda çalışan öğretmenlerin başarıları görülüp küçük ödüllerle onure ediliyor...”

Başka bir öğretmenin konuya ilişkin görüşü ise kısaca aşağıda ifade edilmiştir.

“Yönetim olarak küçük sorunlarımız oluyor. Program açısından sıkıntı yaşıyorum. Dikkat etseler de zamansız olarak ders koymaları sıkıntı oluyor. Mesela; okula gelmeyen bir öğretmenin seansını sormadan size yazabiliyorlar.

Çocuğu tanımiyorsunuz, çocuk sizi tanımiyor. Bu durumda elimizden geleni yapsak da uyum sağlayamıyoruz. Veliye çok tolerans tanınıyor. “Çocuğumu kurumdan alacağım, başka kuruma vereceğim.” diyor. Öğretmenin ders saati dolsa bile veli istiyor diye size almanız gerekenden fazla ders veriyor. Ya da uzun zamanadır ders işlediğiniz öğrencinizin velisini ikna ederek başka öğretmene veriyor. Talep eden diğer öğrenciye boşluk oluşturmak için uyum sağladığınız, birlikte sorunsuz çalıştığınız öğrenciniz diğer velinin talebinden dolayı başka öğretmene gidiyor. Tekrar uyum sağlama süreci oluşuyor. Bu da verdiğimiz eğitimi kısıtlıyor ister istemez...”

Öğretmenlerin soruna dönük çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Öğretmenlerin dinlenme ihtiyaçları için karşılanmaları için mola süreleri oluşturulmalı Diğer öğretmenler okula gelmediğinde öğrencileri surf derse girsin mantığıyla başka bir öğretmenin dersine alınmamalı, öğretmeni gelince onunla telafi dersleri yapılabilir. Veliye sınırsız hak tanınmamalı, bu konuda kurum kararlı olmalıdır. Eminim yöneticiler kararlı olduğunda velilerde görülen gereksiz müdahale ve ısrarlar da azalacaktır...”

1.4.1. Kurumunuzda; materyal, araç- gereç ihtiyacı gideriliyor mu, materyal, araç-gereç ihtiyacının giderilmesine dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 15. Yöneticilerin, Kurumda Materyal, Araç-Gereç İhtiyacınız Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kurumunuzda materyal,		
araç-gereç ihtiyacınız var mı?	n	%
Evet	2	20
Hayır	8	80
Toplam	10	100

Çizelge 15 incelediğinde yöneticilere sorulan, “kurumdaki materyal, araç-gereç ihtiyacınız var mı?” sorusuna katılımcıların 8’inin hayır cevabını verdiği 2’sinin ise evet cevabını verdiği görülmektedir.

Yöneticilerden birinin aşağıdaki açıklaması konuyu kısaca özetlemektedir.

“Eğitim materyalleri oluşturmada sınırlı bir bütçeye sahibiz. Buna rağmen eğitim materyallerimiz yeterli düzeydedir diyebilirim...”

Bir başka kurum yöneticisinin konuya ilişkin görüşü ise aşağıda belirtilmiştir.

“Ciddi anlamda materyal eksikliklerimiz var. Çünkü her engel türünün ihtiyaçları farklı, her engel türüne göre araç, gereç, materyal geliştirmek gerekiyor. Bu da farklı özellik ve türde çok fazla materyal kullanımını gerekli kılıyor. MEB’in eğitim materyali ihtiyacımızı karşılaması amacıyla maddi destekte bulunması gerekiyor...”

Yöneticilerin, “kurumunuzda materyal, araç-gereç ihtiyacınız var mı?” sorusuna sunduğu çözüm önerileri aşağıda belirlenmiştir.

Çözüm Önerileri: “Rehabilitasyon merkezlerinin kurumsallaştırılması gerekiyor. MEB’in eğitim materyali ihtiyacımızı karşılaması amacıyla maddi destekte bulunması gerekiyor. Tüm özel eğitim uygulama okulları ve rehabilitasyon merkezlerine bütçe sağlaması gerekiyor...”

1.4.2.Kurumunuzda; materyal, araç-gereç ihtiyacı gideriliyor mu, materyal, araç-gereç ihtiyacının giderilmesine dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 16. Öğretmenlerin, Kurumda Materyal, Araç-Gereç İhtiyacınız Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kurumda materyal, araç-gereç		
ihtiyacınız var mı?	n	%
Evet	19	95
Hayır	1	5
Toplam	20	100

Çizelge 16 incelediğinde öğretmenlere sorulan,“kurumda materyal, araç-gereç ihtiyacınız var mı?” sorusuna öğretmenlerden 19’u evet cevabını vermiş, 1’i hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin ise % 80’i soruya hayır cevabını vererek kurumda materyal, araç- gereç ihtiyacının olmadığını belirttiği saptanmıştır. Araştırma sonunda iki gruptaki veriler analiz edilerek değerlendirildiğinde öğretmenler açısından, materyal ve araç-gereç ihtiyacının giderilmesinde ciddi yetersizliklerin olduğu belirtilmiştir. Kurum yöneticileri açısından ise ihtiyacın karşılandığını bu bağlamda sorun yaşamadıklarını belirttikleri saptanmıştır.

Öğretmenlerden bir tanesinin aşağıdaki açıklaması konuyu kısaca belirtmektedir.

“Kurumumuzda eğitim materyali eksikliği var. Yedi yıldır aynı okuldayım, yedi yıldır kullandığım eğitim araçlarına hiç ekleme olmadı. Talep ettiğimiz zaman bunlarla yetinmemizi istiyorlar. Çoğu zaman kendi imkanlarımla materyal ihtiyacının karşılıyorum. Ancak yeterli olmuyor, çünkü farklı engelle sahip bireyler burada eğitim alıyor. Bu çocukların her birinin ihtiyacı farklı, benim imkanlarım bu ihtiyacı karşılayacak düzeyde değil. Kurum yönetimi ne kadar materyal verirse, ben de burada o kadar nitelikli eğitim verebilirim. Sonuçta eğitimle ilgili tüm etmenler birbirini olumlu ya da olumsuz olarak etkiliyor...”

Başka bir öğretmenin konuya ilişkin ifadesi ise şöyledir.

“Eğitimi ön planda tutan okullarda, eğitim materyali araç gereç yeterliliği veya sosyal aktivitelerin daha iyi düzeyde karşılandığını söyleyebilirim. Ben devlet kurumlarında da çalıştım. Devlet kurumlarındaki yönetim, materyal ihtiyacını karşılama anlamında rehabilitasyon merkezlerine oranla daha iyi durumda. Materyal, araç gereç ihtiyacı ve sosyal olanaklar daha üst düzeyde karşılanıyor. Rehabilitasyon merkezlerinde ise materyal, araç gereç bakımından ciddi anlamda yetersizlikler yaşanıyor...”

Öğretmenlerin soruna ilişkin çözüm önerileri aşağıda ifade edilmiştir.

Çözüm Önerileri:“Kurum yöneticilerinin, kurumun eğitim materyalleri ihtiyacını gidermesi, bu ihtiyacı giderme sorumluluğunu öğretmenlere yüklememesi gerekmektedir. Öğrencilerin ve öğretmenin ihtiyaç duyduğu

zamanlarda materyal-araç gereç eksikliği giderilmelidir. Belli süreler arasında öğretmenlerle görüşülerek eğitim materyalinde güncelleme yapılmalıdır...”

1.5.1. Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz, duruma ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 17. Yöneticilerin, Yönetimdeki Kişilerin Özel Eğitim Alanındaki Bilgi ve Donanımını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Yöneticilerin özel eğitim alanındaki bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz?		
	n	%
Evet	7	70
Hayır	3	30
Toplam	10	100

Çizelge 17’den de anlaşılabilceği gibi “Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz” sorusuna görüşme yapılan kurum yöneticilerinin 7 si evet cevabını vermiş, 3’ü hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden bir tanesinin ifadesi durumu kısaca özetlemektedir.

“Elbette var. Özellikle il ilçe milli eğitim müdürlüğünde daha fazla dikkate alınması önem verilmesini istiyorum. İlçede ve ilde bu alanı bilen idarecilerin bu alandaki müdürlüklerde ilgilenmesini istiyoruz. İl ya da ilçe MEM’ de bu alanı ve yönetmelikleri bilmeyen idarecilere derdini anlatamıyorsunuz. Mesela, özel eğitim sınıflarımızda özel durumlarından dolayı en fazla sekiz öğrenci eğitim alabiliyor. Öğrenci sayımız fazla olduğu için almak istemediğimiz durumlarda “hocam bir sandalye daha atın sınıfa ne olacak “diyorlar. Siz itiraz edip durumu açıklamaya çalışınca ”hocam siz daha iyi bilirsiniz ama.....”deyip isteklerini kabul ettirmeye çalışıyorlar.Bu alanı bilmedikleri için yeteri kadar yardımcı olamıyorlar. Özellikle şube müdürlüğünün mutlaka bu alanı bilen kişilere verilmesi özel eğitimin desteklenmesi açısından çok önemli. Şube müdürlüğüne özel eğitim kurumu açmalarını bu alanda ihtiyaç olduğu söylendiği zaman “Ben daha genel

eğitimi hal edemedim” diyor. Oysaki tüm çocukların eğitim hakkı var. Milli Eğitim Bakanlığı bu alanda ilerlemenin olmasını istiyor il ve ilçelere bu anlamda baskı uyguluyor. Ancak süreçte tıkanmalar oluyor. Özel eğitim okullarında herhangi bir alan mezunu yönetici olarak atanabiliyor. Bu işi iyi bilen kişilerin idaresinde sürecin ilerlemesi gerekiyor. Son yıllarda özürlülerle ilgili yapılan düzenlemelerin eğitim alanında büyük ilerlemeye neden olduğunu düşünüyorum ancak tüm bunlar hala yeterli değil...”

Bu alandaki sorunlarını belirten yöneticilerin, sorunun giderilmesine dönük çözüm önerileri aşağıda ifade edilmiştir.

Çözüm Önerileri:”Kesinlikle il ilçedeki yöneticilerin özel eğitim alanında eğitim almaları bu alanı bilmeleri gerekiyor. Özel eğitim kurumlarına bu alanda yeterli bilgi donanımına sahip alanla ilgili eğitim almış kişilerin idareci olarak atanması gerekiyor. Kurum sayısının arttırılması nasıl bir çocuğun okul yaşı geldiğinde okula başlıyorsa özel eğitimi çocuğunda hiçbir kısıtlama olmadan eğitim alabileceği kuruma erişebilmesi gerekiyor...”

1.5.2. Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz, konuya ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 18. Öğretmenlerin, Yöneticilerin Özel Eğitim Alanındaki Bilgi ve Donanımını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Yöneticilerin özel eğitim alanındaki bilgi ve donanımını		
yeterli buluyor musunuz?	n	%
Evet	5	25
Hayır	15	75
Toplam	20	100

Çizelge 18’den anlaşılacağı gibi “Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz” sorusuna görüşme yapılan öğretmenlerden 5’i evet cevabını vermiş, 15’i ise hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin ise % 70’i soruyu evet olarak cevaplandırmıştır. Araştırmacı her iki grubun analizini değerlendirdiğinde

yöneticilerin yarısından fazlasının, yöneticilerin özel eğitim alanında yeterli bilgi ve donanıma sahip olduğunu belirttiği saptanmış, öğretmenlerin ise yalnızca % 5'inin bu alanda yöneticileri yeterli bulduğu belirttikleri tespit edilmiştir.

Öğretmenlerden birinin ifadesi durumu kısaca özetlemektedir.

“Yöneticilerimiz zihin engelliler alanı mezunu ve yıllardır özel eğitim kurumlarında yönetici olarak çalışıyor. Bunun avantajını yaşıyoruz. Okulda yapılan düzenlemeler, alınan kararlar özel eğitimin dışına çıkmıyor. Ancak biz devlet okuluyuz ve okulumuzun da bağlı olduğu üst yönetimler var. Okulumuzun yöneticileri ne kadar destekçimiz olsa da, üst yönetimde özel eğitim bölümünü tanımayan bilgi eksikliği olan yöneticiler olabiliyor. Bu durum okulumuzda; kurumun işleyişi, okuldaki düzenlemeler, yönetim anlamında sorunlara neden olabiliyor. Mesela; Okulumuzda eğitim alan öğrencilerimiz ağır düzeyde zihin engelli, her çocuğa bire bir eğitim vermemiz gerekiyor. Sınıfımızdaki öğrenci sayısının sekizi, onu geçmemesi lazım. Ancak zihin engellilere eğitim veren okul sayısı az olduğu için öğrenci sayımız olması gerekenin üstünde. Yöneticilerimiz İlçe MEM' in isteğiyle öğrenci sayısını arttırmak zorunda kalıyorlar...”

Başka bir öğretmenin konuya ilişkin ifadesi aşağıda açıklamıştır.

“Tabi yöneticilerimiz bölüm mezunu olmayınca sıkıntı yaşıyoruz. Bölüme uyum sağlaması zaman alıyor. Mesela bizim kurum yöneticimiz din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeliği mezunu ama yönetimimiz öğrenmeye açık isteklerimizi karşılayabiliyor. Ancak söylemeliyim ki idarecilerin mutlaka bu alanda bilgi sahibi olması gerekiyor. Yönetim her yerde yönetim ama özel çocuklar devreye girince sorumluluklar değişebiliyor...”

Öğretmenlerin soruna dönük çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Eğitim sürecinde sadece öğretmen ve öğrencilerin değil, yöneticilerin de devreye girmesi gerekiyor. Yöneticilerin sürece katkı sağlaması için mutlaka özel eğitim alanında bilgi ve donanımının olması gerekiyor. Devlet okullarında da il ve ilçede görev yapan milli eğitim müdürleri ve şube müdürlerinin özel eğitim ile ilgili bilgi sahibi olması çok önemli. Hizmet içi eğitimle bu bölümün özellikleri yöneticilere anlatılmalı. Bu

alana yöneticiler seçilirken bölümle ilgili yeterli donanıma sahip, bu bölümden mezun olmuş kişiler olmaları ihtiyaçlarımızı anlamaları bakımından çok önemli. Ancak bu şekilde eğitimin gelişeceğine inanıyorum...”

İkinci Alt Problem: Öğretmenlerin Mesleki Bilgi, Donanımı Konusunda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

2.1.1. Kurumunuzdaki öğretmenleri özel eğitim kurumunda bulunması gereken farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 19. Yöneticilerin, Öğretmenleri Farklı Disiplin Alanı ve Sayısı Bakımından Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenleri farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz?		
	n	%
Evet	0	0
Hayır	10	100
Toplam	10	100

Çizelge 19’den anlaşılacağı üzere yöneticilerin tamamı “Kurumunuzdaki öğretmenleri farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz” sorusunu hayır olarak cevaplandırmışlardır. Yöneticiler ile yapılan görüşme sonunda araştırmacının yaptığı analizde; zihin engelliler öğretmeni, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti alanı öğretmenlerinin sayısında ciddi yetersizlikler olduğu belirlenmiştir.

Bu konuda düşüncelerini belirten yöneticilerden birinin ifadesi aşağıda yer almaktadır.

“Öğretmenler ile ilgili karşılaştığımız önemli sorunlardan biri zihinsel engelliler öğretmenliği bölümü mezunu personel azlığı. Bu alandaki eğitim ihtiyacını karşılamak için ücretli öğretmenler çalışıyor. Düşünün sınıfımızda beş tane zihin engelliler öğretmeni yirmi sekiz ücretli öğretmen var. Tamamının zihin engelliler mezunu olmaları gerekiyor. Eğitim için gelen ücretli öğretmenlerin istekli olması çok önemli, istekli olanları alıyoruz ve bu alanın güçlüklerinden bahsediyoruz. Burada kendi imkanlarımız ölçüsünde onlara rehberlik ve eğitim vermeye çalışıyoruz ancak yeterli olmuyor. Özel eğitim veren tüm okullarda özel eğitim öğretmeni açığı var. Bazı okullardaki personelin tamamı ücretli öğretmenden oluşuyor. Zihin engelliler öğretmenleri genel olarak normal okulların bünyesine açılan özel alt sınıflarda çalışmayı tercih ediyorlar. Özel alt sınıfların yarım gün olması, öğrenci sayısının az olması, daha az denetlenmesi gibi durumlardan dolayı alan mezunları buralarda çalışıyor. Kısacası ciddi anlamda alan öğretmenine ihtiyacımız var. Aslında özel eğitim okullarında sadece zihin engelliler öğretmeni değil; psikolog, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti, iş ve uğraşı terapisti, doktor, hemşire gibi farklı disiplin alanlarından kişilerin olması gerekiyor. Mesela, okulumuzda bedensel engelli öğrencilerimiz var mağdur olmamaları için okula kabul ettim. Ancak fizyoterapi verecek personelimiz yok. Yine ilaç kullanan çok sayıda öğrencimiz var bir sağlık personelinin mutlaka olması gerekiyor bu türde okullarda. Hem nitelik hem nicelik olarak çok ciddi sorunlarımız var...”

Bir başka kurum yöneticisi ise konu ile ilgili şunları belirtmiştir.

“Öğretmen bulmada sıkıntılarımız var. Fizyoterapist, zihin engelliler öğretmeni, gibi bu alanda nitelikli personel sayımız sınırlı. Bu alandaki açığımızı farklı alan mezunlarıyla kapatmaya çalışıyoruz...”

Yöneticiler, ”Kurumunuzdaki öğretmenleri, özel eğitim kurumunda bulunması gereken farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz?” sorusuna aşağıda ki çözüm önerisini sunmuşlardır.

Çözüm Önerisi:“Zihin engelliler öğretmenlerinin ihtiyaca uygun olarak atanması gerekiyor. Eğer ücretli öğretmen alınacaksa eğitim öncesi ve eğitim

sürecinde ciddi bir hizmet içi eğitiminden yararlandırılması gerekiyor. Psikolog, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti, iş ve uğraşı terapisti, doktor, hemşire gibi farklı disiplin alanlarından kişilerin bu türdeki kurumlarda görev alması gerekiyor...”

2.1.2. Kurumunuzdaki öğretmenleri farklı disiplin, uzmanlık alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 20. Öğretmenlerin, Öğretmenleri Farklı Disiplin Alanı ve Sayısı Bakımından Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenleri farklı disiplin alanı ve sayısı		
bakımından yeterli buluyor musunuz?	n	%
Evet	2	10
Hayır	18	90
Toplam	20	100

Çizelge 20’den anlaşılacağı üzere “Kurumunuzdaki öğretmenleri farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz?” sorusunu öğretmenlerden 2’si evet olarak cevap vermiş, 18’i ise bu alanda hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin ise % 100’ünün bu soruyu hayır olarak cevaplandığı saptanmaktadır. Araştırmacının verileri değerlendirmesi sonucunda her iki grupta verilerin paralellik gösterdiği saptanmış, katılımcıların, özel eğitim kurumunda bulunması gereken personeli farklı disiplin uzmanlık alanı ve sayısı bakımından yeterli bulmadıkları belirlenmiştir.

Araştırmacının, öğretmenler ile yaptığı görüşme sonunda verileri analiz edildiğinde; dil ve konuşma terapisti, zihin engelliler öğretmeni, fizyoterapist, iş ve uğraşı terapisti gibi uzmanlık alanlarında öğretmen türü ve sayısı bakımından ciddi yetersizlikler olduğu belirlenmiştir.

Düşüncelerini ifade eden öğretmenlerden birinin açıklaması konuyu kısaca özetlemektedir

“Özel eğitim okullarında ciddi anlamda nitelikli eleman azlığı var. Bir çok kurumda fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti, iş ve uğraşı terapisti, odyolog gibi özel eğitim kurumlarında çalışması önem arz eden personel sayısı çok yetersiz. Zihin engelliler öğretmenliği mezunu öğretmen bulmakta da ciddi yetersizlik var. Bizim, okuldaki öğretmen sayımız toplamda yirmi sekiz. Öğretmen sayısı içinde sadece altımız zihin engelliler bölümü mezunu, diğerleri ücretli olarak çalışıyor. Aramızda iş bölümü yapıp, alan dışı öğretmenleri ne kadar bilgilendirmeye çalışsak da bu yeterli olmuyor. Zihin engeli öğretmenleri genel olarak normal okulların alt sınıflarında çalışmayı tercih ediyorlar. Alt sınıflarda öğrenci sayısının daha az olması, eğitim süresinin yarım gün olması durumlardan dolayı tercih ediyorlar. Bundan dolayı, zihin engellilere eğitim veren ki biz ağır düzeydeki çocuklara hizmet veriyoruz, bu gibi özel eğitim okullarını tercih etmiyorlar. Böylece zaten az sayıda olan zihin engelliler öğretmenleri, normal okulların alt sınıflarında eğitim vermeyi tercih edince özel eğitim okullarında nitelikli öğretmen sayısı azalıyor...”

Bir başka öğretmen düşüncesini aşağıda ifade etmektedir.

“Özel eğitim kurumlarında nitelikli öğretmen sayısı son derece yetersiz. Rehabilitasyon merkezlerinde çalışacak personel bulmada kurum yöneticimiz sorun yaşıyor. Kurumumuz, üç aydır fizyoterapist aranyor ancak hala çalışabilecek biri bulunamadı. Biz; fizyoterapist, zihin engelliler öğretmeni gibi bu alanda mutlaka yer alması gereken öğretmeni bulmakta bile sorun yaşıyoruz. Ancak bu kurumda çok farklı alanlarda uzman kişilerin görev alması gerekiyor. Dil ve konuşma terapistleri, iş ve uğraşı terapistleri, sosyologlar, doktor, hemşire gibi uzmanlara gereksinim var. Çünkü özel gereksinimli bireyleri çok yönlü olarak geliştirmemiz gerekiyor. Bunun içinde farklı uzmanlık alanlarında ve yeterli sayıda öğretmen ve personele ihtiyaç var...”

Öğretmenlerin soruna ilişkin çözüm önerileri araştırmacı tarafından analiz edilerek aşağıda belirlenmiştir.

Çözüm Önerileri: “Üniversitelerde; zihin engelliler, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti gibi programların açılması ve eğitim veren sınıf sayısının artırılması gerekiyor. Hatta lisede okuyan öğrencilere okullardaki rehber öğretmenlerinin özel eğitim alanını tanıtma, iş olanakların gibi imkanları ile ilgili bilgi vererek bu bölümleri tanıtmaları çok önemlidir. MEB’in, ağır düzeydeki çocukların gittiği özel eğitim okullarına, zihin engelliler bölümü öğretmenini çekmek için kurumları cazip hale getirmesi gerekiyor. Ek ders ücretini arttırmak, kademe, derece arttırmak gibi teşvikler sağlanabilir. Mezun olmuş personelin atanma sayısının artırılması çok önemlidir...”

2.2.1. Öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımının olduğunu düşünüyör bu alanda yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 21. Yöneticilerin, Öğretmenlerin Mesleki Bilgi ve Donanımını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımını		
yeterli buluyor musunuz?	n	%
Evet	1	10
Hayır	9	90
Toplam	10	100

Çizelge 21’de görüldüğü gibi görüşme yapılan yöneticilerin 1’i öğretmenlerin özel eğitim alanının da bilgi-donanımını yeterli bulurken 9’u yeterli bulmadığını ifade etmiştir. Kurum yöneticilerin çoğunluğu, öğretmenlerin bilgi ve donanımını neden yetersiz bulduklarını özel eğitim alanından mezun öğretmen sayısının yetersiz olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. İhtiyacın; ön lisans çocuk gelişimi bölümü, okul öncesi ve sınıf öğretmenliği gibi özel eğitim alanı dışında programlardan mezun olan kişilerin karşılamasının bu alanda yetersizliğe sebep olduğunu belirttiği tespit edilmektedir.

Aşağıda kurum yöneticilerinden birinin açıklaması bu durumu belirtmektedir.

“Öğretmenlerde yaşadığımız en büyük sorun nitelikli eleman bulmada yaşadığımız zorluklar. Bu nedenle özel eğitim mezunu öğretmen sayımız sınırlı. Çocuk gelişimi, okul öncesi mezunları ile açığı kapatmaya çalışıyoruz. Ancak özel eğitim alanında bilgi eksiklikleri var, bu alanda yeterli değiller. İşe alırken tecrübesi olanları almayı tercih ediyoruz. Bu alan mezunlarının bir alık kursla özel eğitim alanında işitme engelliler, görme engelliler, zihin engelliler uzman öğretici olarak imza atmasına rağmen kesinlikle yeterli olduğunu düşünmüyorum. Doğruyu söylemek gerekirse bu öğretmenlerin yüzde doksanı atanamamış öğretmenler. Kendilerini bu alana ait hissetmiyorlar. Ekonomik ihtiyaçlarından dolayı bu kurumları tercih ediyorlar, atandıktan sonra arkalarına bile bakmadan gidiyorlar. Gerçekten severek bu işi yapmıyorlar. Bu alanı içselleştirmedikleri için performansları düşük. Öğrencilerin eğitiminde aksama olmaması için bir seansı özel eğitim öğretmeni, bir seansı da çocuk gelişimi veya okul öncesi öğretmenle vererek, tüm çocuklarımızın alan öğretmenin rehberliğinde eğitim almasını sağlıyoruz. Bilgisi az olan öğretmene hiçbir şekilde çocuğun haftada aldığı iki seansı vermiyoruz...”

Bir başka kurum yöneticisinin konuya ilişkin görüşü ise kısaca aşağıda belirtilmiştir.

“Öğretmenlerimiz istekli bu güzel bir şey ancak yeterli değil, tecrübeleri çok az. Çoğunluğu; okul öncesi, sınıf öğretmenliği bölümünden üniversiteden yeni mezun olmuş. Bu süreç içinde onları eğitmek zorundayız. Özel eğitim alanında mezun öğretmen bulmakta çok zorlanıyoruz. Bence kim hangi alanda eğitim aldıysa, o alanda çalışmalı. Dört haftalık eğitimle okul öncesi öğretmenleri uzman öğreticilik belgesiyle özel eğitimde çalışıyor. Onların aldıkları eğitim çok farklı olduğu için uyum sorunu yaşayabiliyorlar ve görevlerini tam olarak yapamıyorlar. İster istemez ara eleman oluyorlar. Mesela, okul öncesi bölümü mezunu öğretmenlerimiz okuma-yazma çalışmalarında çok ciddi sorunlar yaşıyor. Özel eğitimde kullanılan yöntem ve teknikleri bilmedikleri için zorlanıyorlar. Ancak uygulama yaptıkça ve bizim rehberliğimizle süreç içerisinde gelişiyorlar...”

Konuya ilişkin diğer bir yöneticinin düşüncesi şu şekildedir.

“Bu alanda çalışan eğitim personelinin mesleki olarak bilgili olması çok önemli. Özel eğitim mezunu öğretmen bulmak zor, bunlar genel olarak devlet okullarını tercih ediyorlar. Okul öncesi, sınıf öğretmenliği alan mezunları

sertifika alarak çalışabiliyorlar ancak aldıkları eğitimin yeterli olduğunu düşünmüyorum. Seminer, kurs vb. ücreti yüksek olduğu için ek olarak, kendilerini geliştirdiklerin düşünmüyorum...”

Bir başka yönetici ise konuya ilişkin şunları ifade etmektedir.

“Özel üniversitelerin artması eğitimin kalitesinin düşmesine sebep oldu. Geçen yıllara göre eğitim yönünden yetersizlikler oluştu. Bu alandan mezun personelde dahi bunu görebiliyoruz. Yine özel eğitim alanında personel bulmakta ciddi sorunlarımız var. Açıklığı kapatmak için okul öncesi, sınıf öğretmenliği mezunu kişilerle çalışıyoruz bu nedenle eğitimin niteliği düşüyor haliyle...”

Kurum yöneticileri, yukarıda belirtmiş oldukları soruna ilişkin çözüm önerilerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

Çözüm Önerileri:“Üniversitelerde özel eğitim bölümlerin artırılması gerekiyor. Bu alanda nitelikli eleman yetiştirecek yeterlilikte eğitim almaları çok önemli. Sadece farklı bölüm mezunlarında değil, özel eğitim bölümü mezunu öğretmeni olmasına rağmen nitelik bakımından yetersizlik durumlarıyla karşılaşabiliyoruz. Üniversite eğitiminde uygulamalı derslerin artırılması, bilgilerin teoride kalmaması gerekiyor. Bu alandaki ihtiyacı karşılamak için tabii farklı alan mezunları da olmalı ama en azından öğretmen çıkışlı olma şartı olmalıdır. Mezun oldukları bölüme uygun sınıf ya da kurumlara yerleştirme yapılmalıdır. Milli eğitim bakanlığı bir aylık eğitimden sonra çalışma süreci içerisinde özel eğitimin farklı alanlarında otizm, işitme engelliler, zihin engellilerin eğitimleri gibi konularda hizmet içi eğitim faaliyetlerini sürdürebilirler. Mesela; İstanbul -Fatihteki özel eğitim kurumlarında bu alanda çalışan ve ihtiyacı olan öğretmenlere gönüllülük esasına dayalı kurs, seminer çalışmaları veya uzmanlar eşliğinde eksikliğini düşündüğü alanlarda soru cevap ile rehberlik faaliyeti uygulanabilir...”

2.2.2. Öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımının olduğunu düşünüyor bu alanda yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 22. Öğretmenlerin, Öğretmenleri Mesleki Bilgi ve Donanım Bakımından Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Özel eğitim öğretmenini mesleki bilgi ve donanımı bakımından yeterli buluyor musunuz?		
	n	%
Evet	6	30
Hayır	14	70
Toplam	20	100

Çizelge 22’de görüldüğü gibi görüşme yapılan öğretmenlerin 6’sı, öğretmenlerin özel eğitim alanında bilgi-donanımını yeterli bulurken 14’ü yeterli bulmadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin, bilgi ve donanımını yetersiz bulmada en önemli neden olarak özel eğitim alanından mezun öğretmen sayısının yetersiz oluşu ve ihtiyacın çocuk gelişimi ön lisans mezunu, okul öncesi, sınıf öğretmenliği alanı öğretmenlerinin karşılaşmasından kaynaklandığını belirttikleri gözlenmektedir. Bu soruya cevap veren yöneticilerinin ise öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımı yeterli bulmada % 90’ının hayır dediği saptanmıştır. Araştırmacının, verileri analizi sonucunda her iki örneklem grubunun, eğitim personelinin mesleki bilgi ve donanımını yetersiz buldukları saptanmış, sonuçların paralellik gösterdiği belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin konuya ilişkin açıklaması durumu özetler niteliktedir.

“Okulumuzda toplamda yirmi üç öğretmen görev yapıyor ve bunun on sekizi ücretli öğretmenlerden oluşuyor. Bu kişiler iki yıllık çocuk gelişimi bölümü mezunları ve özel eğitim alanında ciddi bilgi eksiklikleri var. Bu öğretmenleri de özel eğitim alanında geliştirmek, onlara rehberlik yapmak zorundayız. Öğretmen arkadaşlarla ellerimizden geleni yapsak da, alanı bilmedikleri için yanlış yaklaşım ve tepki verebiliyorlar. Şöyle ki çocuğa acıyarak yaklaşabiliyor ve bundan dolayı kural koymayabiliyorlar. Çocuk bu boşlukları kullanıyor ve öğretmeni deniyor. Sonuç olarak kurallara uyma, doğru davranış kazanma gibi becerileri kazandıramıyoruz. Çocukta uyumsuz tepkiler oluşabiliyor, bu tepkileri ortadan kaldırmak eğitsel olarak bizim için daha zor

oluyor. Tüm sınıflarda iki öğretmen var biri zihin engeli öğretmeni, diğeri ücretli öğretmen oluyor Bazı sınıflarda iki öğretmen de ücretli öğretmen olabiliyor. Rehberlik yapmaya çalışsak da yeterli olmuyor, eğitsel anlamda büyük sorunlara neden oluyor...”

Bir başka zihin engelliler bölümü öğretmeni düşüncesini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

“Biz kendimizi bile yeterli görmezken ihtiyaçtan dolayı olsa da farklı alan mezunlarının bu alanda çalışmasını doğru bulmuyorum. Çünkü eğitim şansa kalıyor. Çocuk iyi düzeydeyse biraz yol alınıyor, ancak ağır düzeyde engeli varsa sıkıntı yaşanıyor. Siz dört yıl eğitim alıyorsunuz, diğer alan mezunu bir aylık eğitim ile göreve geliyorlar. Bu da yanlış uygulamalara neden oluyor ve yanlış düzeltmek çok zor olabiliyor. Zaten bu alanda çalışan farklı alan mezunları, devlet kurumlarına atanıncaya kadar maddi ihtiyaçlarını karşılama amacıyla özel eğitim kurumlarını tercih ediyorlar. Eğitim günü kurtarma amacıyla değil, gelişimi destekleme, topluma kazandırma amacını taşımalıdır ...”

Örneklem grubundaki bir diğer öğretmenin düşüncesi ise şu şekildedir.

“Ülkemizde alan mezunu öğretmen sayısı çok az haliyle kurumlarda öğretmen açığı var. Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimde, farklı alan mezunlarından öğrenebileceği beceriler var. Bu nedenle okul öncesi, çocuk gelişimi, sınıf öğretmenliği mezunları da gerekli eğitimi aldığı sürece özel eğitim alanında çalışmasının doğru olduğunu düşünüyorum...”

Özel eğitim alanında görev yapan okul öncesi öğretmenliği bölümü mezunu öğretmenin düşüncesi kısaca aşağıda belirtilmiştir.

“Okul öncesi alanı mezunuyum. Bu alanda eksikliklerimin olduğunu biliyorum. Bunları gidermek amacıyla bazı eğitimlere katılıyorum. Ancak orada öğrendiğimiz bilgileri materyal eksikliği, mekanın uygun olmayışı gibi nedenlerden dolayı uygulayamıyorum. Mesela; montessori eğitimi aldım, materyalleri olmadığı için özel eğitim alanında uygulayamıyorum. Benim branşım okul öncesi olduğu için 6 yaşa kadar olan özel gereksinimli çocuklara eğitim veriyorum. Öz bakım becerileri, renk, şekil, sayı, zıt kavramlar gibi bu dönemde öğrenmeleri gereken konu ya da becerileri öğretiyoruz. Neyi öğreteceğimizde sorun yok, ama nasıl öğretmem gerektiğinde sıkıntı yaşıyorum. Her öğrencinin engeli farklı bu yüzden hepsinde farklı yöntem

geliştirmek zorundayım. Bazı öğrencilerimde birden fazla engel olabiliyor. Yöntem bulma ve öğrenciye hitap etmede zorlanıyorum...”

Zihin engelliler öğretmenin ise konuya ilişkin düşüncesi aşağıda ifade edilmiştir.

“Okuldan mezun olduğum zaman teorik bilgilerimi pratikte uygulamakta zorluk çekiyordum. Mesleğe başladığınızda hiçbir şeyin kitaptaki gibi olmadığını anlıyorsunuz. Özel eğitim alanında deneyim çok önemli çok önemli ne kadar farklı düzeyde çocuğa eğitim uygulaması yapıyorsan, o kadar geliyorsun. Bu sene sekizinci yılım, uygulama yaptıkça kendimi geliştirdim. Yani süreç içerisinde de geliyorsunuz. Evet şu anda da bazı eksikliklerim var...”

Öğretmenler, sorunun çözümüne ilişkin çözüm önerilerini şu şekilde ifade etmektedir.

Çözüm Önerileri: “Özel eğitim alanında çalışma olanağı olan bölümlerin, üniversite eğitiminde aldıkları özel eğitim derslerinin tür ve süre bakımından artması gerekiyor. Ayrıca alan araştırma çalışmalarının ve uygulamalı derslerin artması ile sürece aktif katılımın sağlanması gerekmektedir. Meslek hayatına başladığından itibaren öğretmenlerin, sürekli olarak kendini geliştirmesi için kurs, seminer gibi çalışmalar ile imkan sağlanmalıdır. Üniversitelerde zihin engelliler, üstün zekalılar, işitme engelliler, görme engelliler gibi özel eğitim öğretmenliği alanlarında bölümlerin arttırılması ve nitelikli personellerin geliştirilmesini istiyoruz...”

2.3.1. Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim-imkanlarını yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 23. Yöneticilerin, Öğretmenlerin Kendini Geliştirmek Amacıyla Girişim ve İmkanını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim-imkanını yeterli buluyor musunuz?		
	n	%
Evet	0	0
Hayır	10	100
Toplam	10	100

Çizelge 23’de yöneticilere sorulan “Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim ve imkanını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna yöneticilerin hepsi hayır cevabını vermiştir.

Aşağıda yöneticilerden birinin ifadesi durumu açıkça özetlemektedir.

“Açıkçası seminer, kurs, vb. ücretleri yüksek olduğu için kendilerini geliştirmek için bu türde etkinliklere katıldıklarını düşünmüyorum...”

Yöneticiler, öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim ve imkanına ilişkin çözüm önerilerini aşağıda ki ifadelerle açıklamışlardır.

Çözüm Önerileri: “MEB, eğitim personelini güncel bilgiler ve gelişimler ışığında geliştirecek belli süre arasında seminer, kurs gibi çalışmalarla imkan sağlamalı ve teşvik oluşturmalıdır”.

2.3.2. Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim-imkanlarını yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 24. Öğretmenlerin, Kendinizi Geliştirmek Amacıyla Girişim ve İmkanını Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kendinizi geliştirmek amacıyla girişim ve imkanınızı yeterli buluyor musunuz?		
	n	%
Evet	8	40
Hayır	12	60
Toplam	20	100

Çizelge 24’te öğretmenlere sorulan; “Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim ve imkanlarını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna örneklem grubundaki öğretmenlerden 8’i evet cevabını vermiş 16’sı ise hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin verileri incelendiğinde % 100’ünün soruya hayır dediği saptanmıştır. Araştırmacı, her iki örneklem grubunun verilerini bütüncül olarak analiz ettiğinde her iki grubunda, öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim ve imkanlarını yetersiz bulduğunu belirttiği sonucun paralellik gösterdiğini saptamıştır. Ancak yöneticilerin “öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim ve imkanını” öğretmenlere oranla daha yetersiz bulduğu saptanmıştır.

Aşağıda öğretmenlerden birinin ifadesi durumu açıkça özetlemektedir.

“Kursların ücretlerinin yüksek olması ve ücreti kendi imkanımızla karşılamak zorunda kalmamız bizim için büyük sıkıntıya neden oluyor. Veya kendimde eksik gördüğüm bir konuda kursu bulamayabiliyorum. Mesela; Otizm konusunda bilgi eksikliğim var ve bu konuda kurs ya da seminere ihtiyacım var ancak bu alanda açılan kurs yada seminer olmayabiliyor. Sınırlı sayı ve türde kursun açılması ve bunun sadece kendi imkanlarımız dahilinde karşılamak, kendimizi geliştirmemizde karşılaştığımız engellerden biri...”

Başka bir öğretmen ise konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir.

“Bu alanda çalışan kişi kendini sürekli olarak güncellemelidir. Eğitim sürekli ilerliyor, yeni teknikler, araç gereçler geliyor. Bunları takip etmeniz eğitim almanız gerekiyor. Ancak özel hayatımdaki sorumluluklar ve okuldaki sorumluluklar birleşince kendimi geliştirmeye vakit bulamıyorum. Zaman ayırıp gittiğim kurslarda işlevsel değil. Bizim üniversitede aldığımız konular teorik olarak işleniyor. Yeni gelişen yöntemler, uygulamalı dersler, kullanılan güncel materyaller gibi konularda destek almak bu alanlarda eksikliğimizi giderip gelişmemiz gerekiyor. Hizmet içi eğitim de bu konulara yoğunlaşırsa bize daha çok katkı sağlayacağına inanıyorum...”

Diğer bir öğretmen de konuya ilişkin düşünceleri aşağıda bulunmaktadır.

“Bu alanda kendimi geliştirdiğime inanıyorum. Teknoloji sürekli değişiyor. Ben her şeyi bilirim diye bir şey yoktur. Her zaman kendimizi yenilememiz gerekiyor...”

Örneklem grubundaki öğretmenler konuya ilişkin çözüm önerilerini şu şekilde ifade etmektedir.

Çözüm Önerileri: “Eğitim süreci içerisinde öğretmen yalnız bırakılmamalı. Hizmet içi eğitimle öğretmenlerin kendini geliştirebileceği imkanlar sağlanarak alandaki yeni bilgi ve uygulamalar hakkında yeterli hale getirilmelidir. Üniversitelerde farklı engel türlerini kapsayan daha fazla sayıda kurs, seminer gibi çalışmaların yapılması çok önemli. Özellikle okul öncesi gibi alandan mezun olmuş ve bu alanda çalışan öğretmenlere hizmet içi eğitim imkanlarıyla bu çalışmaların zorunlu olarak verilmesi gerekiyor. Kurs, seminer gibi çalışmaların, eğitimlerin herkesin alabilmesi için ücretlerinin düşürülmesi gerekiyor. Yüksek lisans programları ile eğitimde süreklilik sağlanmalıdır. Özel eğitim alanında gelişimi destekleyecek kitapların ve kaynakların arttırılması gerekiyor. Hizmet içi eğitimde verilen eğitimin niteliği de çok önemli bu alanda eksikliğini düşündüğümüz alanlarda işlevsel eğitim verilmelidir...”

2.4.1. Öğretmenlerde davranış-tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 25. Yöneticilerin, Öğretmenlerde Davranış-Tepki Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenlerde davranış-tepki		
açısından karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	7	70
Hayır	3	30
Toplam	10	100

Çizelge 25'ten anlaşılacağı gibi “Öğretmenlerde davranış-tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna yöneticilerden 7’si evet cevabını verirken 3’ü de hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden birinin ifadesi durumu betimlemektedir.

“Öğretmenlerin özel durumlarından dolayı sık izin almaları eğitim sürecini aksattığı için sorun oluyor. Yine bazı öğretmenlerin iletişim becerilerini etkin bir şekilde kullanamamaları sorun oluyor. Bu durum velinin çocuğunun başka öğretmende eğitim almasını talep etmesine neden olabiliyor. Öğrenci başka öğretmene gittiğinde uyum sorunu oluşabiliyor. Bunun gibi olumsuz davranış sorunları ile karşılaşıyoruz...”

Bir başka kurum yöneticisinin konuya ilişkin ifadesi aşağıda belirtilmiştir.

“Tabi ki bu konuda bazı sorunlar yaşıyorum. Bunlardan en önemlisi öğretmenlerin okula geç gelmesi diyebilirim. Ders neredeyse başlayacak, ancak öğretmen hala gelmemiş olabiliyor. Bu konuda uyarı yaptığım halde vaktinde görev yerinde bulunma sorununu çözemedik...”

Örneklem grubundaki yöneticiler sorununa ilişkin çözüm önerilerini şu şekilde ifade etmiştir.

Çözüm Önerileri: "Öğretmenlerin sık izin istemelerini engellemek amacıyla bu davranışı sürekli olarak tekrarlayan çalışanı işten atma yetkisinin yöneticiye tanınması sağlanmalıdır. Öğretmenlerin iletişim becerilerini kullanma yönünde dikkat etmesi ve kendini bu konuda geliştirmesi gerekiyor. Okula vaktinde gelmek, gibi görev ve sorumluluklarını yerine getirmede uyarının yeterli olmadığı durumlarda yaptırımın uygulanması gerekir..."

2.4.2. Öğretmenlerde davranış-tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 26. Öğretmenlerin, Davranış-Tepki Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Davranış tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	7	35
Hayır	13	65
Toplam	20	100

Çizelge 26'dan anlaşılacağı gibi;" Öğretmen olarak davranış-tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı?" sorusuna öğretmenlerin 7'si evet cevabını verirken 13'ü hayır cevabını vermiştir. Kurum yöneticileri ise bu soruya %70 oranında evet demiştir. Öğretmenlerin verilerinde görüldüğü üzere evet diyenlerin oranı ise %35'dir. İki bölümdeki veriler analiz edildiğinde de, öğretmenlerin davranış, tepki durumları bağlamında yöneticilerin büyük oranda sorun yaşadıkları saptanırken eğitim personelinde bu oranın düştüğü belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin ifadesi durumu betimlemektedir.

“Tabi ki var, temel sıkıntımız öğrenciyi anlamamaktan geçiyor. Öğrenciyi tanımaya dönük yaptığımız çalışmalar yetersiz. Çocuğun ihtiyaçlarını belirlemek için iyi bir şekilde çocuğu gözlemlemek gerekiyor. Çocukların bireysel farklılıklarına dikkat ederek eğitim sürecini tamamlamalıyız. Özel eğitim hata kabul etmez. Çocuğa bir kere yanlış öğrettiğiniz bir davranışı düzeltmek bu çocuklarda çok zor olabiliyor...”

Bir başka öğretmenin konu ile ilgili açıklaması aşağıda belirtilmiştir.

“Aldığım okul öncesi eğitimine oranla özel eğitim çok farklı. Daha fazla sabırlı olmanız gerekiyor. Erken çocuklukta daha kısa sürede bir kavram veya beceriyi kazandırırken, özel eğitimde belki bir ay boyunca tek rengi öğretiyorsunuz. Bunun gibi durumlarda öğrencinin bireysel farklılığına göre ilerlemeniz gerekiyor. Bu beni zorluyor açıkçası...”

Öğretmenlerin, sorunun çözümüne dönük ifadesi aşağıda bulunmaktadır.

Çözüm Önerileri: “Öğretmenlerin tepki, davranışında karşılaşılabilecek olumsuz durumları en aza indirmek için eğitim personelinin özel eğitim alanında bilgi beceri ve deneyimin olması gerekiyor. Özel eğitim bölümünden mezun olması gerekiyor. Eğer diğer alanlardan mezun olmuşsa, bu alanda iyi eğitim alması gerekli uygulamalar ile kendini geliştirmesi gerekiyor. Bu kriterler olduktan sonra eğitim süreç içerisinde deneyimle tecrübe kazanılıyor...”

2.5.1. Öğretmen sirkülasyonu açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 27. Yöneticilerin, Öğretmen Sirkülasyonu Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	10	100
Hayır	0	0
Toplam	10	100

Çizelge 27'den anlaşılacağı gibi “Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna katılımcıların hepsi evet cevabını vermişlerdir.

Yöneticilerden birinin konuya ilişkin düşüncesi aşağıda belirtilmektedir.

“Bu alanda sıkıntılarımız yoğun. Yaşadığımız en büyük sorun eğitim personelin sürekli olarak değişmesi. Öğretmen kuruma alılıyor, öğrenciye alılıyor tam yetiştirdiyorum kurum değiştiriyor. Bu sefer yeni öğretmen alımı yeniden uyum süreci bizde ve öğrencilerde soruna dönüşüyor...”

Diğer bir yöneticinin konu ile ilgili düşüncesi ise şu yöndedir.

“Eğitim personelinde yaşadığımız en büyük sorunlardan biri öğretmen değişimleri. Yeni bir iş bulunca veya devlet kurumlarına atanınca bizi bırakabiliyorlar. Bu konuda yaptırım uygulayamıyoruz. Haliyle sürekli öğretmen değişimleri oluyor bizim gibi rehabilitasyon merkezlerinde...”

Yöneticilerin, öğretmenlerin sirkülasyonu sorununa dönük çözüm önerileri şu şekildedir.

Çözüm Önerileri: “Yöneticilerden bazıları, ücret ve çalışma koşullarının düzeltilmesi ile öğretmenlerin kurum değiştirmesinin engellenebileceğini ifade etmiştir. Yöneticilerden bazıları ise; nedeni olmadan ya da basit nedenlerden dolayı kurumdan ayrılma durumunun yasal yollarla yaptırım kullanarak engellenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir...”

2.5.2. Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 28. Öğretmenlerin, Öğretmen Sirkülasyonu Açısından Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	18	90
Hayır	2	10
Toplam	20	100

Çizelge 28’den de anlaşılacağı gibi “Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna örneklem grubundaki öğretmenlerin 18’i evet cevabını verirken 2’si hayır cevabını vermişlerdir. Yöneticilerin bu alanda verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından analiz edildiğinde her iki grupta sonuçların paralellik gösterdiği saptanmıştır. Yönetici ve öğretmenlerin neredeyse hepsinin, öğretmenlerin sirkülasyonu açısından sorun yaşadığı araştırmacının yaptığı değerlendirme sonucunda belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin aşağıdaki düşünceleri konuyu açıklamaktadır.

“Okulumuzda öğretmen sirkülasyonu sorunu mevcut. Öğretmenlerimizin yarısından fazlası ücretli olarak çalışıyor. Bu öğretmenlere bir yıl süre ile

kurumda eğitim verme imkanı veriliyor. Bir sonraki sene başka bir öğretmen gelebiliyor. Bu sefer her şey sil baştan başlıyor. Ücretli öğretmeni bölüme alıştırma, geliştirme, öğrencilerin tanınması uyum sağlaması, öğretmenin uyumun derken ancak sene sonunda uyumu sağlayabiliyoruz. Sonraki sene yeni öğretmenler geliyor devam eden arkadaşlarımız oluyor ancak, çoğu öğretmen devam etmiyor...”

Bir başka öğretmen ise konuya ilişkin olarak şunları ifade etmiştir.

“Evet, özel eğitim kurumlarında öğretmen sirkülasyonu sorununu sıklıkla yaşıyoruz. Özellikle rehabilitasyon merkezlerinde öğretmen sirkülasyonu daha fazla oluyor. Kurumun maaşı geç ödemesi, öğretmenlere yaklaşımı, kurumların farklılaşan koşul ve imkanları gibi durumlar öğretmenin kurum değiştirmesine neden olabiliyor. Bazı yöneticiler, eğitim faaliyetinden önce ticari boyuta odaklanıyor. Bunun gibi durumlarda eğitim ihtiyacı, öğretmen ihtiyacı karşılanmadığı için istemesek de kurum değiştirmek zorunda kalabiliyoruz. Çalışma şartları düzeltilirse öğretmenler çalıştığı yerde mutlu olursa kurumunda kalacak...”

Öğretmenlerin, öğretmen sirkülasyonu sorununa dönük çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Özel eğitim kurumlarında öğretmen sirkülasyonunu engellemek için çalışma şartlarının düzeltilmesi gerekiyor. Kurumdaki eğitsel, sosyal imkanlarının artması, kurum yöneticileri ve öğretmenler arasında olumlu bir iletişimin kurulması, karşılıklı sorumlulukların gerçekleştirilmesi gerekiyor...”

Üçüncü Alt Problem: Erken Tanı ve Yerleştirme Konusunda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

3.1.1. Erken tanı ve yerleştirme konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 29. Yöneticilerin, Erken Tanı ve Yerleştirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Erken tanı ve yerleştirmede karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	9	90
Hayır	1	10
Toplam	10	100

Çizelge 29'dan anlaşılacağı gibi "Erken tanı ve yerleştirmede karşılaştığınız sorunlar var mı?" sorusuna yöneticilerin 9'u evet cevabını 1'i hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden birinin erken tanı ve yerleştirme ile ilgili aşağıdaki ifadesi durumu açıkça ortaya koymaktadır.

"Hayati bir konu; geçmişe oranla erken tanı da baya mesafe alındı. Ancak hala istenilen düzeydedir diyemeyiz. Tanı ne kadar erken olursa özel eğitimin amaçlarına o kadar iyi ulaşılır. Eğitime geç kalındığı için hedefe ulaşamamış çocuklar var. Bu nedenle birçok çocuk zorunlu eğitimin dışında kalmış, özel gereksinimi olduğu halde RAM'a yönlendirilmemiş, uğraşmayalım diye düşünülmüş. Mesela, bir aile geldi. Çocuk normal okula gitmiş 3.sınıfa kadar fark edilmemiş, orta düzeyde zihin engelli. Çocuk 10 yaşında ancak özel eğitim alması için kuruma getirilmiş. Tabi ki özel eğitimde geç kalınmış oluyor. Bu çocuklar eğitime geç kalmış maalesef belli yaşa geldiği için daha zor öğreniyorlar. Oysa erken fark edilip tanılanan çocukların eğitimden daha çok faydalanıp performanslarını yükseltebiliyoruz. Size erken tanı ile ilgili

yaşadığım bir olayı anlatayım: Normal bir ilk okuldan 10 tane veli bir gün okulumuza bir çocuğu şikayet için yanıma geldi. Bana dediler sınıfımızda sorunlu bir çocuk var o çocuğu istemiyoruz bu okula alın. Sordum, bu çocuğun bir öğretmeni yok mu. Öğretmeninde bıktığını söylediler. Belli ki bu çocuk hiperaktif desteğe ihtiyacı var. Bu sizin çocuğunuzda da olabilirdi dedim. Hepsi başını önüne eğdi. Siz bir çözüm bulalım diye buraya gelmemişsiniz. O çocuğa deli tanısını koymuşsunuz. Büyük ihtimalle çocuklarınıza da o çocuk delidir onunla oynamayın demişsinizdir dedim. Öğretmeninde dahil herkes o çocuğa sırtını dönmüş, çocuk hırçınlık, agresiflik yapıyor. Bide o çocukla empati kurun. Öğretmenle konuşun çocuğu RAM'a yönlendirsın. Belki kaynaştırma eğitimine alınacak, sizde çocuklarınız ve sınıf öğretmeniyle hep beraber o çocuğu hayata kazandıracaksınız. Haklısınız diyerek utanarak gittiler. Burada sorun, eğer öğretmen ve veliler bilinçli olsa o çocuğu erkenden fark edip yönlendirmiş olsa bunlar yaşanmadan bir özel eğitim okulu ya da kaynaştırma eğitimine alınacaktı..."

Bir başka kurum yöneticisinin konuya ilişkin görüşü ise kısaca aşağıda belirtilmiştir.

"Ailenin üniversite hastanesine geç gitmesi sıklıkla karşımıza çıkıyor. Özellikle otizmli çocuklarda çocuğun bedenen ya da zihnen bariz bir sorunu olmadığı için aile daha geç fark ediyor. Ya da doktor fark edemediği için tanılamada geç kalınabiliyor. Bazı durumlarda aile doktoru teşhisini kabul etmek istemiyor, farklı doktora gitme, hoca gitme gibi durumlar da çocuğun zaman kaybetmesine neden oluyor..."

Erken tanıya ve yerleştirmeye ilişkin bir başka yöneticinin görüşü aşağıda ifade edilmektedir.

"Sağlık raporları ile Ram raporlarında ciddi sorunlar yaşıyoruz. Bu alanda rapor veren hastane sayısı çok az. Tanı koyacak doktor sayısı az. Bu durumda çocuk uzun süre tanılmak için bekleyebiliyor. Randevu geç tarihe veriliyor ve sonuç olarak erken tanı yapılamıyor. Bir başka sıkıntı tanı yapacak hastane sayısı az, çocuk sayısı fazla olduğu için doktorun bir çocuğa ayırdığı süre az oluyor ve tanılama da yanlışlıklar yapılabiliyor. Mesela kurumumuzda otizmli bir çocuk zihinsel engeli teşhisi almıştı. RAM'da da durum aynı kurum sayısı az, öğrenci sayısı çok bu yüzden kısa sürede tanılama ve yerleştirme yapılıyor. Bu da yanlış tanı ve yerleştirmeye neden oluyor ve doğru sonuçları doğurmuyor..."

Erken tanılamada sorun yaşamadığını, ancak yerleştirmede sorun yaşadığını ifade eden yöneticinin görüşü ise farklı bir boyutta sorunu ortaya koymaktadır.

“Ram ve hastaneler tanılama sürecini doğru yapıyor. Erken tanılamada bir sorun yaşamıyoruz. Ancak velinin isteği veya ihtiyaçları(okula yakınlık vb.)yanlış kuruma yerleştirmeye neden olabiliyor. Örneğin, bizim kurumumuz hafif derecedeki zihinsel engellilere eğitim veriyor. Buna rağmen velilerin istek ve yönlendirmesi nedeniyle ağır zihinsel engelli öğrenciler kurumumuza eğitim için yönlendiriliyorlar...”

Yöneticilerin “Erken tanı ve yerleştirmede sorun yaşıyor musunuz?”sorusuna dönük çözüm önerileri ise aşağıda analiz edilerek belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri:“ Çocuğun doğum sonrasında tam teşekküllü bir hastanede tüm boyutuyla değerlendirilmesi gerekiyor. Erken tanı için bu çok önemli. Aileler; Üniversiteler veya belediyenin düzenlediği kurslara katılarak çocuk gelişimi konusunda bilgilendirilmelidir. Özel eğitimde farkındalık çalışmalarına katılmalıdır. Bu eğitimi verecek kurumların sayısının artırılması sivil toplum örgütleri, dernekler, üniversiteler, belediyeler vb. erken tanı için daha çok çalışma yapması gerekiyor. Sağlık taramaların okullarda daha dikkatli ve daha sık yapılması gerekiyor. Özellikle normal okul öğretmenlerinin bu alanda bilgili olması gerekiyor. Erken çocukluk döneminde çocukların iyi bir şekilde gözlenmesi, ihtiyacı olanları tespit ederek RAM'a yönlendirme gibi becerilerinin gelişmesi gerekiyor. Okuldaki rehber öğretmenlerinin sayısının artırılması gerekiyor. Sağlık bakanlığının tanılama yapılan hastanelere ek ödeme yapması gerekiyor. Böylece hastaneler bunu ek külfet olarak görmeyecek ve tanılama yapacak kurum sayısı artacaktır. MEB 'e bağlı RAM sayılarının artırılması böylece daha az öğrenci ile daha doğru tanılama, yerleştirmenin yapılması gerekiyor.

3.1.2.Erken tanı ve yerleştirmede karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 30. Öğretmenlerin, Erken Tanı ve Yerleştirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Erken tanı ve yerleştirmede		
karşılaştığınız sorun var mı?	n	%
Evet	18	90
Hayır	2	10
Toplam	20	100

Çizelge 30'dan da anlaşılacağı gibi “Erken tanı ve yerleştirmede karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna öğretmenlerin 18’i evet cevabını verirken 2’si hayır cevabını vermiştir. Örneklem grubuna giren yöneticilerin bu alanda verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından analiz edildiğinde her iki grupta sonuçların paralellik gösterdiği saptanmıştır. Yönetici ve öğretmenlerin neredeyse hepsinin erken tanı ve yerleştirmede sorun yaşadığı araştırmacının yaptığı değerlendirme sonucunda saptanmıştır.

Öğretmenlerden birinin erken tanı ve yerleştirme ile ilgili aşağıdaki ifadesi konuyu açıkça ortaya koymaktadır.

“Çok fazla etkisi var. En büyük eksikliği eğitimde yaşadığımız geri kalınmışlıklar. Örneğin; şu anda on sekiz yaşında bir öğrencim var. Sekiz yaşında tanılanıp eğitim sürecine alınmış. Eğitime geç kalındığı için okuma yazmayı öğrenmede ve diğer becerileri kazanmada ciddi sıkıntı yaşıyoruz. Diğer otizm tanısı alan öğrencim ise henüz dört yaşında yedi ay önce eğitime geldi. İlk geldiğinde hiç tepki vermiyordu. Yedi aylık eğitim sonunda şimdi adı söylendiğinde tepki veriyor, sesin geldiği yöne yöneliyor. Otizm tanısı için çok önemli bir aşama. Küçük yaşta müdahale programları ile eğitime başlamak çok önemli. Burada aileye çok önemli görev düşüyor. Alenin fark etmediği durumlar en fazla otizmlilerde oluyor. Gerçekten bu alanla ilgili bilgimiz yoksa fark etmek zor. Tamam aile fark etti ancak hastaneye randevu almak çok zor, bunu beklerken de geç kalabiliyor. Eğitsel tanının yapıldığı RAM’larda da sorunlar oluyor. Bir çocuk on-on beş dakikada tanılanıyor.

Tanıma sürecinde subjektif değerlendirmeler yapılıyor. Maalesef sonuca baktığımızda çocuk yanlış bir kuruma yönlendirilebiliyor. Eğitim baştan yanlış işliyor, sonuçta istedik olmuyor...”

Öğretmenlerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu özetler niteliktedir.

“Erken tanıda karşılaştığımız sorunlar var. Doktorların dikkatsiz davranmaları çocuğun hayatına mal olabiliyor. Mesela; Bir velimiz, çocuğunda bir-bir buçuk yaşında bazı gelişim geriliklerini fark ediyor. Yürüme gecikiyor, konuşma gerilikleri var bunun gibi durumları fark ediyor. Aile çocuğunu doktora götürdüğünde Fenilketonüri denilen kalıtsal bir rahatsızlıkla dünyaya geldiğini öğreniyor. Bu rahatsızlık bebek yeni dünyaya geldiğinde topuk testi ile fark ediliyor. Fark edildiğinde ise protein diyeti uygulamak çok önemli, çünkü proteinin vücut kullanamadığı için beyne zarar veriyor. Öğrencimde topuk testi alınmış. Ancak bir şekilde fark edilmemiş. Çocuğun hastane ve Ram’da tanıma için geçirdiği süre de artınca eğitime geç başlamak durumunda kalmış. Şimdi öğrencim 8 yaşında ancak hala tam olarak okuyamıyor. Ciddi gelişim gerilikleri var...”

Başka bir öğretmen ise konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir.

“Eğitime geç kalınmada sıkıntılarımız var. Gecikmeye neden olan durumlardan biri de yanlış tanı. Bunu bizzat yaşadım. Otistik bir öğrencime zihin engelliler tanısı verildi. Biz aileyi tekrardan hastaneye yönlendirdiğimiz zaman aynı öğrencim otizm tanısı aldı. Velinin bu konuda çok dikkatli olması gerekiyor...”

Öğretmenlerden biri konuya ilişkin olarak şunları ifade etmiştir.

“İşitme engelliler için erken tanı iyi düzeyde. Doğum sonrasında yapılan taramalar son zamanlarda işitme engellilerin belirlenmesinde olumlu etki yarattı. Sonradan oluşan işitme kayıplarının belirlenebilmesi içinde ilkokullarda düzenli işitme taramalarının yapılması gerekiyor...”

Öğretmenler, erken tanı ve yerleştirme konusunda belirttikleri sorunların çözüm önerilerini şu şekilde açıklamışlardır.

Çözüm Önerileri: “Ailelere özel eğitim hakkında bilgi verilmelidir. Çocuklarında fark ettikleri gelişim engelleri varsa nerelere başvuracakları eğitimciler tarafından anlatılmalıdır. Belediyelerin ve sosyal destek veren diğer kuruluşların aileleri bilgilendirme eğitimlerini artırılmalıdır. Okul öncesi ve ilkokullarda sınıf, rehber öğretmenleri çocukları çok iyi gözlemlemelidir. Kuşku duydukları çocuğu vakit kaybetmeden doğru yerlere yönlendirmelidir. RAM’a yönlendirilen çocuklar gerektiği sürede farklı objektif, standart araçlarla değerlendirilerek uygun kurumlara doğru yönlendirilmeler yapılmalıdır. Doktor ve sağlık çalışanlarının gelişim özelliklerini çok iyi bilmesi, işini çok hassas ve dikkatli bir şekilde yapması gerekiyor. Bu alanda yapılan hatayı geriye çevirmek imkansız...”

3.2.1. Rehberlik araştırma merkezinin yaptığı değerlendirmede karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 31. Yöneticilerin, Rehberlik Araştırma Merkezinin Yaptığı Değerlendirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

RAM’ın yaptığı değerlendirmede		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	9	90
Hayır	1	10
Toplam	10	100

Çizelge 31’den anlaşılacağı üzere “Rehberlik araştırma merkezinin yaptığı değerlendirmede karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna yöneticilerin 9’u evet, 1’i hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin büyük çoğunluğu bu alanda sorun yaşadığını belirtmiştir.

Yöneticilerden birinin aşağıdaki ifadesi durumu açıklamaktadır.

“RAM’da çocuklar yeteri sürede ve doğru değerlendirilmediği için bireysel ihtiyaçlarına uygun modülleri alamıyorlar. Kısa süreli değerlendirme sonunda öğrencinin ihtiyacına uygun olmayan hedefler belirlenebiliyor. Hiç unutmam bir keresinde erkek öğrencimize ped değiştirme modülü verilmişti veya kız öğrenciye tıraş olma modülü verilebiliyor. Biz veya ailenin itiraz etmesi durumunda yeniden rapor alma süreci 6 aya kadar uzayabiliyor. Sürenin uzaması durumunda çocuk eğitim alamadığı için yeniden değerlendirme isteğinde bulunamıyoruz. Ancak bir yıl sonra yeniden değerlendirmede değişiklik yapılabilir. Değişikliğin yapılması için de sorunun fark edilmesi gerekiyor. RAM’ın eğitsel değerlendirmeyi yılda bir kere değil, üç ayda bir kere yapması gerekiyor. Bir senede çocuğun değişimi çok yoğun olabiliyor. Bu nedenle hazırlanan modüller ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalıyor...”

Bir başka yöneticinin konuya ilişkin görüşü ise aşağıda belirtilmiştir.

“RAM’ın değerlendirmesinde çok ciddi sorunlar yaşayabiliyoruz. Bir öğrencimizde en son yaşadık. Çocuğun hastane raporunda zihinsel engelli yazıyor, biz de yaptığımız genel değerlendirmede zihinsel engelli belirtilerini gözlemliyoruz ancak RAM’da ki değerlendirme sonucunda çocuğa otizm modülü verilebiliyor. Aynı şekilde bedensel engeli olmayan bir öğrencimize beden engeli modülü verilebiliyor. Bu durum verdiğimiz eğitimde soruna neden oluyor. Sorunların nedeni, RAM sayısının yetersiz olması değerlendirme gereksinimi olan öğrenci sayısının fazla olması, standart zeka testleri yerine subjektif testlerle değerlendirmenin yapılması gibi sebeplerin öğrencinin yanlış değerlendirilmesine neden olduğunu düşünüyorum. Değerlendirme süresinin kısa tutulması, objektif testleri kullanma bilgisinin yetersiz oluşundan dolayı subjektif araçlarla değerlendirme yapılıyor...”

Yöneticiler, konuya ilişkin çözüm önerilerini şu ifadelerle açıklamışlardır.

Çözüm Önerileri: “Ram da daha kapsamlı değerlendirme yapmak gerekiyor. Sadece psikologların değil, aynı zamanda fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti vb. farklı alan uzmanlarının, çocuğun eğitim aldığı öğretmeninin, ailenin tanılama ve değerlendirme sürecine katılması gerekiyor. Ram sayısını arttırılması, bir çocuğa ayrılan değerlendirme ve tanılama süresinin artması gerekiyor. Objektif değerlendirme ölçeklerinin kullanılması bu testleri uygulama konusunda yetersiz olan kişilere objektif test kullanma becerisinin kazandırılması gerekiyor...”

3.2.2. Rehberlik araştırma merkezinin yaptığı değerlendirmede karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 32.Öğretmenlerin, Rehberlik Araştırma Merkezinin Yaptığı Değerlendirmede Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

RAM'ın yaptığı değerlendirmede		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	18	90
Hayır	2	10
Toplam	20	100

Çizelge 32'den anlaşılacağı üzere “Rehberlik araştırma merkezinin yaptığı değerlendirme sürecinde karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna öğretmenlerden 18’i evet, 2’si hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin de büyük çoğunluğu yani %90’ı bu alanda sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Araştırmacının verileri değerlendirmesi sonucunda kurum yöneticisi ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun RAM’ın yaptığı değerlendirme süreci ve sonrasında sorun yaşandığı belirlenmiştir.

Bir öğretmenin aşağıdaki ifadesi durumu açıklamaktadır.

“RAM’a yönlendirilen çocuğun değerlendirilmesin de sorun yaşıyoruz. Çocuk tam olarak incelenmeden kısa sürede hedefler kazanımlar belirleniyor. Belirlenen hedef, kazanımların çoğu uymuyor. Bu durumda çocuğun bireysel ihtiyaçlarına mı yoksa ramdan gelen rapora göre mi eğitim vermem konusunda tereddüt yaşıyorum...”

Bir başka öğretmenin konuya ilişkin düşüncesi aşağıda açıklanmıştır.

“RAM’ın doğru tanılama yaptığını düşünmüyorum. Çünkü raporuna baktığınızda çocukların neredeyse hepsinde aynı kazanımlar var. Oysaki

öğrencilere baktığınız da, hepsi bir birinden farklı düzeyde. Değerlendirmenin çocuğun kendini rahat hissedeceği ortamda yapılması, tanımadığı kişi, iletişim kuramama gibi durumlardan dolayı değerlendirilmede hatalar yapılabiliyor...”

Öğretmenlerden bir diğeri ise konuyu şu şekilde aktarmaktadır.

“...ancak RAM’da tanımlama ve değerlendirmede ciddi sıkıntılar yaşıyoruz. Anaokulu çağındaki öğrencimize bine kadar yüzer sayar hedefi verilmişti. Kısacası RAM’da çocukların değerlendirilmesinde ciddi sorunlar var. Değerlendirme yılda bir kere yapılıyor. Bu çok uzun bir süre...”

Öğretmenlerin, sorunun çözümüne ilişkin önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Sadece RAM’da değil, okul ve ev ortamında değerlendirmenin çok yönlü yapılması gerekiyor. Tanı ve değerlendirmenin amaca uygun olması için doğru yerde doğru zamanda standart araçlar kullanmak gerekmektedir. Yılda bir kere değil en az iki kere değerlendirme yapılmalıdır. Yine; on, on beş dakikalık değerlendirme yetersiz kalabiliyor, bir çocuk için ayrılan değerlendirme süresi arttırılmalıdır. Ailelere erken fark etme için eğitimler verilebilir. Okul öncesi öğretmenleri, sınıf öğretmenlerinin daha dikkatli olması gerekiyor. Yine tüm kademedeki okullarda sağlık taramalarının düzenli aralıklarla yapılması gerekiyor...”

Dördüncü Alt Problem: Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

4.1.1. Özel eğitimde, eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 33. Yöneticilerin, Eğitim Süresinin Yetersizliğine İlişkin Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Eğitim süresinin yetersizliğine ilişkin		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	7	70
Hayır	3	30
Toplam	10	100

Çizelge 33'te de görüldüğü üzere“ Özel eğitimde, eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili karşılaştığınız sorunlar var mı?”sorusuna yöneticilerden 7'si evet cevabını vermiş 3'ü ise hayır cevabını vermiştir. Evet cevabını veren yöneticilerin tümü özel rehabilitasyon merkezinde yöneticilik yapmakta, hayır cevabını veren yöneticilerin ise MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında yöneticilik yaptığı saptanmıştır. Bu bağlamda MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında” eğitimin süresine” ilişkin yetersizlik yaşanmazken, özel rehabilitasyon merkezlerinde “eğitimin süresine” ilişkin yetersizliklerin yaşandığı elde edilen bulgular sonucunda saptanmıştır.

Özel rehabilitasyon merkezinde görev yapan yöneticilerden birinin aşağıdaki ifadesi durumu özetlemektedir.

“Ders seansları ayda 8 seans olmak üzere haftada 2 seans olarak yönetmelikte belirlenmiştir. Her ders seansı ise 45 dakika olarak belirlenmiştir. Bu sürenin özel gereksinimli çocuğun eğitim ihtiyacını karşıladığını düşünmüyorum. Özel gereksinimli bireyi tüm alanlarda yeterli hale getirmek için daha haftada iki seans yetersiz kalıyor. Ders süresi bakımından özel eğitim genel eğitim ile kıyaslandığında uçurum fark var. Ders seanslarının arttırılması gerekiyor...”

Yöneticilerin ders süresine ilişkin çözüm önerilerine aşağıda yer verilmektedir.

Çözüm Önerileri: "Özel gereksinimli bireylere gerekli bilgi, beceri, tutumların kazandırılması, gelecek hayatlarında bağımsız bireyler olarak topluma kazandırılmaları aldıkları eğitime bağlıdır. Ancak eğitimin süresi bu becerileri kazandırmak adına yetersiz kalmaktadır. Ders seanslarının arttırılarak kesintisiz eğitim ihtiyacının tam olarak sağlanması gerekiyor..."

4.1.2. Özel eğitimde, eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 34. Öğretmenlerin, Eğitim Süresinin Yetersizliğine İlişkin Karşılaştığınız Sorunlar Var mı Sorusuna Verdiği Cevapların Dağılımları.

Eğitimin süresinin yetersizliğine ilişkin		
Karşılaştığınız sorun var mı?	n	%
Evet	14	70
Hayır	6	30
Toplam	20	100

Çizelge 34'te görüldüğü üzere "Özel eğitimde, eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili karşılaştığınız sorunlar var mı?" sorusuna öğretmenlerden 14'ü evet cevabını vermiş 6'sı ise hayır cevabını vermiştir. Evet cevabını veren katılımcıların hepsi özel rehabilitasyon merkezinde görev yapmakta, hayır cevabının veren katılımcılar ise MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında görev yapmaktadır. Yöneticiler kısmında olduğu gibi bu kısımda da özel rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenler, eğitimin süresini yetersiz olarak değerlendirmiş, MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında çalışan eğitim personelleri süreyi yeterli bulduklarının ifade etmiştir. Araştırmacının verileri değerlendirmesi sonucunda MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında "eğitimin süresine" ilişkin yetersizlik yaşanmazken, özel rehabilitasyon merkezlerinde "eğitimin süresine" ilişkin yetersizliklerin oran bakımından yoğun bir şekilde yaşandığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıkça özetlemektedir.

“Özel gereksinimli çocuklar ayda sekiz seans eğitim alıyorlar. Her seans ise kırk beş dakika, bu süre eğitim ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalıyor. Bu nedenle özel gereksinimli bireylere akademik anlamda nitelikli bir eğitim verilemiyor. Kaynaştırma eğitiminin yaygınlaşması ile eğitim engelleri azaltılmış olsa da eğitimin süresinin yetersiz oluşundan dolayı eğitimde aksamalar oluyor...”

Başka bir öğretmenin konuya ilişkin düşüncesi ise şu şekildedir.

“Ders saatlerimiz eğitim süreci için çok az. Haftada iki seans eğitim için yeterli süre değil. Eğitimde kopukluklar oluşuyor, genel eğitimle kıyasladığımız zaman ciddi adaletsizlikler olabiliyor...”

Öğretmenlerin, eğitimin süresi ile ilgili yaşanan sorunların çözüm önerisini şu şekilde ifade etmiştir.

Çözüm Önerileri: “Yönetmeliklerle belirlenen ayda sekiz seans olan eğitim süresinin arttırılması gerekiyor. Özel gereksinimli öğrencilerin, istenilen düzeyde eğitim almaları ancak sürekli eğitimle sağlanabilir. Bu öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi, davranış becerilerinin geliştirilmesi, gelecekte bağımsız kendine yetebilen bireyler olması ancak nitelikli bir eğitim imkanı ile sağlanacaktır. Nitelikli bir eğitim verebilmek için ise eğitimin süresinin arttırılması gerekir. Özel eğitimde kesintisiz eğitimden yola çıkarsak, kesintisiz eğitim için bu gerekli...”

4.2.1. Eğitim sürecinde öğretmenlerin; alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 35. Yöneticilerin, Öğretmenlerin Pedagojik Alan Bilgisi ve Sınıf Yönetimine İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları

Öğretmenlerin alan bilgisi ve sınıf yönetimin de karşılaştığınız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	8	80
Hayır	2	20
Toplam	10	100

Çizelge 35'ten de anlaşılacağı üzere "Eğitim sürecinde öğretmenlerin alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığınız sorunlar var mı?" sorusuna yöneticilerden 8'i evet cevabını verirken 2'si hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden bir tanesinin aşağıdaki ifadesi konuyu kısaca özetlemektedir.

"Evet, öğretmenlerde alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetiminde karşılaştığımız sorunlar var. Durumu bir örnekle açıklamak gerekirse: Okul öncesi öğretmeni bölümü mezunlarının usta öğreticilik belgesi ile özel eğitim kurumlarında yasal olarak çalışma hakkı var. Bu öğretmenin işitme engelliler sınıfında görev aldığını düşünün. Eğitim verdiği çocukta total işitme engeli olduğunu farz edin. Bu çocuğa dudak okuma yöntemi kullanarak eğitim vermek gerekiyor, ancak öğretmen yöntemi bilmiyor. Geriye beden dilini kullanarak eğitim vermek kalıyor. Öğretmen doğal olarak bunu da bilmiyor, öğretmen çocuğa bakıyor, çocuk öğretmene bakıyor, ama olan öğrenciye oluyor. Anlattığım bu durum ve benzeri sorunlar birçok özel eğitim kurumunda yaşanıyor. Sınıf öğretmenlerinde dikte okuma yazma becerisi kazandırmada sorun yaşamıyoruz ancak okul öncesi öğretmenlerinde bu alanda sıkıntı yaşayabiliyoruz. Bu nedenle okul öncesi bölümü mezunu öğretmenlerimize kendi bölümüne yakın alanlarda sosyal- psiko motor-öz bakım becerilerinin kazanımı gibi okul öncesi çağıdaki özel gereksinimli öğrencileri yönlendiriyoruz. Okul öncesi öğretmenlerinin bu alanda çalışmasına bir şey dediğimiz yok ama özel eğitiminde şakası yok. Sonuçta

kritik dönem var. Bu süreci sağlıklı geçirmediğimiz zaman olan çocuğa oluyor. Öğretmen iyi niyetli olabilir, şefkatli olabilir ama özel eğitim işi bilmekten geçiyor. İş bilmediğiniz zaman iyi niyet yetmiyor. Burada, usta öğreticilik belgesi ile işe başlayan öğretmen bir, bir buçuk ay boyunca sadece gözlem yapıyor, diğer öğretmenlerden fikir alışverişi yapıyor. Özel eğitime uygun olup olmadığını değerlendirdikten sonra eğitim vermeye başlıyor. Ancak söylemeliyim ki özel eğitimi alanı dışındaki öğretmenlerin sadece bir aylık eğitime bu alanda görevlendirilmesine karşıyım...”

Konuya ilişkin başka bir kurum yöneticisinin görüşü ise aşağıda açıklanmıştır.

“Eğitim sürecinde öğretmenlerin özel eğitim konusunda yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlar olabiliyor. Sorunları gidermek için kurs, seminer vb. çalışmaları düzenleyerek öğretmenleri geliştirmeye çalışıyoruz ancak yeterli olduğunu düşünmüyorum...”

Yöneticilerin eğitim sürecinde öğretmenlerin alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığı sorunlara ilişkin çözüm önerileri aşağıda ifade edilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Özel eğitim alanında çalışma imkanı olan çocuk gelişimi, sınıf öğretmeni gibi öğretmenlik fakültelerinde özel eğitime dersleri arttırılmalı özellikle, özel eğitim kurumlarında uygulama yapacakları dersler programa alınmalıdır. Özel eğitimde de uygulanan” Küçük adımlar, uygulamalı davranış analizi” gibi çalışmalar okutulmalıdır. Aynı zamanda bu çalışmaların uzman öğretici eğitimine de eklenmesi gerekiyor. Uzman öğretici olmak için alınan bir aylık kursun süresinin attırılması, özel eğitim kurumlarında uygulamalı eğitime alınarak becerilerinin arttırılması sağlanmalıdır. Eğitim sürekli gelişen bir süreçtir. Bu süreçte öğretmenin kendini geliştirmesi gerekmektedir. Bunun için mutlaka yeni gelişmelerin ışığında güncel çalışmaların takip etmesi gerekmektedir. Alan öğretmenlerinin de katıldığı hizmet içi eğitim çalışmaları düzenlenmelidir...”

4.2.2. Eğitim sürecinde öğretmenlerin alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığı sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 36. Öğretmenlerin, Pedagojik Bilgisi ve Sınıf Yönetimine İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Öğretmenlerin,sınıf yönetiminde		
karşılaştığımız sorunlar var mı?	n	%
Evet	15	75
Hayır	5	25
Toplam	20	100

Çizelge 36’ dan da anlaşılacağı üzere “Eğitim sürecinde öğretmenlerin alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığımız sorunlar var mı?”sorusuna öğretmenlerden 15’i evet cevabını verirken 5’i hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin konuya ilişkin verileri incelendiğinde yöneticilerin %80’i sorun yaşadığını ifade ederken, öğretmenlerin % 75 bu alanda sorun yaşadığı saptanmıştır. Her iki alanda sonuçlar paralellik göstermiş, ancak kurum yöneticilerinin konuya ilişkin daha yüksek oranda sorun yaşadıkları araştırmacı tarafından saptanmıştır.

Öğretmenlerden bir tanesinin aşağıdaki ifadesi konuyu kısaca özetlemektedir.

“Okul öncesi dönemde çocuklara genel kavram çalışması(renk, sayı, şekil vb)ve öz bakım, sosyal yaşam becerileri gibi alanımla ilgili becerileri kazandırmada sıkıntı yaşamıyorum. Ancak ilkokul ve yukarısı sınıflarda okuma-yazma çalışması öğretiminde gerekli yöntem ve teknikleri bilmediğim için zorlanıyorum. Bu alanda ihtiyaç duyduğum zaman kurumdaki öğretmen arkadaşlardan yardım alıyorum...”

İşitme engeli öğretmeni olan öğretmenin konu ile ilgili düşüncesi aşağıda belirtilmiştir.

“Biz üniversitede doğal işitsel sözel yöntemle eğitim vermeyi öğreniyoruz. Ancak sahaya çıktığımız zaman çocukta çoklu engelin bir arada olması yani total işitme engeli veya işitme cihazını geç kullanmaya bağlı oluşan sorunlar bizi uygulama kısmında zorluyor. Çünkü geç kalındığı için bu çocuklarda doğal işitsel sözel yöntemi kullanamıyoruz. İşaretlerle eğitim vermeye çalışıyoruz ama işaret dilini üniversite eğitimde yer almadığı için tam olarak bilmiyoruz. Kısacası eğitime geç başlamış çocuklarla eğitim sürecinde zorlanıyoruz...”

Öğretmenlerin sorunun çözümüne ilişkin belirttiği ifadeler aşağıda açıklanmıştır.

Çözüm Önerileri: “Eğitim sürecinde işbirliğini ve etkileşimi arttırmak için diğer personelle sürekli iletişim halinde olmak gerekiyor. Öğretmenlerin özel eğitim alanında yararlanabileceği kaynak kitapların MEB tarafından tüm özel eğitim hizmeti veren kurumlara sağlanması gerekiyor. Davranış yönetimi, disiplin, iletişim gibi konularda hizmet içi eğitim veya uzaktan eğitim programları ile öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin artırılması gerekiyor...”

4.3.1.Programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak belirlendiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 37. Yöneticilerin, Özel Gereksinimli Bireye Uygun Kazanımların Belirlenmesinde Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak hazırlanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	1	10
Hayır	9	90
Toplam	10	100

Çizelge 37’ den anlaşılabilceği gibi” Programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak belirlendiğini düşünüyorum musunuz sorusuna yöneticilerden biri evet cevabını vermiş, dokuzu hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden bir tanesinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıklamaktadır.

“Özel eğitim kurumlarında eğitim alan öğrencilerin hedef ve kazanımları RAM tarafından belirlenir. Çoğu zaman bu kazanımların çocukların engeline, yaşına, bireysel ihtiyacına hatta cinsiyetine uygun verilmediğine şahit oluyoruz. Mesela; Bedensel engelinden dolayı ayakta bile duramayan bir öğrencimize merdiven çıkma modülü verilmişti. RAM da fizyoterapistler görev almadığı için çocuk psikolog tarafından değerlendirilmiş, sonucunda da böyle vahim bir durumla karşılaşmıştık. Oysaki RAM çocuğun performansını doğru belirleyebilse hazırladığımız BEP de çocuğun ihtiyacına uygun olacağı için eğitim süreci doğru ilerleyecek. Sonuçta ramdan gelen hedeflere bağlı olma ve bu modüllere göre BEP hazırlama zorunluluğumuz var. Ram da her çocuk yılda bir kere değerlendiriliyor. Bu süre çocuklar için çok uzun. En az yılda iki kere değerlendirmenin yapılması gerekiyor. Bu, çocuğun performansını göstermesi ve eğitimin doğru gittiğini göstermesi için gerekli. Değerlendirme sürecinde çocuklar tek boyutta değerlendiriyor. Çünkü değerlendirme sürecine sadece RAM ki psikolog görev alıyor. Bu da çocuğun eğitsel hedeflerinin doğru bir şekilde belirlenmesini olumsuz yönde etkiliyor. Oysaki değerlendirme disiplinler arası bir faaliyettir. Sürece; fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti, öğrencinin eğitim aldığı kurumdaki öğretmenleri, ailenin katılması doğru hedefler belirlenmesi açısından gereklidir...”

Soruna dönük çözüm önerileri yöneticiler tarafından aşağıda ifade edilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Nitelikli bir eğitim için RAM’in çocuğun performansını daha dikkatli alınması gerekiyor. Değerlendirmenin yılda bir değil en az iki kere yapılması eğitimin doğru gittiğini ve çocuğun performansını göstermesi için gerekli. Değerlendirmede öğrencinin eğitim aldığı kurumdaki öğretmenleri ve ailenin katılması doğru hedefler belirlenmesi açısından gereklidir. Ram da farklı alan mezunları olmalı fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti gibi alanlarda uzman kişiler tarafından eğitsel hedefler belirlenmelidir...”

4.3.2. Programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak belirlendiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 38. Öğretmenlerin, Özel Gereksinimli Bireye Uygun Kazanımların Belirlenmesinde Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kazanımların uygun olarak belirlendiğini düşünüyor musunuz?		
	n	%
Evet	1	5
Hayır	19	95
Toplam	20	100

Çizelge 38’den anlaşılacağı gibi” Programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak belirlendiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerden 1’i evet cevabını verirken, 19’u hayır cevabının vermiştir. Yöneticilerin bu kısımda verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından analiz edildiğinde her iki örneklem grubunda sonuçların paralellik gösterdiği saptanmıştır. Yönetici ve eğitim personeli katılımcıların neredeyse hepsinin programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olmadığı araştırmacının yaptığı değerlendirme sonucunda belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıklamaktadır.

“Öğrenciye BEP hazırlamak için RAM’den gelen modüllere bakıyorum, çocuğun bireysel ihtiyaç ve düzeyine uygun değil. Psikologa uygunluğunu sorduğumda aynı cevabı kendisinden alıyorum. Modüller kesinlikle çocuğun gelişimine uygun olarak belirlenmiyor. Bu alanda oluşan hata sınıftaki eğitim sürecine kadar geliyor ve bizim bireysel ihtiyaca uygun eğitim vermemizi engelliyor. Bireysel ihtiyacına uygun eğitim versek müfettiş geldiğinde ” RAM’den gelen kazanımlara niye uymuyorsun?” diyor. Mecburen çocuğun bireysel ihtiyacına göre RAM’den gelen kazanımları basitleştirerek ya da zorlaştırarak gelişim düzeyine uygun eğitim programı düzenliyorum...”

Bir başka öğretmen ise konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

“...eğitim sürecinde karşılaştığım en büyük sorunlardan biri de RAM’in çocuğa uygun olmayan modüller belirlemesidir diyebilirim. BEP hazırlarken bizi zor durumda bırakıyor. Belirlenen hedeflere bakıyorsunuz çocuğun gelişimine uygun değil. Mecburen uyarlama yapmak zorundayız. Belirlenen kazanımları basitleştirerek ya da üst kazanımlarla program hazırlıyoruz...”

Öğretmenlerin sorunun giderilmesine dönük çözüm önerileri şu yöndedir.

Çözüm Önerileri: “RAM’ da tanılamanın daha dikkatli, uzun sürelerde, objektif araçlar kullanılarak yapılması gerekiyor. Doğru bir eğitim süreci için öncelikle doğru modüllerin verilmesi şart. Burada görevli kişilere, objektif test uygulama, çocuğu tanıma yöntemleri ile ilgili becerilerin kazandırılması için MEB tarafından hizmet içi eğitim kursları açılmalıdır. Değerlendirme sürecine çocuğun öğretmeni de katılarak modüllerin ortak değerlendirme sonucunda belirlenmesi gerekmektedir. Birde RAM sayısının artırılması gerekmektedir...”

4.4.1. Bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 39. Yöneticilerin, Bireysel Eğitim Planının Hazırlanması ve Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

BEP'in hazırlanması ve uygulanmasında		
Karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	6	60
Hayır	4	40
Toplam	10	100

Çizelge 39'dan da anlaşılacağı gibi” Bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna yöneticilerden 6’sı evet cevabını vermiş, 4’ü hayır cevabının vermiştir.

Yöneticilerden bir tanesinin aşağıdaki ifadesi konuyu kısaca betimlemektedir.

“Öğretmenler BEP hazırlamada yeterli düzeyde değiller. Çalışmaya başladıkları zaman oryantasyon çalışmaları kapsamında BEP öğrenme hazırlama ve geliştirme çalışmalarıyla eksikliği gidermeye çalışıyoruz. Bu alanda kurs seminer düzenleme gibi faaliyet imkanımız yok bu onların kendini geliştirmesine bağlı...”

Bir başka yöneticinin konu ile ilgili düşünceleri aşağıda ifade edilmiştir.

“Kurumumuzda BEP geliştirme komisyonumuz var. Müdür yardımcısının başkanlığında çocuğun dersine giren tüm öğretmenlerin olduğu bir komisyon. Komisyon RAM'dan gelen rapor, sınıfın eğitim gereksinimi ve ortalamasına uygun bir şablon hazırlıyor. Dersine giren tüm öğretmenler komisyonun hazırladığı plan doğrultusunda performansları alarak çocuğun düzeylerine uygun BÖP hazırlıyorlar. Hazırlanan BÖP'ü komisyon inceleyerek düzeltme hususunda rehberlik yapıyor. Bu konuda sıkıntımız yok. Bu alanda bizim okulumuzun alternatifi olarak açılan alt sınıflarda sıkıntı var. Buralara ücretli öğretmenler çalışıyor ve nasıl BEP hazırlamasını bilmiyorlar. Bazen geliyorlar kurumumuza biz onlara yardım ediyoruz...”

Yöneticilerin, bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığı sorunların giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda yer almaktadır.

Çözüm Önerileri: “MEB'in özel eğitim programı olan BEP' in daha nitelikli hazırlanıp uygulanmasını sağlamak amacıyla öğretmenlere hizmet içi eğitim programlarıyla desteklemesi gerekiyor...”

4.4.2. Bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 40. Öğretmenlerin, Bireysel Eğitim Planının Hazırlanması ve Uygulanmasında Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

BEP'in hazırlanması ve uygulanmasında		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	8	40
Hayır	12	60
Toplam	20	100

Çizelge 40'tan anlaşılacağı gibi” Bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna öğretmenlerin 8’i evet cevabını vermiş, 12’si hayır cevabının vermiştir. Bu soruya cevap veren yöneticilerin verileri incelendiğinde yarısından fazlasının, BEP’in hazırlanması ve uygulanmasında sorun yaşadığını ifade ettiği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin verileri karşılaştırmalı olarak analiz edildiğinde, kurum yöneticilerinin yarısından fazlasında konuya ilişkin sorun yaşandığı belirlenirken, öğretmenlerin çoğunluğunda sorun yaşanmadığı saptanmıştır.

Öğretmenlerden bir tanesinin aşağıdaki ifadesi konuyu kısaca betimlemektedir.

“BEP hazırlama ile ilgili karşılaştığım bir sorun yok. Eğitim sürecinde kullandığımız BEP kurumun psikologu tarafından hazırlanıyor. Açıkçası alanım olmadığı için psikologun hazırlaması daha uygun oluyor benim için çünkü BEP hazırlayacak donanıma sahip olduğumu düşünmüyorum...”

Öğretmenlerden bir başkasının konuya ilişkin açıklaması aşağıdadır.

“Okulumuzda BEP geliştirme komisyonu kuruluyor. Komisyonda müdür ya da yardımcısı, çocuğun sınıf öğretmeni, dersine giren öğretmenler gerekli durumda veli yer alıyor. RAM’den gelen rapor değerlendirilerek öğrenciye uygun program hazırlanıyor...”

Bir başka öğretmenin ifadesi ise şu yöndedir.

“BEP hazırlama konusunda yaşadığım sorunlar var. Alanım özel eğitim değil, okul öncesi bölümü mezunuyum bu nedenle yetersizlik yaşıyorum. Hazır plan uyguluyorum...”

Öğretmenlerin, bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığı sorunların giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda yer almaktadır.

Çözüm Önerileri: “BEP’in hazırlanması bir kişinin sorumluluğuna bırakılmamalıdır. Okul müdürü ya da yardımcısının başkanlığında BEP hazırlama komisyonun kurulması gerekiyor. Komisyonda, çocuğun sınıf öğretmeni, dersine giren diğer öğretmenler, RAM’den görevlendirilmiş gezici özel eğitim öğretmeni, ihtiyaca göre dil ve konuşma terapisti yada fizyoterapist, veli....Kısacası eğitim sürecinde etkisi olan kişilerin işbirliği ve ortak değerlendirmesi sonucunda BEP’in hazırlanması gerekiyor. Hizmet içi eğitimlerle BEP-BÖP hazırlama becerisinin kazandırılmalıdır. Eğitim programının sürekli olarak değişen durum ve ihtiyaçlara göre BEP-BÖP’ün yenilenmesi gerekiyor. Kurumun olanaklarına göre düzenlemeler ve eklemeler yapmak gerekiyor. Örneğin, şu anda asansörümüz yok, olduğunda asansör kullanma becerisini eğitim programına eklemek gerekiyor ...”

4.5.1. Eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyaranların ihtiyacı karşıladığını ve süreçte yeterli olarak kullanıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 41. Yöneticilerin, Materyal, Araç-Gereç, Gibi Uyaranların İhtiyacı Karşılama ve Yeteri Kadar Kullanılmasına İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Materyal, araç-gereç gibi uyaranların ihtiyacı karşıladığını ve yeteri kadar kullanıldığını düşünüyor musunuz?		
	n	%
Evet	2	20
Hayır	8	80
Toplam	10	100

Çizelge 41’ den anlaşılacağı gibi ”Eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyaranların ihtiyacı karşıladığını ve süreçte yeterli olarak kullanıldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna yöneticilerin 2’si evet cevabını verirken, 8’i ise hayır cevabının vermiştir.

Yöneticilerden birinin konu ile ilgili düşüncesi aşağıda ifade edilmiştir.

“Kurumumuzda materyal yetersizliği gibi bir durum yok. Materyal ve kullanılan araçları öğretmenler ihtiyaçlarına göre hazırlayıp kullanıyor. Her öğretmen kendi materyalini hazırlamaktan sorumlu...”

Bir başka yönetici ise düşüncelerin aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

“MEB’ten, materyal, araç-gereç gibi ihtiyacımızı karşılamak için destek almıyoruz. Piyasada üretilen araç –gereç ve materyaller genel olarak normal bireylere hitap ediyor. Özel gereksinimli bireylere uygun eğitim materyali bulma ve sınırlı bütçeye sahip olduğumuz için satın almada problem

yaşıyoruz. Kısacası bu alandaki ihtiyacımızı tam olarak karşıladığımızı söyleyemem...”

Yöneticilerin sorunun giderilmesine ilişkin sunduğu çözüm önerileri aşağıda açıklanmıştır.

Çözüm Önerileri: “MEB sadece normal okullara kitap dağıtmamalı, özel eğitim okulu ve rehabilitasyon merkezlerinin de kitap ve materyal ihtiyacını karşılamak için destek vermesi gerekiyor. Özel gereksinimli çocuklara uygun materyal tasarımı, üretimi teşvik edecek çalışmaların arttırılması gerekiyor. Kurumların materyal –araç gereç, kitap gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel eğitim kurumlarına maddi bütçe sağlayarak destek olmalıdır...”

4.5.2. Eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyaranların ihtiyacı karşıladığını ve süreçte yeterli düzeyde kullanıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 42. Öğretmenlerin, Materyal, Araç-Gereç, Gibi Uyaranların İhtiyacı Karşılama ve Yeteri Kadar Kullanılmasına İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Materyal, araç-gereç gibi uyaranların ihtiyacı karşıladığını ve yeteri kadar kullanıldığını düşünüyor musunuz?		
	n	%
Evet	2	10
Hayır	18	90
Toplam	20	100

Çizelge 42’den anlaşılacağı gibi ”Eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyaranların ihtiyacı karşıladığını ve süreçte yeterli olarak kullanıldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerden 2’si evet cevabını verirken, 18’i hayır cevabının vermiştir. Yöneticilerin ise bu kısımda verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından analiz edildiğinde her iki grupta sonuçların paralellik

gösterdiği saptanmıştır. Yönetici ve öğretmenlerin neredeyse hepsinin kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyaranların ihtiyacı karşılamadığı ve eğitim sürecinde yeterli olarak kullanılmadığını belirttiği araştırmacının yaptığı analiz sonucunda tespit edilmiştir.

Öğretmenlerden birinin konu ile ilgili düşüncesi aşağıda ifade edilmiştir.

“...kurumumuzda materyal, araç-gereç ihtiyacımız da çok fazla olduğu için eğitim sürecinde aktif olarak yararlandığımı söyleyemem. Zaten belli başlı, kimisi eksik, eski materyaller var sınıfta. Kurum yöneticisinden yaklaşık iki aydır yararlanmak istediğim bir materyal istedim. Ancak hala bir dönüt yok. Eğitim sürecinde materyal eksikliği açıkçası eğitimin kalitesini düşürüyor. En başta dikkat çekemiyorsunuz. Bu çocuklarda birçok kavram ve becerinin kazandırılmasında somut materyaller kullanmanız lazım. Kağıt üzerinde istediğiniz kadar anlatmaya çalışalım, tam olarak öğretme şansımız yok...”

Bir başka öğretmenin düşüncesi ise aşağıda ifade edilmektedir.

“Burada gördüğünüz materyallerin ve kitapların neredeyse hepsi bana ait. Kurum materyal ihtiyacımızı karşılamıyor. Siz ihtiyacınıza göre materyalinizi alın diyor. Çocuklara hakkıyla eğitim vermem için materyal kullanmak zorundayım. Burada gördüğünüz tüm araç ve kitapları eğitim sürecinde kullanıyorum. Kitap kullanımında, çocuğun ihtiyacına uygun kitap ya da dergiyi belirliyorum. Fotokopisini çekerek sınıfta üzerinde çalışıyoruz, ya da ev ödevi olarak aileye veriyorum...”

Örneklem grubundaki öğretmenlerden birinin konuya ilişkin çözüm önerisi aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: *“Kurum yöneticilerinin eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç gereç, kitap gibi ihtiyaçlarımızı karşılaması gerekiyor. Materyallerin belli aralıklarla yenilenmesi çok önemli. Öğretmenler eğitim sürecinde yalnız bırakılmamalı, ihtiyaçları dikkate alınarak karşılanmalıdır. Sonuçta ne kadar iyi eğitim verirsiniz, veliler o kadar memnun kalıyor kurumdan. İyi eğitim vermek içinde materyal ihtiyacımızın karşılanması gerekiyor...”*

4.6.1. Farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 43. Yöneticilerin, Farklı Engele Sahip Özel Gereksinimli Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Almasına İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Farklı engele sahip öğrencilerin aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorun var mı?		
sorun var mı?	n	%
Evet	4	40
Hayır	6	60
Toplam	10	100

Çizelge 43'te görüldüğü gibi "Farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı?" sorusuna cevap veren yöneticilerin 4'ü evet 6'sı hayır cevabını vermiştir. Evet cevabını veren kurumların MEB'e bağlı özel eğitim kurumları olduğu belirlenmiştir. Bu kurumlarda her sınıfta sekiz-on üç öğrenci ile grup eğitimi yapıldığı için farklı engel türüne sahip öğrencilerin aynı sınıfta eğitim alma sorunu ortaya çıkmıştır. Hayır cevabını verene kurumların ise genelde bire bir eğitim veren rehabilitasyon merkezleri olduğu belirlenmiştir.

MEB'e bağlı özel eğitimde görev yapan kurum yöneticisinin konuya ilişkin aşağıdaki ifadesi durumu özetler niteliktedir.

"RAM'dan kurumuzu yönlendirilen öğrencilerin bazılarında yanlış yerleştirme olabiliyor. Mesela; Bizim kurumumuz ağır derecede zihinsel engelli çocuklara hizmet veren bir kurum. Ancak okulumuzda otizm teşhisi olan öğrenciler de var. Çünkü buraya yönlendirilmişler. Kuruma gelen veliyi geri çevirmiyorsunuz ancak eğitim sürecinde sorun yaşıyorsunuz. Öğrenci sayımızda fazla olduğu için eğitimin niteliği düşüyor. Çünkü engel türleri

farklılaşınca verilen eğitimin içeriği, kullanılan yöntem ve teknikler, materyallerde değişiyor. Bu değişimlere ayak uyduramadığınız zaman bocalıyorsunuz. Kurumumuzda eğitim alması gereken ağır derecede zihinsel engelli çocukların da aldıkları eğitimin niteliğinin düşmesine neden oluyor bu durum...”

Özel rehabilitasyon merkezinde görev yapan kurum yöneticisinin konuya ilişkin aşağıdaki ifadesi ise şöyledir.

“Kurumumuzda genel olarak öğrencilere birebir eğitim verildiği için böyle bir sorun yaşamıyoruz. Grup eğitimi verdiğimiz öğrenci gruplarının da engel türü ve derecesi bakımından birbirine yakın olmasına dikkat ediyoruz...”

Sorun yaşadığını ifade eden yöneticilerin sorunun giderilmesine dönük çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “RAM’in farklı engel türüne sahip öğrencileri kendi engel düzeyi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim almaları için doğru kurumlara yönlendirmesi gerekmektedir. Gerekli durumlarda engel türü bakımından eğitim ihtiyaçları yakın olan öğrenciler aynı sınıfta eğitim almalı, bu durumda sınıftaki öğrenci sayısının altı-yediyi geçmemesi sağlanmalıdır...”

4.6.2. Farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 44. Öğretmenlerin, Farklı Engele Sahip Özel Gereksinimli Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Almasına İlişkin Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Farklı engel türüne sahip çocukları aynı sınıfta eğitim almasını ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	7	35
Hayır	13	65
Toplam	20	100

Çizelge 44’te görüldüğü gibi “Farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı?” sorusuna cevap veren öğretmenlerin 7’si evet, 13’ü hayır cevabını vermiştir. Bu soruya cevap veren yöneticilerde olduğu gibi bu bölümde de evet cevabını veren eğitim personellerinin genelde grup eğitimi verdiği için MEB’e bağlı özel eğitim kurumlarında görevli olduğu belirlenmiştir. Hayır cevabını veren katılımcıların ise genelde bire bir eğitim veren rehabilitasyon merkezlerinde görevli olduğu belirlenmiştir. Araştırmacı iki grubun sonuçlarını karşılaştırmalı olarak analiz ettiğinde, MEB’e bağlı özel eğitim kurumlarında görev yapan yönetici –öğretmen arasında bu alanda büyük oranda sorun yaşandığı belirlenirken, özel rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan yönetici-öğretmenin konuya ilişkin sorun yaşamadığı saptanmıştır.

MEB'e bağlı özel eğitimde kurumunda çalışan bir rretmenin konuya ilişkin aşağıdaki ifadesi durumu özetler niteliktedir.

"...okulumuza otizm tanısı almış çocuklar da geliyor.13 öğrencimin 2 si otistik, bu çocukların her biri farklı gelişim gösteriyor. Her birinin farklı ihtiyaçları var. Aynı engel türüne sahip bireyler bile gelişimsel olarak birbirlerinden çok farklı olabiliyorken, farklı engel türleri arasındaki bu farklılıklar artıyor. Aynı sınıfta; farklı engel türünde olan çocukların eğitimlerinin planlanması, uygulanması, mekanın fiziksel olarak dzenlenmesin de farklılıklar gerekiyor. Sınıftaki ğrenci sayısının da fazla olması durumunda eğitim vermek zorlaşıyor bizim için çok büyük sıkıntı oluyor..."

Bir başka rretmenin konuya ilişkin düşüncesi ise şu yöndedir.

"Sınıflarımız çok kalabalık. Farklı engeli olan çocuklarımız aynı sınıfta eğitim alıyor. Öğrencilerin engel türleri yakın olsa bile bireysel farklılıklarından dolayı uygulamada sıkıntı yaşanabiliyor. Bunun için çok iyi planlama yapmak gerekiyor..."

Sorun yaşadığını ifade eden rretmenlerin sorunun giderilmesine dönük zm nerileri aşağıda belirtilmiştir.

zm nerileri: "Sınıflardaki ğrenci sayısının azaltılması gerekiyor. Birbirine yakın engel grupları aynı sınıfta eğitim alacaksa gerekli düzenlemelerden sonra eğitim almalıdır. Öğrenci sayısının fazla olduğu, engel türü farklı düzenleme gerektiren gruplar ve ağır derecede engele sahip öğrencilerin aynı sınıfta eğitim almaması gerekiyor. Kaynak oda (destek oda) sınıflarının arttırılması gerekiyor..."

Beşinci Alt Problem: Aile Katılımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

5.1.1. Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 45. Yöneticilerin, Aile Katılımında Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz?		
	n	%
Evet	0	0
Hayır	10	100
Toplam	10	100

Çizelge 45’te görüldüğü gibi “Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna yöneticilerin hepsi hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden birinin bu konudaki ifadesi aşağıda betimlenmiştir.

“En büyük sıkıntılarımızdan biri aile katılımı. Veli çocuğunu okula kaydettikten sonra eğitimin sadece okulda olduğunu, öğretmenin elinde sanki sihirli bir değnek olduğunu, onların istediği düzeye ulaştırabileceğimizi düşünüyor. Oysa okula kayıt için ilk geldiklerinde ve yaptığımız toplantılarda işbirliğinin çok önemli olduğunu birlikte çalışmamız gerektiğini desteğin şart olduğunu söylüyorum. Ancak çocuklarıyla hiç ilgilenmeyen aileler var. Veliler çocuklarının hemen okuma yazmayı öğrenmesini istiyor. Çocuklarımız ağır düzeyde zihinsel engelli olduğu için akademik çalışmalardan ziyade öz bakım becerilerini kazandırmanın önemli olduğunu söylüyorum.

Ailelerde psikolojik sıkıntıları da olabiliyor. Özel çocuklara sahip olmak aile için büyük bir sıkıntı olduğunu, ailenin mutlaka psikolojik destek alması gerektiğini düşünüyorum. Bu çocuklara sahip olmak özellikle anneler için zor, çünkü yedi yirmi dört onlarla ilgileniyorlar, tüm sorumluluk onların omuzlarında. Böyle durumda eğitim sürecine de dahil olamıyor, dahil olamayınca eğitimde de aksaklıklar oluyor. Bu aksamaları engellemek, aile katılımını arttırmak için, okulumuzun rehber öğretmenin katkısıyla bir proje yaptık. Proje kapsamında velilere, haftanın bir gününde çocuklarını okula

biraktıktan sonra gezi, güzel bir yerde kahvaltı ya da yemek yeme, bilgilendirme seminerleri vb. için ücretsiz olarak katılması için bilgi verdik. Bu anlamda maddi giderleri karşılayacak bir sponsor da bulduk. Okulun servisini ayarlayarak projemizi uygulamaya başladık. Ancak üç yüz veliden en fazla yedisi ya da sekizi katılım gösterdi. Bu girişimlerimiz de sonuç vermedi ve açıkçası hayal kırıklığına uğradık. Akademisyenleri okulumuza davet edip aileyi bilgilendiriyoruz. Okula akademisyen çağırılıyorsunuz, rica minnetle. Yüz veliden, onu ancak katılıyor. Bu sefer “siz bu işi ciddiye almıyorsunuz” diye fırça yiyorsunuz utandıkça utanıyorsunuz...”

Başka bir kurum yöneticisinin aile katılımına ilişkin görüşü aşağıda ifade edilmektedir.

“Çoğu aileler görev ve sorumlulukları almak istemiyorlar. Ev ödevlerine yardım etmek çok zor gelebiliyor. Çoğu çocuk ödevini yapmadan okula geliyor. Eğitim düzeyi düşük ailelerde özellikle kadercı anlayış var.”Çocuğum, Allahın verdiği bir hediye, ne yaparsam yapayım bu durumu değiştiremeyeceğim “diyen veya her şeyin öğretmende bittiğini düşünen, eğitim sorumluluğunu sadece öğretmene yükleyen aileler var. Bu aileler bizden mucize bekliyor. Oysaki çocuğun burada geçirdiği süre sınırlı. Tüm gününü ailesiyle geçiriyor. Bir harf öğretini bile sadece bizim desteğimizle 2 haftaya kadar ancak öğretebiliyoruz. Bu nedenle ailenin katılımı önemli. Aileye de önemini sürekli olarak anlatıyoruz...”

Başka bir kurum yöneticisi ise düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir.

“Biz aileyi de burada yetiştiriyoruz. Az olsa da ilgili aileler de var. Mesela; geçen gün çocuğu için at terapisi aldırarak için bize danışmaya gelen bir veli oldu. Süreçte baktığımızda gerçekten ev ödevlerinde yardımcı oluyor, sorumluluk alıyor. Eğitim sürecine katılması bizim verdiğimiz hizmetin niteliğini de etkiliyor. Bizde bazen meslek körlüğü olabiliyor. Mesela; servislerde ek merdivenin olması gerektiği bizim dikkatimizden kaçabilir, ancak ailenin dikkatinden kaçmaz. Bize talepte bulunduğu durumda düzeltebiliyoruz. Bunun gibi pek çok düzenlemenin yapılmasında ailenin sürece katılımı bize yol gösterebiliyorlar...”

Ailenin eğitim sürecine katılımında karşılaştığı sorunları ifade eden yöneticilerin, sorunların giderilmesine dönük çözüm önerileri aşağıda belirtilmektedir.

Çözüm Önerileri: "Kurumlarda aile katılımı çalışmalarının arttırılması gerekiyor. Bu çalışmalara ailenin katılımını sağlanması için ailenin günlük hayatındaki sorumlulukların azaltılması gerekiyor. Ailenin çocuğunu bırakacak kimsesi olmayışı vb. nedenlerden dolayı aile katılımı çalışmalarının çocuğunu derse getirmek için kuruma geldiği saatlerde yapmak gerekiyor. Diğer zamanlarda yapılan çalışmalara katılım çok yetersiz kalıyor. Belediyeler, üniversiteler, dernekler, sivil toplum örgütleri gibi kuruluşların aile katılımını arttıracak bu konuda farkındalık oluşturacak çalışmaları uygulamaları ve bu konuda bize destek olması gerekiyor. Ailelere psikolojik desteğin sağlanması, engelli bireye sahip ailelerin bu konuda destek alması sağlanmalıdır..."

5.1.2. Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 46. Öğretmenlerin, Aile Katılımında Karşılaştığı Sorunlara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Ailenin eğitim sürecime etkin olarak katıldığını düşünüyor musunuz?		
	n	%
Evet	2	10
Hayır	18	90
Toplam	20	100

Çizelge 46’da görüldüğü gibi “Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna cevap veren öğretmenlerin 2’si evet, 18’i hayır cevabını vermiştir. Soruya ilişkin düşüncesini ifade eden yöneticilerin hepsi bu soruya hayır cevabını vermiştir. Kurum yöneticisi ve öğretmenlerin ifadeleri analiz edildiğinde sonucun paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Örneklem grubundaki yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, ailenin eğitim sürecine katılımını yetersiz bulduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıkça özetlemektedir.

“Aileler çocuğunu okula yeni kaydettikleri zaman hevesli oluyor. Birinci sınıfın sonunda gevşeme oluyor. Şu anda veli toplantısı yapıyoruz sadece dört, beş kişi katılıyor. Beceri kazandırma veya geliştirme amacıyla onlara önerdiğimiz yönergeleri uygulamamakta direniyorlar. Örnek vermek gerekirse; okulda ayakkabı, mont, pantolon giyme becerisini kazandırıyoruz. Aileden evde de kendisinin giymesi gerektiğini anlatıyoruz. Tamam diyorlar. Ev ziyareti yaptığımız zaman bakıyoruz ki aile giydirip çıkartıyor. Çocuk da bu becerileri unutmuş. Tekrardan becerileri öğretmek zorundasınız. Çünkü aile evde desteklemedi. Genel olarak söyleyebilirim ki aileler çocuklarının eğitiminde çok ilgisizler. Bu konuda gerçekten çok düşünüyorum, yaptığımız çalışmalara rağmen katılım neden bu kadar zayıf. Sınıftaki etkinliklere çalışmalara kattık. Piknik, kahvaltı gezileri düzenledik bunlara dahi katılım çok az oldu. Yaptığımız toplantılarda siz olmazsanız, biz bir şey kazandıramayız diye söylememize rağmen katılım hala çok az...”

Bir diğer öğretmenin konuya ilişkin ifadesi aşağıda belirtilmiştir.

“...yada bazı ailelerin “nasıl olsa çocuğun bir şey öğrenemeyecek, kuruma gitmeme gerek yok“ gibi düşünceleri olabiliyor. Aileler eğitim sürecinde görev almaya isteksiz. Çok az ailede ilgi var, on aileden dokuzu kadarı ilgisiz maalesef. Çoğu öğrencim ev ödevini yapmadan kuruma geliyor, veli bu konuda çok duyarsız. Çocuklarını servis ile okula gönderip, servis ile eve alıyorlar. Biz çağırmadığımız sürece okula gelip çocuğunun durumunu takip etmiyorlar. Aileler bizden çok şey bekliyor. Kısa sürede okuma yazma-matematik işlemlerini öğretmemizi istiyor. Biz ne kadar öğretmeye çalışsak da aileden destek almadığımız için başarılı olamıyoruz...”

Öğretmenlerden birinin konuya ilişkin düşüncesi aşağıda ifade edilmiştir.

“Velinin eğitim sürecine katılımı çok yetersiz. Velilerimizden bazılarında psikolojik sorunlar olabiliyor. Şok, inkar, suçluluk, depresyon aşamasına takıldığı için uyum sürecine geçememiş aileler var. Çoğu velide bu durumu gözlemliyorum. Çocuğunun sorumluluğunu almak istemiyorlar. Çocuğum evden çıksın da bende işimi yapayım anlayışı var. Çoğu aile ev ödevleri takip etmiyor. Okula gelip çocuğunun durumunu soran aile çok az. Genel olarak çocuğu kuruma bırakma alma sürecinde iletişim sağlamaya çalışıyoruz. Ancak bu sürenin katılım için yeterli olduğunu söyleyemem...”

Bir başka öğretmen ise konuyu şu şekilde ifade etmektedir.

“Aile düzeyleri çok farklı bu nedenle katılımları da farklı olabiliyor. Aile katılımında süreklilik çok önemli. Çocuklar kuruma ilk başladığında veli ile görüşüyorum. Eğitim etkinliklerine katılması, ev ödevlerini eksiksiz bir şekilde yaptırması, çocuğu ile ilgilenmesi gerektiğini söylüyorum. Yalnızca çocuğu değil, aileyi de eğitmek gerekiyor. Ben işitme engelliler öğretmeniyim bu nedenle dil ve konuşma becerilerini geliştirici çalışmalar yapıyoruz çocuklarla. Çocukların dilin öğreniminde en çok etkilendiği ortam aile ortamıdır. Ancak ailelerle dilin doğru kullanım konusunda bazı sorunlar yaşayabiliyorum. Bu gibi durumlarda aileyi uyarmak zorunda kalıyorum. Mesela; çocuğa anne demeyi öğrettim. Belli bir süre sonra çocuğun aney dediğini fark ettim. Aileye sorduğumda evde yöresel şivenin konuşulduğunu anladım. Bu nedenle ailede de bazı düzeltmeler yapmamız, eğitime aktif bir şekilde katmamız gerekiyor...”

Öğretmenlerden birinin aile katılımı sürecine ilişkin ifadesi aşağıda belirtilmiştir.

“Ebeveynler ile genel olarak bir sorun yaşamıyorum. Servis ile gelen öğrencilerimin aileleriyle telefonda koşarak iletişim kuruyorum. Çocuklarını getiren aileler il de geliş-gidiş zamanlarında iletişim kuruyorum. Katılımın yeterli düzeyde sağlandığını düşünüyorum...”

Ailenin eğitim sürecine katılımında karşılaştığı sorunları ifade eden öğretmenlerin, sorunların giderilmesine dönük çözüm önerileri aşağıda belirtilmektedir.

Çözüm Önerileri: “Eğitim sadece çocuklara verilmemeli, aileler de özel eğitim alanında eğitilmelidir. Çünkü çoğu, çocuğunu tam olarak tanımıyor, ihtiyaçlarını nasıl davranması gerektiğini bilmiyor. İletişim, beslenme, doğru davranış kazandırma, yasal haklar gibi alanlarda bilgi verilerek aile katılımı artırılabilir. Öğretmenler yılda en az iki defa ev ziyareti yapmalı, çocuğu ve aileyi bütün olarak tanımalıdır. Eğitim aldığı kurumda ortak paylaşım sağlayacak, toplantı, piknik, kahvaltı gibi aktivitelerle ailelerin eğitim sürecine katılması sağlanmalıdır. Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelere psikolojik ve eğitsel desteğin verilmelidir...”

Altıncı Alt Problem: Kurum İçi, Kurum Dışı İletişimde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

6.1.1. Kurum İçi İletişimde, “personeller arasında-personel veli arasında “karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?”

Çizelge 47. Yöneticilerin, Kurum İçi İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kurum İçi İletişimde Karşılaştığınız		
sorunlar var mı?	n	%
Evet	2	20
Hayır	8	80
Toplam	10	100

Çizelge 47’den anlaşılacağı gibi “kurum İçi İletişimde karşılaştığınız sorun var mı?” sorusuna yöneticilerin 2’si evet cevabını verirken 8’i hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin büyük çoğunluğunun bu konuda sorun yaşamadığı tespit edilmiştir.

Yöneticilerden birinin bu konudaki ifadesi aşağıda betimlenmiştir.

“Tabi ki kurum içinde ve dışında sorunlarımız olabiliyor. Örneğin, öğretmenlerin görevlerini aksatması, velilerle ve çocuklarla diyalog kuramaması en çok karşılaştığımız iletişim sorunumuzdur. Aile ile iletişimde bazen bizde ailelerin bizden isteklerini gerçekleştirme konusunda farklı çözümler üretmeye çalışıyoruz. Bu konuda en şu durumla karşılaştık: Yüzme terapisinde kullandığımız havuz sınıf olarak geçtiği için soyunma kabini yapamıyoruz. Müfettiş gelse bu nedir diye soracak. Ancak veliler bizden soyunma kabini istiyor, haklılarda. Bizde bu sorunu çözmek için perdeden kabin oluşturduk. Çocuklar orda giyinip soyunuyor. Müfettiş gelince de perdeyi çıkarıyoruz...”

Bir başka kurum yöneticisinin konuya ilişkin görüşü ise kısaca aşağıda açıklanmıştır.

“Zaman zaman iletişimde sıkıntılarımız oluyor. Ancak bunun oranı çok düşük. Genel olarak iletişim de bir sıkıntı yaşamıyoruz. Çözüm odaklı iletişim kuruyoruz...”

Yöneticilerin, kurum içi iletişimde karşılaştığı sorunların giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda belirtilmektedir.

Çözüm Önerileri: “MEB’in hizmet içi eğitimlerle özel eğitimde çalışan öğretmenlerin iletişim becerilerini geliştirmesi gerekiyor. Özel eğitimde çalışan personellerin iletişim kanallarını çok iyi kullanması gerekiyor. Çünkü aile size güvenmiyorsa eğitim de sağlıklı ilerlemiyor. Önce ailenin güvenini ve çocuğun güvenini kazanmak için iletişim becerilerini geliştirecek eğitimler önemli...”

6.1.2. Kurum içi iletişimde, “personeller arasında-personel veli arasında “karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?”

Çizelge 48. Öğretmenlerin, Kurum İçi İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımları

Kurum içi iletişimde karşılaştığımız		
sorunlar var mı?	n	%
Evet	13	65
Hayır	7	35
Toplam	20	100

Çizelge 48’den anlaşılacağı gibi kurum içi iletişimde karşılaştığımız sorunlar var mı?” sorusuna cevap veren öğretmenlerden 13’ü evet cevabını verirken 7’si hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin % 20’si bu alanda sorun yaşadığını belirtmiş, % 80’i ise kurum içi iletişimde sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Araştırmacının verileri

analizinde öğretmenler açısından, kurum içi iletişimde sorunların oran olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sorun yaşadığını ifade eden öğretmenlerden birinin ifadesi aşağıda belirtilmektedir.

“Kurumun iletişim bakımından bir özel eğitim ailesi olması gerekiyor. Yönetimden şoförüne öğretmeninden temizlik personeline dil konuşma terapistinden fizyoterapistine aileden psikoloğuna, çocukla ilgilenen herkesin iletişim ve işbirliği halinde olması gerekiyor. Ancak süreçte bu işbirliği çok yetersiz kalabiliyor. Koordinasyon, uyumlu çalışmada ciddi eksikliğimiz var. Kurumsallaşma olmadığı için bu girişimler de tamamen kişinin isteğine bırakılmış durumda...”

Konuya ilişkin bir başka öğretmen ise şunları belirtmiştir.

“Yöneticileri neredeyse hiç görmüyorum diyebilirim. Yalnızca okulun resmi işleri devreye girince diyalog kuruyoruz, haricinde işbirliği gibi bir sürecimiz yok. Okulun rehberlik servisiyle de iletişimi çok zayıf, okulun personeli olarak bize hizmet verme etkinliklere katma gibi bir işlevi yok. Çoğu zaman bizim çocuklarımız da psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorlar, veya aileleri yönlendirme ihtiyacı hissediyoruz ancak rehberlik servisinden gerçek bir destek alamıyoruz...”

Konuya ilişkin olarak herhangi bir sorun yaşamadığını belirten bir öğretmenin ifadesi aşağıda açıklanmıştır.

“Kurum yönetimi, öğretmenler veya veliler ile iletişimde karşılaştığım bir sorun yok. İhtiyacını hissettiğim zamanlarda sorun yaşamadan iletişim kurabiliyorum. Kurumdaki diğer öğretmen arkadaşlarımla uyum, işbirliği içerisinde çalışıyoruz...”

Öğretmenlerin, kurum içi iletişimde karşılaştığı sorunların giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda belirtilmektedir.

Çözüm Önerileri: “Kurumun uyumlu koordineli çalışması için öğrencinin eğitim sürecini etkileyen herkesin işbirliği yapması gerekiyor. İletişim kanallarının geliştirilmesi, kişinin isteğine bırakılmaması, yöneticinin bunu sağlayacak çalışmalar düzenlememesi gerekiyor. Aslında bu konuda en önemli görev yöneticiye düşüyor. Eğitim personelleri ve aile ile daha çok toplantı yapmalı iletişim bağlarını güçlendirilmelidir. Özel eğitim uygulama okulları ve rehabilitasyon merkezlerinde kurum içi iletişimi geliştirmek amacıyla; motivasyonu sağlamak adına yemek, eğlence, gezi gibi aktiviteler düzenlenebilir...”

6.2.1. Kurum dışı iletişimde, “Kaynaştırma eğitimi veren kurumlar -diğer özel eğitim kurumları” ile iletişimde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 49. Yöneticilerin Kurum Dışı İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdikleri Cevapların Dağılımları

Kurum dışı iletişimde karşılaştığımız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	9	90
Hayır	1	10
Toplam	10	100

Çizelge 49’den anlaşılacağı gibi kurum dışı iletişimde, karşılaştığınız sorunlar var mı sorusuna cevap veren yöneticilerin 9’u evet cevabını verirken 1’i hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin büyük çoğunluğunun bu konuda sorun yaşadığı belirlenmiştir.

Aşağıdaki ifade de yöneticilerden birinin bu konudaki düşüncesi betimlenmiştir.

“Çocukların kaynaştırma eğitimi kapsamında eğitim aldıkları okullar ile iş birliği yapamıyoruz. Bu yönde yaptığımız girişimlerde “kesinlikle buraya gelemezsiniz, siz ticari olarak eğitim veriyorsunuz” gibi cevaplar alıyoruz. Bununla ilgili okullara broşür veriyoruz. Sonuçta bu çocuklarında eğitim alma hakkı var. Bu durum hastanede de başımıza geliyor. Halkla ilişkiler sorumlumuz aileleri yönlendirmek ve rapor alma sürecinde refakatçilik için aileyle hastaneye gidiyor. Burada da maalesef aynı muamele ile karşılaşıyoruz. Aile okuma yazma bilmeyen bu süreci bilmeyen kişiler olabiliyor...”

Bir diğer kurum yöneticisinin konuya ilişkin düşüncesi aşağıda ifade edilmiştir.

“Diğer kurumlarla iletişimimiz neredeyse hiç yok. Ortak amaçlar için hizmet vermemiz rağmen diyalog zayıf. Kaynaştırma eğitimi alan çocuklarımızın öğretmenleriyle elimizden geldiğinde iletişim kurmaya çalışıyoruz. Ancak burada da iletişim kopukluğu olabiliyor. Onlar bu süreci gereksiz gördükleri için tam anlamıyla iletişim kuramıyoruz...”

Başka bir kurum yöneticisi durumu şu şekilde açıklamaktadır.

“RAM’la iletişim halinde olamıyoruz. İletişim olanaklarımız olmadığı için çocukla ilgili kararları iş birliği içerisinde alamıyoruz. Bu bağlamda iletişim yetersizlikleri eğitimde niteliği düşünüyor...”

Yöneticilerin ifade ettiği sorunlarının giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda yer almaktadır.

Çözüm Önerileri: “Diğer kurumlarla veya derneklerle iş birliği yapılmalı ortak projeler üretilmeli, bilgi alışverişi yapılmalıdır. Öğretmenlerin kendini geliştirmesi, çocukların özgüveninin artırılması, ailenin sosyalleşmesi ve eğitim sürecine dahil olması için bu girişimlerin önemli olduğunu düşünüyorum. Normal okuldaki öğretmenlerinin de sürece dahil edilerek ortak alan yada konuda eğitimin sürdürülmesi gerekiyor. Böylece daha kısa sürede daha etkin beceri kavram öğretimi yapılabilir...”

6.2.2. Kurum dışı iletişimde, “Kaynaştırma eğitimi veren kurumlar-diğer özel eğitim kurumları” ile iletişimde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 50. Öğretmenlerin, Kurum Dışı İletişimde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımları

Kurum dışı iletişimde karşılaştığınız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	19	5
Hayır	1	95
Toplam	20	100

Çizelge 50’den anlaşılacağı gibi kurum dışı iletişimde karşılaştığınız sorunlar var mı sorusuna öğretmenlerden 19’u evet cevabını verirken 1’i hayır cevabını vermiştir. Yöneticilerin bu kısımda verdiği cevaplarla karşılaştırılıp analiz edildiğinde çıkan sonucun paralellik gösterdiği saptanmıştır. Yönetici ve eğitim personeli katılımcıların çoğunluğunda, kurum dışı iletişimde sorun yaşadıkları araştırmacının yaptığı araştırmalar sonucunda belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin konuya ilişkin ifadesi konuyu özeler niteliktedir.

“...ancak kurumlar arasında sorun yaşıyoruz. Okulumuzun yanında normal çocukların gittiği bir ilkokul var. Bizim çocuklarımız hor görebiliyor, çocukları dışlama, küçümseme gibi tepkiler olabiliyor. Geçen yıl yaşadık bunu, topumuz o okulun bahçesine kaçtı, öğrenciler topu vermek yerine patlattılar. İdare bu durumu aşmak için bazı etkinlikler yapıyor. 15 günde bir müzik, resim gibi ortak katılım olduğu aktiviteler düzenliyor. Bunun etkisini yavaş yavaş almaya başlıyoruz. Ancak olumsuz tutumlar hala istenilen düzeye inmedi. İş birliği çalışmalarının zaman içinde bu tutumu azaltacağına inanıyorum...”

Bir başka öğretmen konuyu şu cümlelerle ifade etmektedir.

“Kurum dışı iletişimde en çok zorlandığım kişi, öğrencimin kaynaştırma eğitimini aldığı öğretmenidir diyebilirim. Öğretmen ile hiç bir şekilde iletişim kuramıyorsunuz. İletişim kurmak amacıyla kendisini üç dört kere aradım ancak” şu anda müsait değilim.” dedi. Bunun gibi durumlardan dolayı iletişime geçemedim. Bir kere de yüz yüze görüşüp öğrenci ile ilgili ortak hedefler belirlemek amacıyla kuruma gittim. Ancak bu da sonuç vermedi...”

Başka bir öğretmenin konuya ilişkin düşüncesi aşağıda belirtilmiştir.

“Bu alanda diğer kurumlarla ortak proje geliştirmek için çok fazla girişimde bulunduk, daha önce özel eğitimciler derneğinin yöneticisini yaptığım zamanlarda da girişimlerim oldu. Ancak insanlar bunun yalnızca maddi çıkar boyutundalar. Maddi olarak kazanç yoksa işbirliğine sıcak bakmıyorlar...”

Öğretmenlerin, sorunlarının giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda yer almaktadır.

Çözüm önerileri: *“Kurum dışı iletişimin sağlanması ve desteklenmesi amacıyla sistemli planlı organizasyonların hazırlanması çok önemlidir. Ortak amaçla hizmet veren kurum ve kişilerin birbirini desteklemesi, eksik kaldıkları noktada işbirliği halinde olmaları, ortak hedefler doğrultusunda karar alma gibi uygulamaların geliştirmesi gerekmektedir. MEB özel eğitim genel müdürlüğü bu konuda çalışmalar yapmalı bu anlamda ortak kültürün oluşturulması gerekmektedir.”*

Yedinci Alt Problem: Kurumun Fiziksel Durumu Bakımından Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

7.1.1. Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?”

Çizelge 51. Yöneticilerin, Kurum Binasının Özel Eğitime Uygunluğuna İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları

Kurum binasının eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	10	100
Hayır	0	0
Toplam	10	100

Çizelge 51’den anlaşılacağı gibi “Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı” sorusuna yöneticilerin hepsi evet cevabını vermiştir.

Yöneticilerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıkça özetlemektedir.

“Aslında özel eğitim kurumlarının tek katlı olması gerekiyor. Ancak İstanbul gibi kalabalık şehirlerde yeni bina yapmak neredeyse imkansız. Bu nedenle bina kiralayıp mecburen çok katlı eğitim kurumları oluşturuluyor. Asansör yapma, merdiven düzenleme, rampa yerleştirme gibi ihtiyaçlarınızdan dolayı bir şeyleri yıkmanız gerekiyor. Ancak iskan alamadığımız için zorlanıyoruz. Kurumun; oyun alanı, grup salonu, havalandırma, ses izolasyonu, ısıtma gibi ihtiyaçları gidermek için hem kurum sahibini hem iskana uygunluğu düşünmek gerekiyor. Tüm bu sorunlar kurumun fiziksel ihtiyaçlarını düzenlememizde bize engel oluyor. Yönetmeliklerde bizi çok kısıtlayabiliyor. Şöyle bir madde var. Özetle; Eğer kurumda fiziksel anlamda her hangi bir değişiklik yapılacaksa, yeni yönetmeliğe göre kurumun her yerinde düzenleme yapmak gerekiyor. Yani kurumda bahçenin zorunlu olarak olması gibi fiziksel olarak

gerçekleştiremeyeceğimiz alanları oluşturma şartı konuluyor. Bu şartları gerçekleştirecek fiziksel imkanımız olmadığı için maalesef hiçbir şey yapamıyoruz. Diğer rehabilitasyon merkezlerinde de aynı sorun söz konusu...”

Bir başka kurum yöneticisi ise konuyu şu şekilde özetlemektedir.

“Kurumumuz kiralık bir yer, yaklaşık iki yıldır dış cepheyi onarmaya çalışıyoruz. Okulumuz nem rutubet alıyor. Bunu anlatmamıza rağmen bina sahibi dış cephe onarımını kabul etmiyor. Yeni yönetmeliklere uygun yeni bina bulmak, taşınmak kolay bir şey değil. Biz kurumu onarmak, yenilemek özel gereksinimli çocuk ve aileyi kazanmak adına girişimlerden bulunmak istiyoruz ancak bina sahibi, belediyeden onay almak neredeyse imkansız. Binamızda asansörümüz yok. Engelli lavabomuz yok. Elimizdeki durum neyse onun üzerinden hareket etmeye çalışıyoruz...”

Bir başka kurum yöneticisi ise şunları ifade etmiştir.

“Bizim kurumumuzun binası eski hatta daha önce tekstil atölyesi olarak kullanılıyormuş. Kurumu geliştirmek için girişimlerimiz oluyor ancak bina sahibinden ve belediyeden izin alamadığımız için bir şey yapamıyoruz. Mesela; kurumun girişine rampa koymak istedik ancak belediyeden izin alamadık. Asansör eski bazen arızalanabiliyor. Oyun sınıfımız yok, bahçemiz yok...”

Yöneticilerin, sorunların giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: “Özel eğitim kurumlarının daha fazla denetlenmesi gerekiyor. Kurumlarda denetimin yılda bir kez değil daha kısa sürelerde yapılması gerekiyor. Neredeyse beş yıldır denetlenmeyen kurumlar var. Denetimi yapan kişilerin özel eğitim alanında bilgi sahibi kişiler olması çok önemli. Yeni açılan kurumların yönetmelikte belirlenen nitelikleri uygun olarak düzenlenerek açılması gerekiyor. Eski yönetmeliğe uygun olarak açılan kurumlarda da fiziksel düzenlemelerin yapılabilmesi için yönetmeliklerin esnek bir şekilde uygulanabilmesi gerekli düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Eğitim kurumunu gerçekçi bir şekilde değerlendirilerek en iyi hale getirmek için yasal yolların açılması yeni yönetmeliğe uygun olma zorunluluğunun kaldırılması gerekiyor. Milli eğitim bakanlığında bu alanda çalışmış kişilerin istihdam edilmesi gerekiyor. Kısacası masa başında yönetmelik yazılmasını istemiyoruz...”

7.1.2. Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?”

Çizelge 52. Öğretmenlerin, Kurum Binasının Özel Eğitime Uygunluğuna İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları

Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı?		
	n	%
Evet	18	95
Hayır	2	5
Toplam	20	100

Çizelge 52’den anlaşılacağı gibi “Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı” sorusuna öğretmenlerden 18’i evet cevabını vermiş 2’si hayır cevabını vermiştir. Bu kısımdaki veri sonuçları, yöneticilerin verileriyle karşılaştırıldığında her iki grupta da birbirine yakın sonuçlara ulaşıldığı saptanmıştır. Yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğunun, kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda sorun yaşadıkları, verilerin analiz sonucunda belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıkça özetlemektedir.

“Okulumuz eskiden tekstil atölyesi olarak kullanılıyormuş. Bina tekstil atölyesi olma kriterine göre dizayn edilmiş. Zaten baktığınızda eğitim kurumu niteliğini taşımadığını görüyorsunuz. Tavanda tekstil atölyesi zamanından kalma borular var. Daha sonra özel eğitim kurumuna dönüştürülüyor. Kısaca, kurumun fiziki yeterliliği sıfırın altında. Sınıflar çok küçük, personel odası yok, asansör çoğu zaman arızalı. Merdivenler çok dar ve yüksek, kaydırmazlar yok. Okulun girişi de dahil kurumun hiçbir yerinde rampa yok. Bedensel engelli öğrencilerimiz asansör bozulduğunda sınıflara ulaşmada sıkıntı çekiyorlar. Müfettiş nasıl onay veriyor açıkçası bilmiyorum...”

Bir başka öğretmenin konuya ilişkin ifadesi aşağıda betimlenmiştir.

“Kurumda ciddi boyutta fiziksel yönden eksiklikler var. En önemlisi bana göre bu binada asansörümüz yok, bu durum çocuklar ve bizim için çok büyük bir sıkıntı. Öğretmenler odası veya dinlenip iletişim kurabileceğimiz bir alanımız yok. Veli bekleme odamız yok. Veliler sınıfların önündeki koridorda bekliyor. Koridordan gelen sınıfa kadar geliyor ve ders esnasında çoğu zaman öğrencinin dikkatini dağıtıyor. Alt kattaki camlarımızda parmaklıklar yok ve tüm camlarda güvenlik kilidi yok. Kurumda personelin kullanımı için mutfak var ancak uygulamalı becerilerin öğretimde yararlanamıyoruz. Oyun alanımız yok, bahçemiz küçük ve fayanslı ancak kısıtlı durumlarda kullanabiliyoruz...”

Başka bir öğretmen konu ile ilgili olarak şu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir.

“Okulun binası yedi katlı ve sınıflara ulaşım genel olarak asansörle sağlanıyor. Öğrenci sayımızın fazla olması, kurumun çok katlı olması, bedensel engelli öğrencilerimizin sadece asansörü kullanmak zorunda olması gibi durumlardan dolayı asansörün önünde hep yoğunluk var. Asansör ise çok küçük olduğundan ihtiyacı karşılayamıyor, bozulması veya kalabalık olduğunda aile çocuğu sırtında sınıfına kadar merdivenden çıkarmak mecburiyetinde kalıyor. Benim en büyük sıkıntım ise sınıflarda ses yalıtımının olmaması, işitme engelli çocuklara eğitim veriyorum ve dışarıdaki ses sınıfta konsantrasyonumuzu bozacak şiddette olabiliyor. Geçen sene yönetimden rica ettim peki dediler. Yazın yıllık iznimi kullanmaktan dönünce baktım ki ses yalıtımı değil ısı yalıtımı yapmışlar. Eskisine oranla seste biraz azalma oldu ancak hala bu konuda sıkıntı yaşıyorum. Bazen koridorda konuşan velileri kibarca uyarmak zorunda kalıyorum...”

Bir başka öğretmen bu alanda karşılaştığı sıkıntıyı şu sözlerle aktarmaktadır.

“Kurum temizliği çok yetersiz, lavaboyu çoğu zaman kullanamıyorum. Her katta bir lavabo var ancak; kadın - erkek öğretmenler, öğrenciler ve veliler aynı tuvaleti kullanıyor. Yoğunluk fazla olduğu içinde çoğu zaman kirli oluyor. Bedensel engelli öğrencilerimiz için “engelli lavabosu” yok, aileler çocuklarını normal tuvalete götürmek zorunda kalıyor. Tuvaleti kullanmak onlar için çok zor olabiliyor. Kurumumuz tam cadde üzerinde, dış kapıya adımınızı attığınızda trafiğe giriyorsunuz. Bu durum öğrencilerin servise binme ve inmede güvenlik açısından sorun oluşturuyor...”

Öğretmenlerin, sorunların giderilmesine ilişkin çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir

Çözüm Önerileri: “Apartmandan bozma alanlar eğitim kurumu olmamalıdır. Özel eğitim uygulama merkezleri ve rehabilitasyon merkezleri tek katlı geniş alanlara kurulmalı mutlaka bahçesi olmalıdır. Bahçede oyun alanları, toprak alanları, ağaçlandırılmış alan gibi farklı çalışmalara uygun alanlar oluşturulmalıdır. Belediye bu imkanların gerçekleştirme konusunda destek olmalı kurum için uygun mekanlar belirlemelidir. Kurum binası bedensel engelli öğrencilerin erişebileceği şekilde tek katlı olmalı, kurumun her yerine rampalar ile ulaşım sağlanmalı. İhtiyacı karşılamak için asansör büyütülmeli, asansörün olmadığı kurumların ihtiyacı karşılanmalı. Kurum binasının ses yalıtımının olması, pencereler yenilenmeli, güvenlik kilidi ile güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. En azından giriş katında bir tane engelli lavabosunun olması gerekmektedir. Kurumun temizlik ihtiyacını karşılamak amacıyla çalışan personel sayısının arttırılması gerekmektedir. İdare, ailelerin hoşuna gitmesi için sınıflarımızı renklendirici çalışmaları yapmamızı istiyor. Ancak sınıftaki uyaran fazlalığı çocukların dikkatini çekerek motivasyonu olumsuz etkiliyor. Sınıfların sade olması çocukların dikkatini dağıtacak her türlü uyaranların kapalı dolap içinde olması gerekiyor. Materyal, araç ihtiyacı okul yöneticisi tarafından karşılanmalı, öğretmenin maddi anlamda zor durumda bırakacağı için öğretmene bırakılmamalıdır. Özel eğitim kurumlarının bir yıldan kısa süre aralıklarıyla müfettişler tarafından denetlenmesi gerekiyor. Müfettişlerin özel eğitim ile ilgili yeterli bilgi ve donanıma sahip olması, kurumun yasal ve bütçe durumunu değil kurum binasının yeterliliğini de değerlendirmelidir. Eksik olan durumlar saptanmalı belli sürede eksikliklerin giderilmelidir. Bu alanda hizmet verecek yeni okulların, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına uygun projelerle yapılandırılması gerekmektedir...”

7.2.1. Sınıf ya da atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 53. Yöneticilerin, Sınıf- Atölyelerin Fiziksel Durumuna İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları

Sınıf-atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	8	80
Hayır	2	20
Toplam	10	100

Çizelge 53'ten anlaşıldığı gibi “Sınıf ve atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı” sorusuna yöneticilerden 8’i evet cevabını vermiş 1’i hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden birinin aşağıdaki ifadesi konuyu açıkça özetlemektedir.

“Bu okulların birçoğu geçmişte atıl durumdaki kamu binalarından oluşturulduğu için yeterli düzeyde alt yapıya sahip değil. Bu okulların özel eğitime uygun projelerle yapılmış binalara taşınması çok önemli. Çünkü bu okullara, eğitim uygulama okulu diyoruz yaparak ve yaşayarak öğrenme önemli, atölyelerin yeterli olması önemli. İş yapabilme becerisi kazandırmak yaparak yaşayarak öğrenmek için müzik, resim, el sanatları atölyelerinin yeterli sayıda ve nitelikte olması gerekiyor. Yeni atölyeler açmamıza rağmen, atölye sayımız hala yetersiz. Atölyelerimiz çok küçük, güneş almıyor ve penceremiz de küçük olduğu için doğal aydınlatıcılardan yararlanamıyoruz. Sınıflardaki materyallerimiz yetersiz. Spor salonumuzu sponsor bularak yeni yaptık. Yeni atölyeler açtık. Yemekhaneyi yeni yaptık. Ancak fiziksel yeterliliğimiz hala istenilen düzeyde değil...”

Yöneticiler, sorunun giderilmesine dönük çözüm önerilerini şu şekilde ifade etmektedir.

Çözüm Önerileri: “Özel gereksinimli bireyi tüm anlamda geliştirecek, bağımsız hale getirecek farklı beceriler kazandırabilecek sınıf ve atölyelerin açılması gerekiyor. Atölye sayısının da öğrenci sayısına uygun olması gerekiyor...”

7.2.2. Sınıf ya da atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 54. Öğretmenlerin, Sınıf-Atölyelerin Fiziksel Durumuna İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Sınıf -atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin karşılaştığınız sorun var mı?		
	n	%
Evet	19	95
Hayır	1	5
Toplam	20	100

Çizelge 54'ten anlaşılacağı gibi“Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı?“ sorusuna öğretmenlerden 19'u evet cevabını vermiş 1'i hayır cevabını vermiştir. Veriler incelendiğinde, düşüncesini ifade eden öğretmenlerin veri sonuçları, yöneticiler kısmındaki veriler ile karşılaştırıldığında her iki grupta da birbirine yakın sonuçlara ulaşıldığı saptanmıştır. Örneklem grubundaki yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğunun, sınıf ve atölyelerin fiziksel durumunu yetersizlik bulduğu belirlenmiştir.

Konuya ilişkin düşüncesini açıklayan öğretmenlerden birinin ifadesi durumu özetlemektedir.

“Sınıflar ve atölyelerimiz öğrenci sayısına göre küçük kalıyor. Sayı olarak da yetersiz durumdadır. Gerekli beceri ve davranışların kazanımını sağlamak amacıyla kullandığımız atölye sayımızda ciddi yetersizlikler var. Genelinde havalandırma sorunu var ve gün ışığından tam olarak yararlanamıyoruz. Kışın camlarımızdan soğuk hava geliyor bu yüzden sınıf çok soğuk oluyor. Benim bile bazen soğuktan motivasyonum düşüyor. Eğitim materyallerimiz sınırlı ve bu alandaki ihtiyaçlarımız giderilmiyor. İdare velinin dikkatini çekmek için sınıf ve atölyeleri renklendirici çalışmalar yapmamızı istiyor. Ancak sınıftaki uyaran fazlalığı eğitim sürecinde çocukların dikkatini çekerek motivasyonu olumsuz etkiliyor...”

Bir başka öğretmenin konuya ilişkin ifadesi aşağıda açıklanmıştır.

“Sınıfımız daha yeni elden geçti. Birçok yeni düzenleme yapıldı. Ama yinede yetersizlikler var. Mesela; sınıfımızda sütunlar var ve bunlar hareket alanımızı kısıtlıyor. Okulumuzun binası tarihi olduğu için düzeltme yapamıyoruz. Eğitim materyallerimiz istenilen yeterlilikte değil. Kitaplarımız yıllardır güncellenmedi, sınıfa göre seviyenin değişmesi gerekiyor. Öğrenci birinci sınıftan son sınıfa kadar hep aynı konuları aynı seviyede işlemek zorunda kalıyor...”

Öğretmenlerin, sorunun giderilmesine dönük çözüm önerileri aşağıda sunulmaktadır.

Çözüm Önerileri: “Sınıf ve atölye sayısının artırılması, öğrenci sayısının bunların büyüklüğüne göre belirlenmesi gerekmektedir. Sınıflar ve atölyelerin öğrenci sayısı bakımından çok kalabalık olmaları engellenmeli, sayının fazla olduğu kurumlara ek sınıf ya da atölyeler eklenmelidir. Havalandırma ve aydınlatma ihtiyacını sağlayacak düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Pencerelerin yenilenmesi ve güvenlik kilitli olması sağlanmalıdır. Sınıf ve atölyedeki materyal, araç gereç ihtiyacı karşılanmalı, ders kitapları belli aralarla güncellenip, öğrencinin seviyesine göre düzenlenmelidir. Dikkatin dağılmaması için sınıflar ve atölyelerin sade olması, renk olarak nötr renklerin tercih edilmesi, kullanılan materyal ve araçların kapalı dolaplar içerisinde olması gerekmektedir...”

7.3.1. Kurumun konumu ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 55. Yöneticilerin, Kurumun Konumu ve Ulaşılabilirliğine İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kurumun konumu ve ulaşılabilirlik açısından		
karşılaştığınız sorunlar var mı?	n	%
Evet	0	0
Hayır	10	100
Toplam	10	100

Çizelge 55'ten anlaşılabileceği gibi “Kurumun konumu ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorunlar var mı” sorusuna yöneticilerin hepsi hayır cevabını vermiştir.

Yöneticilerden birinin konu ile ilgili düşüncesi durumu kısaca ifade etmektedir.

“Kurumumuz merkezi konumda bulunmaktadır. Tüm öğrencilerimiz sorun yaşamadan okula erişebilmektedir. Okulumuzun servisleri ücretsiz olarak öğrencilerin kuruma rahat ulaşması amacıyla hizmet vermektedir...”

7.3.2. Kurumun konumu ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Çizelge 56. Öğretmenlerin, Kurumun Konumu ve Ulaşılabilirliğine İlişkin Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımları.

Kurumun konumu, ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorun var mı?		
	n	%
Evet	2	10
Hayır	18	90
Toplam	20	100

Çizelge 56'dan anlaşılabileceği gibi“Kurumun konumu ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorunlar var mı “ sorusuna öğretmenlerden 2'si evet cevabını vermiş, 18 'i hayır cevabını vermiştir. Bu bölümdeki veri sonuçları, yöneticilerin verileriyle karşılaştırıldığında her iki grupta da birbirine yakın sonuçlara ulaşıldığı saptanmıştır. Yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğunun, kurumun ulaşılabilirlik açısından bir sorun yaşamadıkları, araştırmacının yaptığı analiz sonucunda belirlenmiştir.

Öğretmenlerden birinin konu ile ilgili düşüncesi durumu kısaca özetlemektedir .

“Özel eğitim kurumların merkezi bir yerde olması güzel bir şey. Eğitim sürecinde hastane, bakkal, berber gibi alanlardan yararlanıyorum. Kurumlar ziyaret ederek gözlemlmelerini sağlıyorum. Mesela; meslek çalışması yapacaksanız çevrenizdeki manavı veya fırını ziyaret ederek görsel olarak öğrenme şansı sağlanabilir...”

Bir başka öğretmen konuya ilişkin ifadesi aşağıda belirtilmektedir.

“Okulumuz ulaşım bakımından iyi düzeyde. Öğrenciler de bizde rahat bir şekilde ulaşabiliyoruz ...”

Öğretmenlerden birinin, kurumun konumu ve ulaşılabilirliğine ilişkin çözüm önerileri aşağıda sunulmuştur.

Çözüm önerileri: “*Özel eğitim kurumu ve rehabilitasyon merkezlerinin merkezi yerlerde olması ulaşım bakımından erişimi rahat olmalıdır. Hobi bahçeleri, hayvanat bahçesi, alışveriş merkezleri gibi aktivitelere rahat ulaşım mesafesinde olmalıdır...*”

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular doğrultusunda araştırma sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

1.1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verileri analiz edildiğinde kurumun misyon ve vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetilmesinde eksikliklerin yaşandığı belirlenmiştir.

Özellikle araştırmaya katılan öğretmenler kurumun amaca uygun olarak yönetilmesinde sorun yaşadıklarının ifade etmiştir. Kurumun misyon ve vizyonunu tam olarak gerçekleştiremediğini, velinin yönlendirmesine çok açık olduğu bunun da kurumun, misyon ve vizyona uygun yönetiminde kısıtlamalara neden olduğu belirlenmiştir. Özel eğitim kurumlarında görev yapan yöneticilerin önceliğinin, eğitsel ihtiyacın karşılanması yönünde olması gerektiği belirtilmiştir.

1.2. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen verilere göre yönetim alanında bazı yetersizlik, aksamaların olduğu belirlenmiştir.

Yöneticilerin; eğitim sürecine katılımının çok zayıf olması, idari ihtiyaçlar dışında diyalogun kurulamaması, özel eğitim alanını bakıcılık gibi görme bakış açısı bu alandaki yönetsel ihtiyaçların karşılanmasını olumsuz yönde etkilediği

belirlenmiştir. Yöneticilerin genel olarak yönetmelik ve evrak kısmına odaklandıkları, bu nedenle sosyal çevre olanaklarının eğitsel olarak kullanımında yetersiz kaldıkları öğretmenlere de davranış, beceri kazandırmak için sosyal çevre olanaklarının kullanımında sınırlar oluşturabildiği belirlenmiştir.

1.3. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen verilere göre yönetim sürecini aksatan durumların olduğu belirlenmiştir.

Bu konuda yöneticiler; eylül ayı itibari ile uygulanacağını düşündükleri “parmak okuma” sisteminin yönetim alanında bazı olumsuzluklara neden olabileceğini belirtmiştir. Bu uygulamanın, özel gereksinimli çocukların farklı nedenlerden dolayı derse gelmediği durumlarda ek ders telafisini ortadan kaldıracabileceğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda “parmak okuma” sisteminin özel gereksinimli çocuklarda uygulamanın sıkıntı yaratabileceği belirtilmiştir. Yine haftada en az dört kere uygulanacak bu sistemin çocukların sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceği kurum yöneticileri tarafından belirtilmiştir.

1.4. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verileri analiz edildiğinde özel eğitim kurumlarında materyal, araç-gereç gibi uyaran ihtiyacının yöneticiler tarafından karşılanmasında yetersizliklerin yaşandığı belirtilmiştir.

Konuya ilişkin olarak öğretmenler kurumdaki materyal, araç-gereç ihtiyacının olduğunu belirtmiştir. Bu alandaki ihtiyacı kurum yöneticilerine bildirmesine rağmen ihtiyacın karşılanması konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

1.5. Araştırmaya katılan öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre kurum yöneticilerinin genelinin özel eğitim alanında yeterli bilgi ve pedagojik yeterliliğe sahip olmadığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerden elde edilen veriler analiz edildiğinde; kurum yöneticilerinin uzun yıllar yöneticilik yaptığı yönetim anlamında deneyime sahip oldukları, ancak bölüm ile ilgili pedagojik yeterliliğinin düşük olduğu belirlenmiştir. MEB’e bağlı özel eğitim uygulama okullarında üst yönetim şube müdürlerin de özel eğitim alanında pedagojik yeterliliğin düşük olduğu elde edilen bulgular sonucunda belirlenmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

2.1.Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre özel eğitim kurumlarında bulunması gereken öğretmenlerin farklı disiplin alanı ve sayısında ciddi oranda yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir.

Elde edilen verilere göre; kurumlarda, zihin engelliler öğretmeni bulmakta çok ciddi yetersizlikler vardır. Bu alandaki boşluklar, okul öncesi, çocuk gelişimi, sınıf öğretmenliği alanı mezunları başta olmak üzere farklı alanlardan mezun olmuş kişilerce karşılanmaktadır. Bu kişilere MEB tarafından bir aylık eğitim verilerek usta öğreticilik unvanı ile özel eğitim kurumlarında çalışma yetkisi tanınmıştır. Ya da çocuk gelişiminin iki yıllık programından mezun olmuş kişiler ücretli öğretmen olarak özel eğitim kurumlarında görev yapabilmektedir. İhtiyacı karşılamak için açılan kurum sayısının çok olması bu alanda öğretmen ihtiyacının artmasına neden olmaktadır. Özel eğitim alanı mezunu öğretmen sayısı bu alandaki ihtiyacı karşılamamanın ciddi anlamda altında kalmaktadır. Bu nedenle özel eğitim alanı dışında mezun kişiler yoğun olarak bu alanda istihdam edilmiştir. Bu oranın yüksek olması özel eğitimin niteliğini düşürmüş bu bağlamda eğitsel olarak ciddi geriliklere neden olmuştur.

Başta zihin engelliler öğretmeni olmak üzere fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti, iş ve uğraşı terapisti, işitme engelliler öğretmeni, odyolog, doktor, hemşire gibi özel eğitimde yer alması gereken farklı uzmanlık alanından öğretmen- personel bulmada ve sayı bakımından ihtiyacı karşılamasında ciddi yetersizlikler söz konusudur.

2.2. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımında yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizine göre; bir önceki soruya paralel olarak bu alanda, pedagojik anlamda yetersiz öğretmenlerin görev alması eğitimin niteliğini düşüren en önemli faktörlerden biri olduğu belirlenmiştir. Farklı

alan mezunu öğretmenlerin bu alanda çalışmak için almış oldukları bir aylık eğitimin yetersiz olduğu yöneticiler ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Yine araştırmaya katılan öğretmenler neyi öğreteceklerinden ziyade nasıl öğretecekleri, nasıl iletişim kurmaları gerektiği konusunda yetersizlik yaşadıklarını belirtmiştir. Bu öğretmenlerin yetersizliklerini gidermek amacıyla bölüm mezunu öğretmenlerinden destek aldıkları, ancak veriler değerlendirildiğinde bunun yeterli olmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin, süreç içerisinde kendilerini geliştirdikleri, deneyim tecrübe kazandıkça uygulamalarının geliştiği belirtilmiş, ancak istenilen niteliğe ulaşma konusunda ciddi eksikliklerin olduğu saptanmıştır.

Özel eğitim alanlarından birinden mezun olan öğretmenler ise, yeni mezun olduklarında tecrübenin yetersiz olduğu, ilk yıllarda bu bağlamda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Üniversite eğitimi sürecinde uygulama olanaklarının yetersiz olmasından dolayı ilk yıllarında sorun yaşadıkları, ancak meslek hayatına atıldıktan sonra tecrübe arttıkça yeterli hale geldikleri belirlenmiştir.

2.3. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim, imkanlarında yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizine göre; öğretmenlerin farklı nedenlerden dolayı kendini geliştirmek amacıyla girişim ve imkanlarının sınırlı olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin, değişen teknolojik ve bilisel veriler doğrultusunda kendilerini geliştirmek istedikleri ve mesleki anlamda eksikliklerini gidermek amacıyla seminer, kurs, uzaktan eğitim, kaynak okuma gibi faaliyetlere katılmak istedikleri ancak, süreç içinde bazı sorunlardan dolayı katılımın engellendiği belirlenmiştir.

Bunlar;

Seminer, kurs, uzaktan eğitim gibi faaliyetlerin sınırlı sayıda uygulanması: Öğretmenlerin kendilerini geliştirmek amacıyla uygulanan bu türde faaliyetlerin sınırlı sayıda uygulandığı bulgularda saptanmıştır. Üniversite, belediye, dernek gibi kuruluşlarda özel eğitim alanına dönük bu faaliyetlerin sınırlı sayıda uygulandığı belirlenmiştir. Uygulanan faaliyetlerde ise özel eğitim ile ilgili genel bilgi verildiği

için gereksiz görüldüğü, spesifik konularda profesyonel eğitim olanağının sınırlı olduğu belirlenmiştir.

Seminer, kurs, uzaktan eğitim gibi faaliyetlerin ücretlerinin yüksek olması: Araştırmaya katılan öğretmenler faaliyetlerin ücretlerinin yüksek olması ve ücreti kendi imkanlarıyla karşılamada zorlandıklarını belirtmiş, bu durumun girişimlerini sınırlandırdığını ifade etmişlerdir.

Zamanın yetersiz olması: Öğretmenlerin seminer, kurs, uzaktan eğitim gibi faaliyetlere katılabilmesi için zamanının olmayışı girişimi engelleyen bir diğer etmen olarak tespit edilmiştir. Öğretmenler görev süresinin uzunluğu, kişisel hayatındaki sorumlulukları gibi etmenlerin katılımını sınırlandırdığını belirtmiştir.

MEB bünyesinde açılan hizmet içi eğitimde sınırlılıklar: MEB 'in açtığı hizmet içi eğitim faaliyetleri yalnızca MEB bünyesinde çalışan personele verilmekte, özel rehabilitasyon merkezlerinde çalışan yada MEB' de ücretli öğretmenlik yapanlara verilmemektedir. MEB 'in bu alanda hizmet içi eğitim ile verdiği faaliyetlerin ise, üniversitede verilen eğitimle paralel olması, yeni güncel konu ve yaklaşım gibi öğretmenlerin gereksinim duyduğu alanlarda yetersiz kalması katılımı sınırlandırdığı belirlenmiştir.

2.4. Araştırmaya katılan yöneticilerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerde davranış, tepki açısından sorunların yaşandığı belirlenmiştir.

Yöneticilerin ifadelerine göre; öğretmenlerin özel durumlarından dolayı sık izin alması, iletişim becerilerini etkin kullanamamasından dolayı veliye güven verememesi, okula geç gelmesi, öğrenciyi tanıma ve ihtiyacı belirlemede yetersizlik, özel çocuklara karşı yaklaşımı gibi durumlarda yetersizlik yaşandığı belirlenmiştir.

2.5. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin sirkülasyonun ciddi oranda soruna neden olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizine göre; özel eğitim kurumlarında farklı nedenlerden dolayı öğretmen sirkülasyonu sorununun olduğu

saptanmıştır. RAM’da çalışan eğitim personellerinin, maaşlarının düzensiz ödenmesi, eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması, yöneticilerin yaklaşımları, yasal olarak çalışma zorunluluğunun olmayışı gibi durumlardan dolayı sık personel değişimleri yaşanmaktadır. MEB’e bağlı kurumlarda ise yoğun olarak ücretli öğretmenlerin görev alması her sene sözleşmesinin yenilenmesi sonucunda özel eğitim kurumlarında kurumda sirkülasyonun ciddi bir sorun haline dönüştüğü araştırmacı tarafından belirlenmiştir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

3.1. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre erken tanı ve yerleştirmede yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir.

Yönetici ve öğretmenlerin bu alandaki verilerine göre; Erken tanıda teknolojik alanda ilerlemeler, bilgi ve farkındalığın artması gibi durumlardan dolayı eskiye oranla ilerlemeler mevcuttur. Ancak hala ciddi eksikliklerin yaşandığı belirlenmiştir. Ailenin fark etmede bilgi eksikliği, hastane randevusunun geç tarihe alınması, doktorun fark edememesi, sağlık tahlillerinin yapılmaması ve ya yanlış yorumlanması, sınıf ve rehber öğretmenlerinin fark etmede yetersiz kalması, okullardaki tarama çalışmalarının sık aralıklarla devam etmemesi gibi nedenlerden dolayı birçok çocuğun erken fark edilemediği ve eğitime geç kalınabildiği ifade edilmiştir. Özellikle otizmlili çocuklarda bu durumun sık yaşandığı saptanmıştır. Bu durumda kalan çocukların gelişimlerinin olumsuz yönde ilerlediği, engellerinin diğer gelişim alanlarında da aksamaya sebep olduğu, eğitim faaliyetlerinden en üst düzeyde faydalanma şansının azaldığı yapılan araştırmalar sonucunda belirlenmiştir.

RAM’ın yaptığı yerleştirmede farklı nedenlerden dolayı sorunların yaşandığı, özel gereksinimli bireylerin özrü, derecesi ve bireysel ihtiyacına uygun olmayan kurumlara yerleştirilebildiği belirlenmiştir.

3.2. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre ihtiyaca uygun kazanımların (modüllerin) belirlenmesinde sorunun yaşandığı belirlenmiştir.

Araştırmacının yönetici ve öğretmenlerden elde ettiği verileri analiz etmesi sonucunda bu alanda ciddi sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Öğrencileri değerlendirme ve ihtiyaca uygun kazanım belirlemeden sorumlu olan RAM’da farklı nedenlerden dolayı bu sorunların yaşandığı belirlenmiştir.

Bunlar;

RAM sayısının az olmasından dolayı bir öğrencinin değerlendirilmesi için ayrılan sürenin yetersiz oluşu: Özel eğitim imkanlarının artması, ailenin bilgisinin artması gibi durumlar özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyacını gidermek amacıyla yetkili kurumlara başvurmayı zorunlu kılmaktadır. Bu kurumlardan biride RAM’dır. Bu bağlamda RAM’lar özel gereksinimli bireylerin tanılama ve değerlendirme ihtiyacını gidermede sayı bakımından yetersiz kalmaktadır. Öğrenci sayısı fazla olduğu için tanılama ve değerlendirme sürecinde bir çocuğa ayrılan süre azalmakta bu durumun da öğrenciye uygun kazanımların belirlenmesinde hataların yapılmasına neden olduğu belirlenmiştir.

Farklı disiplin alanlarında uzman kişilerin değerlendirme sürecine katılmaması: Özel gereksinimli bireylerin farklı türde engelleri, farklı alanlarda ihtiyaçları olabilmekte, hatta bir öğrenci iki farklı engel türüne sahip olabilmektedir. Bu farklılıklar tanılama ve değerlendirme sürecine farklı disiplin alanlarında uzmanların kişilerin katılımını zorunlu kılmaktadır. Bedensel engeli olan bireyin eğitsel ihtiyaçları fizyoterapistler tarafından, dil ve konuşma engeli olan bireyin eğitsel ihtiyaçları ise dil ve konuşma terapisti tarafından belirlenmelidir. Ancak RAM’da yalnızca psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanı mezunlarının çalıştığı ve değerlendirme sonunda kazanımların bu alan mezunu kişiler tarafından belirlendiği örneklem grubunda bulunan yönetici ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Bu durum bireyin ihtiyacına uygun kazanımların belirlenmesinde hataya neden olan etmenlerden biri olduğu tespit edilmiştir.

Objektif araçların yetersiz kullanımından kaynaklanan sorunların yaşandığı saptanmıştır: RAM’da değerlendirme sürecinde kazanımların subjektif testler kullanılarak belirlendiği, burada görevli personelin objektif testleri kullanma konusunda yeterli düzeyde bilgilerinin olmayışı, zamanın kısıtlı olması gibi durumlardan dolayı kazanımların belirlenmesinde objektif araçların kullanılmadığı belirlenmiştir.

Kazanımları belirlemek amacıyla değerlendirmenin uzun aralarla yapılması: Araştırmacının, verileri değerlendirmesi sonucunda özel gereksinimli bireylerin değişen eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi için yılda bir kez RAM’a yönlendirildiğini belirlenmiştir. Bu sürenin kazanımların değişimi, yenilenmesi ve eğitimin niteliğinin belirlenmesinde uzun bir süre olduğu yönetici ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

4.1. Özel rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre eğitim süresinin yetersizliği durumu tespit edilmiştir.

Araştırmacının yönetici ve öğretmenlerden elde ettiği verilere göre; MEB’e bağlı özel eğitim kurumlarında eğitimin süresi ile ilgili bir sorun yaşanmazken, özel rehabilitasyon merkezlerinde eğitimin süresi ile ilgili sorunun yaşandığı tespit edilmiştir. Özel rehabilitasyon merkezlerinde haftada iki seans olmakla, ayda sekiz seans eğitim verildiği saptanmıştır. Özel eğitimin süreklilik ilkesi göz önünde bulundurulduğunda bu sürenin özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyacını karşılamakta yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

4.2. Özel eğitim kurumunda görev yapan öğretmen ve yöneticilerin verileri analiz edildiğinde öğretmenlerin, alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetiminde sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

Özel eğitim alanı dışında bir programdan mezun olan öğretmenlerin özel eğitim alanında almış olduğu kısa süreli eğitimle tüm engel grubuna öğreticilik yapma yetkisine sahip oldukları, ancak öğretmenlerin aldığı bilgilerin bazı kavram ve becerilerin kazandırılması hususunda yetersiz olduğu kurum yöneticileri tarafından belirtilmiştir.

4.3. Yönetici ve öğretmenlerden elde edilen veriler analiz edildiğinde özel gereksinimli bireylere uygun hedef ve kazanımların belirlenmesinde sorunun yaşandığı belirlenmiştir.

Bu bağlamda; RAM sayısının az olması, öğrenci sayısının fazla olması, öğrencilerin değerlendirilmesi için ayrılan sürenin kısa olması, öğrencinin yılda bir kere değerlendirmeye alınması, eğitim aldığı öğretmenlerin değerlendirme sürecine dahil edilmemesi gibi nedenlerden dolayı uygun hedef kazanımın belirlenmesinde sorunun yaşandığı belirlenmiştir.

4.4. Araştırmaya katılan yöneticilerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre BEP hazırlama ve uygulama konusunda yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir.

Araştırmacının yöneticilerden elde ettiği verilere göre; BEP'in hazırlanması ve uygulanmasında ciddi yetersizliklerin yaşandığı belirlendi. Araştırma yapılan on özel eğitim kurumundan yalnızca bir tanesinde "BEP Geliştirme Komisyonun "kurulduğu ve amaca uygun olarak uygulama yaptığı veriler ışığında saptandı.

4.5. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç gereç, kitap gibi uyanların temini ve kullanımını konusunda ciddi anlamda yetersizliklerin olduğu saptanmıştır.

Araştırmacının yönetici ve öğretmenlerden elde ettiği verilere göre kurumda materyal, araç gereç, kitap gibi uyanların yetersiz olduğu belirlenmiştir: Özel eğitim kurumlarında bu konuda ciddi yetersizliklerin olduğu belirlenmiştir. Yöneticilerin kurumdaki eğitim materyali, araç gereç gibi uyan ihtiyacını öğretmenlerin sorumluluğuna bıraktığı, öğretmenin kendi imkan ve olanakları kadarıyla ihtiyacı

karşılıdığı belirlenmiştir. Bu imkanlar sınırlı olduğu için öğretmenlerin eğitim sürecinde materyallerden etkin bir şekilde yararlanamadığı belirlenmiştir.

Kurumda materyal, araç gereç, kitap gibi uyaranların belli aralarda yenilenmesi konusunda yetersizliğin yaşandığı belirlenmiştir. Özel eğitim kurumlarında kullanılan materyal, araç gereç, kitap gibi uyaranların belli aralarda yenilenmesi, yıpranma, eskime gibi durumların takibinin yapılması gerekmektedir. Ancak bu ihtiyacın giderilmesinde kurum yöneticilerinin gerekli özeni göstermedikleri öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Ders kitaplarının seviyeye(sınıfa) uygun olarak düzenlenmesi ve belli sürelerde güncellenmesi hususunda yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir: MEB'in dağıttığı kitapların birinci sınıftan son sınıfa kadar aynı içerikte olmadığı seviyeye göre düzenlenmediği ve güncellemelerin yapılmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin her sene aynı konuyu aynı seviyede işlemeleri belli bir süre sonra sıkılmalarına, isteğin azalması gibi durumlara neden olduğu saptanmıştır.

4.6. MEB'e bağlı eğitim uygulama okullarında görev alan yönetici ve öğretmenlerden elde edilen verilere göre; farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin sorunların yaşandığı belirlenmiştir.

Bu bağlamda grup eğitimi verdiği için özellikle MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında sorunun yaşandığı belirlenmiştir. Rehabilitasyon merkezlerinde ise genelde birebir eğitim verildiği için böyle bir sorunun yaşanmadığı saptanmıştır. Öğretmenler, farklı engel türüne sahip öğrencilerin aynı sınıfta eğitim almasının sınıfta ve uygulamalarda yapacağı düzenlemeleri zorlaştırdığını ve bu durumun eğitimin niteliğini düşürdüğü belirtmiştir. Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması, genel olarak sınıfların küçük olması bu alandaki sorunun artmasına, eğitim sürecinin sekteye uğramasına neden olduğu belirlenmiştir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

5.1. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre ailenin eğitim sürecine katılımında ciddi anlamda yetersizliklerin olduğu belirlenmiştir.

Bunlar; Ailenin eğitim sürecine katılımında yetersizlikler yaşanmaktadır: Ailenin özel eğitime katılımında ciddi anlamda yetersizliklerin olduğu veriler aracılığı ile saptanmıştır. Ailenin çocuğunun genel durumunu öğrenmek için okulu ziyaret etmedikleri, veli toplantılarına katılımın çok yetersiz olduğu yönetici ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Okulda verilen ev ödevlerinin çoğu zaman yapılmadığı, ailenin bu konuda da ilgisiz kaldığı belirlenmiştir. Ebeveynin özellikle annenin psikolojik durumu, sosyo ekonomik yetersizlikler, eğitim düzeyinin düşük olması, sahip olunan çocuk sayısının fazla olması gibi durumların ailenin eğitim sürecine katılımını engellediği saptanmıştır.

Kurumların, aile katılımını sağlayacak proje, seminer gibi çalışmalar ile girişimde bulunduğu ancak birçoğunda katılımın yetersiz olması nedeniyle sonlandırmak zorunda kaldıkları yöneticilerin verilerinden saptanmış, kısacası girişimlerin istenilen düzeyde uygulanamadığı belirlenmiştir. Buna rağmen ailenin özel eğitimden çok şey bekledikleri, kurumdan ve öğretmenlerden çocuklarının bir an önce normal bir bireye dönüşmesini talep ettikleri araştırmacının verileri değerlendirmesi sonucunda belirlenmiştir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

6.1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre kurum içi yönetici-öğretmen iletişiminin ve işbirliğinin yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Örneklem grubundaki öğretmenlerin verilerinin analizine göre yöneticilerin eğitim sürecine katılmada ve bu konuda işbirliği sağlamada yetersiz kaldığı saptanmıştır.

6.2. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre kurum dışı- diğer özel eğitim kurumları ve kaynaştırma eğitimi kapsamında normal eğitim kurumlarında iletişimin ve işbirliğinin ciddi anlamda yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Ortak amaçlar doğrultusunda özel eğitim hizmeti veren diğer kurumlarla iletişimin neredeyse hiç kurulmadığı belirlenmiştir. Kurumlardan birçoğunda bu bağlamda herhangi bir girişimin olmadığı, on kurumdan yalnızca ikisinde işbirliğini sağlamak amacıyla girişimde buldukları saptanmıştır. Elde edilen bulgular özel eğitim kurumlarının, ortak amaç doğrultusunda işbirliği, ortak proje oluşturma konusunda yetersizliklerin olduğunu ortaya koymaktadır.

İletişim kopukluğu yaşanan bir diğer kurum dışı alan ise, öğrencinin kaynaştırma eğitimi kapsamında eğitim gördüğü normal okullardır. Araştırmacının verileri incelemesi sonucunda normal okullarda çalışan yönetici ve öğretmenlerin işbirliğine soğuk yaklaştığına ulaşılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin ortak yönde eğitim faaliyetlerini düzenlemek amacıyla yaptığı girişimlerin sonuçsuz kaldığı, bu bağlamda işbirliğinin sağlanamadığı belirlenmiştir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:

7.1. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre kurum binasının fiziksel olarak özel eğitime uygunluğunda ciddi anlamda yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Bina bakımından; Özel eğitim hizmeti veren kurum binalarının neredeyse hepsi atıl konumdaki binalardan oluştuğu ya da normal gereksinimli bireylere uygun olarak düzenlenmiş ancak sonrada özel eğitim kurumu olarak kullanılmaya başlandığı verilerin analizi sonucunda belirlenmiştir. Binaların, normal binalardan özel eğitim kurumuna çevrildikleri, rehabilitasyon merkezlerinin çok katlı, genelinin eski, ses ve ısı yalıtımının olmadığı saptanmıştır. Merkezi noktalarda yer aldıkları için trafik,

insan gürültüsünün sınıfların içine kadar ulaştığı, dükkan, iş merkezleri gibi alanlara sıkışmış oldukları yönetici ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Okul servislerinin giriş-çıkışında soruların oluştuğuna ulaşılmıştır. Rehabilitasyon merkezlerinin bina ve iş yerleri içinde kalması nedeniyle servislerin giriş-çıkışında ciddi sorunların yaşandığı yöneticilerin verileri ışığında saptanmıştır.

Yönetici ve öğretmenlerin verileri analiz edildiğinde bahçenin olmayışı ya da yetersiz oluşundan dolayı sınırlılıkların yaşandığını belirttikleri saptanmıştır. Özel rehabilitasyon merkezlerinin neredeyse hepsinin bahçesinin olmadığı, MEB'e bağlı özel eğitim okullarının ise bahçelerinin öğrenci sayısına göre küçük olduğu belirtilmiş kum, toprak, asfalt, ağaçlıklı alan gibi bahçede olması gereken alanların hiçbir kurumda olmadığı belirlenmiştir.

Özel eğitim binalarının rampanın yalnızca okulun girişinde olduğu, okulun içinde bulunmadığı yönetici ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Hatta bazı kurumların girişinde dahi bulunmadığı belirlenmiştir. Bu durumun özel gereksinimli bireyin bağımsız hareket etmesini engellediği, kuruma ulaşılabilirliği azalttığı saptanmıştır.

Birçok özel eğitim kurumunda asansörün öğrenci sayısına göre küçük kaldığı hatta bazı kurumlarda asansörün olmadığı yöneticilerini ve öğretmenlerin verileri analiz edildiğinde saptanmıştır. Bu durumun başta bedensel engelli öğrenciler olmak üzere tüm öğrencileri olumsuz yönde etkilediği kurumun ulaşılabilirliğini düşürdüğü belirlenmiştir.

Merdivenlerin dar ve yüksek olması, düşmeyi engelleyen kaydırmazların olmayışı kurum binasının özel eğitime uygunluğunda karşılaşılan bir başka yetersizliktir.

Engelli lavabosunun olmayışı ya da genel olarak kullanılan lavabonun hijyeni konusunda sorunların yaşandığına araştırma sonunda ulaşılmıştır.

MEB'e bağlı özel eğitim okullarında öğretmenler odası ile dinlenme ihtiyacı karşılanırken özel rehabilitasyon merkezinde öğretmenlerin dinlenmesi için belirlenmiş bir alanın olmadığı öğretmenlerin verilerinde belirtilmiştir.

7.2. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin ifadelerinden elde edilen bulgulara göre sınıf ve atölyelerin fiziksel imkanlarının ciddi anlamda yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Yönetici ve öğretmenlerin bulgularında sınıf ve atölye sayısının az olduğu, okuldaki öğrenci sayısına oranla sınıf ve atölye sayısında yetersizliklerin yaşandığı belirlenmiştir. Özellikle; özel gereksinimli bireyleri günlük yaşam becerileri, öz bakım becerileri, bağımsız yaşam becerileri gibi alanlarda desteklemek için kullanılan atölyelerde sayı bakımından ciddi eksikliklerin olduğu, bu bağlamda farklı alanlarda beceri kazandırmada atölyelerin yetersiz olduğuna ilişkin bilgilere ulaşılmıştır.

Sınıf ve atölyelerin küçük olması öğrenci sayısının ise fazla olması sınıfın kalabalık olmasına neden olduğu belirlenmiştir. Binanın ısı yalıtımının olmaması ve camların eski olmasından dolayı soğuk havayı geçirmesi kış aylarında sınıfın ve atölyelerin soğumasına neden olduğu saptanmıştır. Bu durumun öğrencilerin ve öğretmenlerin genel uyarılmışlık düzeyini ve motivasyonu olumsuz yönde etkilediği araştırma sonucunda elde edilen bulguların analizinde saptanmıştır.

7.3. Yönetici ve öğretmenlerin verileri incelendiğinde kurumun konumu ve ulaşılabilirlik konusunda genel olarak sorunun yaşanması belirtilmiştir.

Öneriler

Uygulayıcılar İçin Öneriler

Birinci Alt Probleme İlişkin Öneriler:

1.1. Yöneticilerin yönetim faaliyetleri ile ilgili yeterli donanıma sahip olması gerekmektedir. Yöneticilik yapacak kişilerin seçiminde eğitim yönetimi alanında eğitim ve programlara katılmış kişilere öncelik sağlanmalı ya da göreve başlamadan önce belli düzeyde eğitim yönetimi alanında eğitim alma şartı getirilmelidir.

1.2. Eğitim sürecinde yöneticilerin, öğretmenleri yalnız bırakmaması, gerekli durumlarda rehberlik ederek eğitsel faaliyetlere katılması gerekmektedir. Belli aralarda toplantı yaparak öğrenciler ile ilgili bilgi alma, kurumdaki ihtiyaçları saptama ve giderme amacıyla sürekli diyalog halinde olmalıdır. Ders saati dışındaki zamanlarda kahvaltı, piknik gibi aktiviteler düzenleyerek öğretmenlerin motivasyonunu arttırmalıdır. Sınıf dışında, sosyal çevre imkanını arttırarak nitelikli eğitimin verilmesi için öğretmenleri desteklemesi gerekmektedir.

1.3. Özel eğitim kurumlarında uygulanmaya başlanacak “parmak okuma” sisteminin hastalık, ailevi sebepler gibi nedenlerle derse gelemeyen öğrenciler için ek dersi imkanlarının sağlanması gerekmekte bu hususta yasal düzenlemelerde esnek uygulamaların sağlanması gerekmektedir. Ayrıca bu uygulamanın öğrencilerin sağlığı üzerinde etkisi araştırılmalı ve uygulama bu süreçten sonra hayata geçirilmelidir.

1.4. Eğitim kurumlarının materyal, araç gereç gibi yeterliliğinin müfettişler tarafından incelenmesi gerekmektedir. Bu hususta yetersizlik yaşayan kurumlara yaptırım uygulayacak yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Denetlenmesi kaydıyla kurumların materyal, araç-gereç ihtiyacını gidermesi amacıyla MEB tarafından ihtiyacı olan kurumlara bütçe imkanının sunulması gerekmektedir. MEB materyal, araç-gereç çeşitliliğini artırılması amacıyla proje sayısını arttırmalı, kurum ya da kişileri bu alanda teşvik edici çalışmaları hayata geçirmesi gerekmektedir.

1.5. Özel eğitim kurumlarında yöneticilik yapan kişilerin özel eğitim alanında yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir. MEB'e bağlı il ve ilçe şube müdürleri ve özel eğitim hizmetleri genel müdürlüğünde görev yapan yöneticiler başta olmak üzere özel eğitim kurumlarında görev yapan tüm yöneticilerin, özel eğitim alanında eğitsel donanıma sahip olması gerekmektedir. Bu ihtiyacı gidermek amacıyla, seminer, kurs, uzaktan eğitim gibi faaliyetlere katılarak alan ile ilgili bilgi ve donanım artırılmalıdır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Öneriler:

2.1. Bu alanda öğretmen açığını kapatmak için üniversitelerde; özel eğitim kurumlarında görev alması gereken başta zihin engelliler öğretmeni, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti, iş ve uğraşı terapisti gibi alanlarda programların açılması gerekmekte, program açan üniversitelerin ise öğrenci kontenjanlarının artırılması gerekmektedir. Mezun durumunda olan özel eğitim alanı mezunu kişilerin atama sayılarının artırılması gerekmektedir.

2.2. Özel eğitim alanında üniversitede alınan eğitimin niteliği geliştirilmeli, özellikle alan araştırma, staj gibi uygulama derslerinin, ders saati sürelerinin artırılması gerekmektedir. Okumuş oldukları program kapsamında farklı seviyedeki öğrencileri tanıma ve eğitim verme imkanlarını sağlayacak uygulamaların artırılması sağlanmalıdır. Bu alanda eğitim veren üniversite sayısının ve öğrenci kontenjanının artması gerekmektedir.

Özel eğitim kurumlarında görev yapan okul öncesi, sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenlerin bu alanda çalışmak için MEB'den aldıkları bir aylık eğitimin süresinin artırılması gerekmekte eğitim sürecinde uygulamalı derslerin yer alması ve ya süresinin uzaması gerekmektedir. Göreve başlamadan önce oryantasyon aşaması kapsamında uygulamalara kısmen katılması bu aşamadan başarıyla geçtiği takdirde usta öğreticilik belgesiyle göreve aktif katılımını sağlayacak sistemin kurulması sağlanmalıdır. Süreç içerisinde zorunlu hizmet içi eğitim faaliyetleri ile eğitimin devamlılığı sağlanmalıdır.

2.3. Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla seminer, kurs, uzaktan eğitim gibi çalışmaların üniversite, belediye, dernek, özel eğitim okulu ve MEB'in olanak ve imkanlarıyla sayı olarak arttırılması gerekmektedir. Hizmet içi eğitimle öğretmenler, kendini geliştirerek alandaki yeni bilgi ve uygulamalar hakkında yeterli hale getirilmelidir. Bu bağlamda açılan seminer, kurs gibi faaliyetlerin çağdaş eğitim ihtiyacını karşılayan, farklı engel türlerini kapsayan, öğretmenlerin kendilerinde eksik gördüğü becerileri geliştirecek spesifik konularda açılması sağlanmalıdır. Özellikle okul öncesi gibi farklı alandan mezun olmuş ve bu alanda çalışan öğretmenlere hizmet içi eğitim imkanlarıyla bu çalışmaların zorunlu olarak verilmesi gerekmektedir. Kurs, seminer gibi eğitimlerin herkesin alabilmesi için ücretlerinin düşürülmesi gerekmektedir. Yüksek lisans programları ile eğitimde süreklilik sağlanmalıdır. Özel eğitim alanında gelişimi destekleyecek kitapların ve kaynakların arttırılması gerekmektedir. Hizmet içi eğitimde verilen eğitimin niteliği çok önemlidir, bu bağlamda öğretmenlerde eksikliği düşünülen alanlarda işlevsel eğitimin verilmesi sağlanmalıdır. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri için eğitim faaliyetleri dışında zaman olanakları oluşturulmalıdır.

2.4. Öğretmenlerin olumsuz ve davranış ve tepki durumunu en aza indirmek için yasal düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir.

2.5. Özel eğitim kurumlarında bir yıl süresince çalıştırılan ücretli öğretmen sayısının azaltılması, ihtiyaç karşılandıkça ortadan kaldırılması gerekmektedir. Sirkülasyonu engellemek amacıyla öğretmenlerin kurum değiştirmesine neden olan durumların düzeltilmesi, iletişim becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Öneriler:

3.1. Erken tanının mümkün olduğunca doğru yapılabilmesi için aile, öğretmen gibi fark etmede önemli görev ve sorumluluğu olan kişilere üniversite, belediye, dernek, özel eğitim okulları gibi kurumlarda farkındalık eğitimlerinin verilmesi, okullarda tanılama faaliyetlerinin arttırılması gerekmektedir.

Hastanede doğum sonrasında yapılan tetkikler eksiksiz olmalı ve doğru değerlendirilmelidir. Tanıyı yapacak hastane sayısının artırılması gerekmekte bu bağlamda randevu almak için ailenin zaman kaybetmesi engellenmelidir.

Doktorların bu konuda duyarlı olmaları, çocukta oluşan gelişim geriliklerini önemsemesi, anormallik durumunu fark ettiklerinde çocuğun ailesini doğru kurumlara yönlendirmeleri gerekmektedir.

RAM'ın özel gereksinimli bireyi engel türü, derecesi, bireysel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak uygun kurumlara yönlendirmesi gerekmektedir.

3.2. Özel gereksinimli bireye uygun kazanım ve modüllerin belirlenmesi için, RAM sayısının artması gerekmektedir. RAM'a düşen öğrenci sayısının azaltılması, bir öğrencinin değerlendirilmesi için ayrılan sürenin de artırılması sağlanmalıdır. RAM'da doğru değerlendirilmenin yapılabilmesi amacıyla farklı uzmanlık alanlarından kişilerin görev alması çok önemlidir. Değerlendirme sürecine özel gereksinimli bireyin öğretmenlerinin de katılması doğru kazanımların belirlenmesinde gereklidir. RAM da görev yapan psikolojik danışmanlık ve rehberlik görevlilerine objektif değerlendirme araçları kullanma becerisinin kazandırılması gerekmekte, kazanımların objektif ve genel geçerliliği yüksek standart araçlar aracılığıyla saptanması sağlanmalıdır. Her çocuğa yılda en az iki kere değerlendirilmesi, değişen gelişim düzeyine göre kazanım belirleme ve eğitimdeki ilerlemenin seyrini göstermesi açısından uygulamalıdır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Öneriler:

4.1. Özellikle, rehabilitasyon merkezlerinde eğitimin süresinin artırılması eğitimin süreklilik ilkesi gereğince uygulanmalıdır. Kesintisiz ve nitelikli eğitim için süre çok önemlidir.

4.2. Özel eğitim alanı dışında bir programdan mezun olup usta öğreticilik belgesi ile bu alanda çalışan öğretmenlerin lisans eğitimi göz önüne alınarak uygun yaş ve düzeyde çocuklara eğitim vermeleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda okul öncesi bölümü mezunu öğretmenlerin erken çocukluk dönemi içinde yer alan özel gereksinimli

öğrencilerin eğitimde, sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenlerin ise akademik çalışma yapacak düzeyde olan öğrencilerin eğitiminde görev alması sağlanmalıdır.

4.3. RAM sayısının artırılması, öğrencilere uygun hedef-kazanımların yeterli sürede değerlendirme yapılarak belirlenmesi, öğrencinin öğretmeni ve gerekli durumlarda ailenin de amaca uygun hedef-kazanımın verilebilmesi amacıyla değerlendirme sürecine dahil edilmesi gerekmektedir.

4.4. Özel eğitim kurumlarında müdür yada yardımcısı başkanlığında BEP geliştirme kurulunun oluşturulması, BEP'in kurulun işbirliği ile oluşturulması sağlanmalıdır. Öğretmenlerin BEP-BÖP hazırlama konusunda, yeterli hale gelmeleri, gerekli bilgi ve donanımı edinmeleri için hizmet içi eğitim ile destek almaları sağlanmalıdır.

4.5. Kurum yöneticilerin kurumun materyal, araç- gereç, kitap gibi ihtiyaçlarını gidermesi bu konudaki sorumluluğunu öğretmenlere yüklememesi gerekmektedir. Kurumdaki bu ihtiyaçlar süreklilik arz ettiği için belli aralarda takibinin yapılması ve eksiliğin fark edilmesi durumunda materyal ihtiyacının giderilmesi sağlanmalıdır. Bu bağlamda MEB kurumlara maddi destek sağlamalı ve ihtiyacın giderildiğini saptamak için denetim süreci ile takibini yapmalıdır. Özel gereksinimli bireylere uygun materyal, araç gereç gibi uyanların piyasada yetersiz olması sorununu aşmak amacıyla MEB materyal tasarlamaya dönük proje sayısını arttırmalı, bu konuda yetkin kurumlarla işbirliği yaparak farklı engel türü, derecesi, gelişim özelliğine uygun materyal, araç gerecin tasarlanması sağlanmalıdır. Ders kitaplarının seviyeye(sınıfa)uygun olarak düzenlenmesi ve belli sürelerde güncellenmesi sağlanmalıdır.

4.6. Birbirine yakın engel türüne sahip öğrencilerin aynı sınıfta eğitim alması, öğrenci sayısının az olması ve sınıfın fiziksel olarak her iki engele uygun olarak düzenlenmesi koşuluyla mümkün olmaktadır. Ancak ağır düzeyde engellik durumu yada öğrenci sayısının fazla olduğu sınıflarda farklı engel türüne sahip öğrencilerin eğitim alması doğru bir yaklaşım değildir. Bu uygulamanın olduğu sınıflarda öğrenci sayısının azaltılması gerekmekte, engel türüne uygun sınıfların açılması sağlanmalıdır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Öneriler:

5.1. Özel gereksinimli çocuğa sahip tüm ailelere engeli öğrendikleri andan kabul aşamasına ulaşıncaya kadar psikolojik destek verilmelidir. Özel gereksinimli çocuğu kabul etmeme, kızgınlık, suçlama veya depresyon aşamasına takılan ebeveynlere bu durum sağlıklı bir şekilde atlatılıncaya kadar desteğin devam etmesi gerekmektedir. Ailenin eğitim sürecine katılımını engelleyen sosyo ekonomik düzey, çocuk sayısı, eğitim düzeyi gibi negatif durumları azaltılması amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, üniversiteler, dernekler gibi kurumlar tarafından ortak projenin üretilmesi gerekmektedir. Ailenin mümkün olduğunca eğitim sürecine dahil edilmesi, özellikle babaların katılımını sağlayacak çalışmaların düzenlenmesi sağlanmalıdır. Okullarda aileye özel eğitilmiş bireyin gelişim özellikleri, iletişim, beslenme, yasal imkanlar gibi ihtiyaç duyulan konularda aile katılımı çalışmaları düzenli olarak sunulmalıdır.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Öneriler:

6.1. Kurum içinde etkili iletişim olanaklarının artırılması, kurum ile ilgili kararların işbirliği içerisinde alınması gerekmektedir.

6.2. Kurum dışı etkili iletişim olanaklarının artırılması, ortak amaç doğrultusunda kurulan diğer özel eğitim kurumlarıyla işbirliği yapılmalı projeler üretilmelidir. Özel gereksinimli çocuğun kaynaştırma eğitimi aldığı öğretmeni ile de iletişim ve işbirliği geliştirilmeli birbirini destekleyecek şekilde eğitimin verilmesi sağlanmalıdır.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Öneriler:

7.1. Kurum binasının özel gereksinimli bireylerin ihtiyacına uygun olarak tasarlanması, ses ve ısı yalıtımının olması gerekmektedir. Bu niteliği taşımayan kurumların yeni binaya taşınması, imkanın olmadığı durumlarda ise kurumun olabilecek en uygun düzeye getirilebilmesi için yönetmeliklerin esnek olarak uygulanması gerekmektedir. Kurum binasının; dükkan, iş yerleri, trafik gibi gürültünün yoğun olduğu alanlardan uzak olması, genel olarak tek katlı olması

gerekmektedir. Ulaşım yönünden rahat olması, kurumun üç katı kadar genişlikte bahçesinin olması gerekmektedir. Servislerin rahat giriş çıkış yapabileceği yeterli alanın oluşturulması sağlanmalıdır. Kurumun iç ve dışında ulaşılabilirliği arttırmak için rampa ve asansörün olması, merdivenlerin geniş ve kaymayı engelleyecek kaydırmazlarla kaplanması gerekmektedir. Personel ve özel gereksinimli öğrencinin lavabosunun ayrı olması, her katta en az bir tane engelli lavabosu bulunmalıdır. Kurumda gözlem odası, personel odası, veli bekleme odası, oyun salonu, fizyoterapi salonu gibi mekanlar olmalıdır.

7.2. Sınıf ve atölyelerin öğrenci sayısına uygun büyüklükte olması ve ihtiyacı karşılayacak yeterli sayıda olması gerekmektedir. Özel gereksinimli bireye; bağımsız yaşam, öz bakım gibi farklı beceri ve davranış kazandırmak amacıyla atölyeler kurulmalıdır. Sınıf ve atölyelerin gün ışığından faydalanacak şekilde tasarlanması, ses ve ısı yalıtımının olması gerekmektedir

7.3. Özel eğitim kurumlarının merkezi alanlarda olması erişim bakımından ulaşımının rahat olması gerekmektedir. Ayrıca sosyal aktivitelere imkan sağlayacak; alışveriş merkezi, hobi bahçeleri, hayvanat bahçesi, bakkal, market, fırın gibi günlük yaşam becerilerinin kazandırılabilmesi amacıyla ulaşım mesafesinde olması gerekmektedir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Özel eğitim hizmetinden yararlanan çocukların ailelerinin özel eğitim ile ilgili görüşleri alınabilir.
2. Özel eğitim alanında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin kurumdaki materyal, araç gereç ihtiyacını gidermeye dönük düşünceleri araştırılabilir.
3. Yurt dışında ve yurt içinde özel eğitim alanında başarıya ulaşmış kurumlar incelenerek eğitim stratejileri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Adem, M.(1995). *Demokratik laik çağdaş eğitim politikamız*. Ankara: AÜ, EBF.
- Akçamete, G. ve Kaner, S. (1999). Cumhuriyetin 75 Yılında Çocuğa Yönelik Özel Eğitim Çalışmaları.2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi: *Cumhuriyet ve çocuk*, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No: 2, 395-405.
- Altınkurt, N. (2008). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Yaşanılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Anadolu Üniversitesi yayınları no: 1018. Açık öğretim fakültesi yayınları no: 561.
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- Başaran, İ.E. (1993: 29). *Türkiye eğitim sistemi*, Ankara: Kadioğlu Matbaası
- Başbakanlık Özürlüler idaresi Başkanlığı, (1999). 1. Özürlüler şurası “*Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler*” Komisyon Raporları-Genel Kurul Görüşmeleri, Ankara: Takav Matbaacılık ve Yayıncılık A.7.
- Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı (2000). *Özürlülere Hizmet Veren Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurum Kuruluşları İş Birliği ve Koordinasyon Toplantıları Sonuç Raporları*, Ankara: Eğitim Dairesi Başkanlığı.
- Baykoç Dönmez, N. (2010). *Öğretmenlik programları için özel eğitim*. Baykoç, N. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Billingsley, B. S. (2004). promotingteachergualityandretention in special education.*Journal of Learning Disabilities*, S. 37 (5), 370-376.
- Brownell, M. T., Sindelar, P. T., Bishop, A. G., Langley, L.K. & Seo, S. (2002). specialeducationteachersupplyandteacherguality:theproblems, the solutions.*Focus on ExceptionalChildren*, S. 35 (2), 1-16.
- Büyük Öztürk, Ş., Çakmak, K.E., Akgün, E.Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. ve Diken, I.H. (2005). *Özel eğitime giriş. (Introduction to special education)*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Creswell, J. W. ve Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry, *Theory Into Practice*, 39(3).
- Demir, K. (2008). Bütünleştirilmiş öğretim programının işbirliğine dayalı ve proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla uygulanmasının etkililiği. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Eripek, S. Özsoy, Y ve Özyürek, M. (1989). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kartepe yayınları
- Evans, C., Williams, J. B., King, L. & Metcalf, D. (2010). Modeling, guided instruction, and application of UDL in a rural special education teacher preparation program. *Rural Special Education Quarterly*, S.29 (4), 41-48.

- Gebbie, D. H., Ceglowski, D, Taylor, L. K. & Miels, J. (2011). The role of teacher efficacy in strengthening classroom support for preschool children with disabilities who exhibit challenging behaviors. *Early Childhood Education Journal*, S. 40 (1), 35-46.
- Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Jameson, J. M., & McDonnell, J. (2007). Going the distance to train teachers for students with severe disabilities: The university of Utah distance teacher education program. *Rural Special Education Quarterly*, S. 26 (2), 26-32.
- Kargın, T. (2003). *Cumhuriyetin 80. Yılında özel eğitim*. Milli Eğitim Dergisi, Sayı 160.
- Kırcalı-İftar, G. (1998). *Özel Eğitim. Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Yayınları.
- Korucu, N. (2005) Türkiye`de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştığı güçlüklerin analizi: Kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuş, E. (2006). Bilgisayar destekli nitel veri analizi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Manning, M. L., Bullock, L. M. & Gabble, R. A. (2009). Personnel preparation in the area of emotional and behavioral disorders: A reexamination based on teacher perceptions. *Preventing School Failure*, S. 53 (4), 219-226.
- MEB, (2000). *Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname ve özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*, Ankara: MEB Basımevi.

- MEB, (2014) Çocuk Gelişimi ve Eğitimi “*Özel eğitim kurumlarında fiziksel özellikler ve personel*”. Ankara
- Özyürek, M. (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: Özel eğitim örneği. *Türk eğitim bilimleri dergisi*, S. 6 (2), 189-226.
- Punch, F. K.(2011). *Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sarı, H. (2003). *Özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimleriyle ilgili çağdaş öneriler*, Ankara: PegemA Yayıncılık
- Şahin, S.(2003). *Özel eğitim tarihçesi*. A. Ataman (Yay. Haz.). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Ankara: Gündüz Eğitimcilik ve Yayıncılık.
- Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı (2006: 12). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Özyürek, M.(2006). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı, temelleri ve geliştirilmesi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- 573/1997 Sayılı özel eğitimle ilgili kanun hükmünde kararname. Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- 2509/2006 Sayılı özel eğitim hizmetleri yönetmeliği
- 26184/2006 Sayılı özel eğiti hizmetleri yönetmeliği
- 5580 Numaralı ve 8/2/2007 Tarihli özel öğretim kurumları kanunu.

EKLER

Ek 1. Özel Eğitim Kurumlarında Yaşanan Yönetsel-Eğitsel Sorunlar ve Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Önerileri Saptamaya İlişkin Görüşme Formu

Yöneticiler Açısından Eğitsel –Yönetsel Yetersizlikler ve Çözüm Önerileri Görüşme Formu Soruları:

1.Yönetim Alanında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurumun misyon–vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetildiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Yönetim sürecinde eksikliğini düşündüğünüz durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Yönetim sürecini aksatan –olumsuz etkileyen durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

- Kurumunuzda; materyal, araç- gereç ihtiyacı gideriliyor mu, materyal –araç gereç ihtiyacının giderilmesine dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz, duruma ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

2. Öğretmenlerin Mesleki Bilgi, Donanımı Konusunda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurumunuzdaki öğretmenleri, özel eğitim kurumunda bulunması gereken farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

- Öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımının olduğunu düşünüyor bu alanda yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

-Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim-imkanını yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

-Öğretmenlerde davranış- tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

3. Erken Tanı ve Yerleştirme Konusunda Karşılaşılan Sorunlar Çözüm Önerileri.

-Erken tanı ve yerleştirmede karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

-Rehberlik araştırma merkezinin yaptığı değerlendirme süreci ve sonrasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

4. Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Özel eğitimde, eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Eğitim sürecinde öğretmenlerin alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak belirlendiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyanların ihtiyacı karşıladığını ve süreçte yeterli olarak kullanıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

5. Aile Katılımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

6. Kurum İçi, Kurum Dışı İletişimde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurum içi iletişimde, “personeller arasında-personel veli arasında “karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

- Kurum dışı iletişimde, “Kaynaştırma eğitimi veren kurumlar -diğer özel eğitim kurumları” ile iletişimde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

7. Kurumun Fiziksel Durumu Bakımından Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?

-Sınıf ya da atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

- Kurumun konumu ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Ek 2. Özel Eğitim Kurumlarında Yaşanan Yönetsel-Eğitsel Sorunlar ve Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Önerileri Saptamaya İlişkin Görüşme Formu

Öğretmenler Açısından Eğitsel –Yönetsel Yetersizlikler ve Çözüm Önerileri Görüşme Formu Soruları:

1.Yönetim Alanında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurumun misyon–vizyon doğrultusunda amaca uygun olarak yönetildiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Yönetim sürecinde eksikliğini düşündüğünüz durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Yönetim sürecini aksatan –olumsuz etkileyen durumlar var mı, varsa bu durumlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

- Kurumunuzda; materyal, araç- gereç ihtiyacı gideriliyor mu, materyal-araç gereç ihtiyacının giderilmesine dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Yöneticilerin özel eğitim alanında bilgi ve donanımını yeterli buluyor musunuz, duruma ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

2.Öğretmenlerin Mesleki Bilgi, Donanımı Konusunda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurumunuzdaki öğretmenleri, özel eğitim kurumunda bulunması gereken farklı disiplin alanı ve sayısı bakımından yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

- Öğretmenlerin mesleki bilgi ve donanımının olduğunu düşünüyor bu alanda yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

-Öğretmenlerin kendini geliştirmek amacıyla girişim- imkanlarını yeterli buluyor musunuz, duruma yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

-Öğretmenlerde davranış- tepki açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Öğretmenlerin sirkülasyonu açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

3. Erken Tanı ve Yerleştirme Konusunda Karşılaşılan Sorunlar Çözüm Önerileri.

-Erken tanı ve yerleştirmede karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa çözüm önerileriniz nelerdir?

-Rehberlik araştırma merkezinin yaptığı değerlendirme süreci ve sonrasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

4. Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Özel eğitimde, eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Eğitim sürecinde öğretmenlerin alan, pedagojik alan bilgileri ve sınıf yönetimi becerilerinde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Programda yer alan hedef ve kazanımların özel gereksinimli bireye uygun olarak belirlendiğini düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Bireysel eğitim planının hazırlanması ve uygulanmasında karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

-Eğitim sürecinde kullanılan materyal, araç-gereç, kitap gibi uyarıların ihtiyacı karşıladığını ve süreçte yeterli olarak kullanıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

-Farklı engel türüne sahip özel gereksinimli çocukların aynı sınıfta eğitim almasına ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

5. Aile Katılımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Ailenin eğitim sürecine etkin bir şekilde katıldığını düşünüyor musunuz, bu alana dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

6.Kurum İçi, Kurum Dışı İletişimde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurum içi iletişimde, “personeller arasında-personel veli arasında “karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

- Kurum dışı iletişimde, “Kaynaştırma eğitimi veren kurumlar -diğer özel eğitim kurumları” ile iletişimde karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

7. Kurumun Fiziksel Durumu Bakımından Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

-Kurum binasının özel eğitime uygunluğu konusunda karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?

-Sınıf ya da atölyelerin fiziksel durumuna ilişkin karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

- Kurumun konumu ulaşılabilirlik açısından karşılaştığınız sorunlar var mı, varsa bu sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?